

En thybos erindringer

Jens Graugaards Erindringer

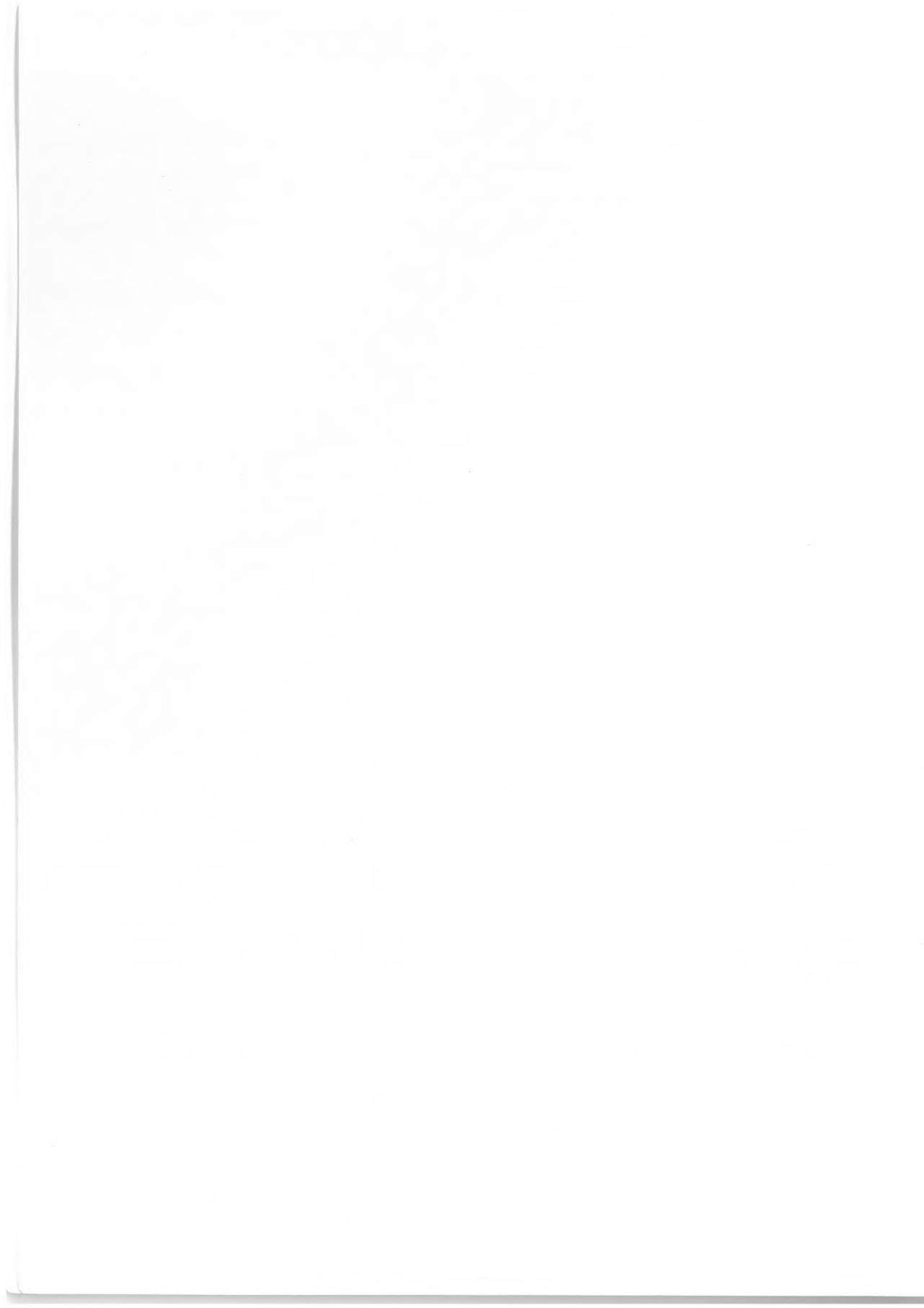
2003

Jens Graugaards Erindringer

En thybos erindringer

Jens Gr. er født 6/9 1898
og døde i maj 1992

Remstruplund, Silkeborg 12.1.1977

For nogle dage siden, nærmere betegnet d. 7. januar 1977 ringede Svend fra Mors og fortalte bl.a. at skoleleder Hjarne Pedersens far var død i en alder af 91-92 år. Denne mand begyndte, da han var 83 år at skrive sine erindringer, og havde skrevet i hundredvis af sider, om ikke det var i tusindvis; kunne du ikke have lyst til at skrive noget om din barndom og ungdom, spurgte Svend; jeg svarede, at jeg havde skrevet en del i slægtsbiblen, men det var selvfølgelig ret kortfattet, men hvorfor ikke, jeg kunne da prøve at prente lidt.

Mit barndomshjem er det gamle hus, som hænger her foran mig på væggen. I det blev vi 9 søskende alle født og havde vor første barndomstid der, når jeg skriver første, er det grundet at vi, i hvert fald vi tre ældste kom ud at tjene i 10 års alderen; Jeg ved ikke bestemt, men tror at

min far også var født i dette hus 1853 som den næst yngste af 6 søskende - deres forældre var børn fra to nabogårde i Serup, Søndbjerg sogn. Da de blev gift fik de en gård, vistnok i Barslev, Hvidbjerg sogn; efter hvad jeg kan forstå var min farfar ikke nogen dygtig landmand, men derimod interesseret i kortspil og nåede da også, at gå fra gården og har så sikkert enten bygget dette hus eller købt det. Min ældste bror Peder, der er født i 1894, kan huske vores farfar, jeg husker ham ikke, men var vist født da han døde i en alder af nogen og firs.

De 6 søskende var tre drenge og tre piger, faster Mari kaldte vi den ældste, hun var ugift, men havde 2 drenge: Kresten Poulsen og Lars Graugaard. Hvorfor den ældste ikke havde Moderens navn, ved jeg ikke; men engang kom han til Mollerup, fra Aarhus og ville have vores tilladelse til at tage Graugaard navnet.

Så var der faster Maren, gift med gdr. Poul Vestergaard i Heltborg, Niels Vestergaards mor og far. Poul Vestergaard døde i en forholdsvis ung alder, min bror Poul er opkaldt efter ham. Vi havde et stort billede af ham hængende i stuen. Nr. 3, farbror Kresten boede også i Heltborg, i en ejendom kaldet Krageborg, den lå i nærheden af Heltborg Kirke. Der har jeg nogle af mine første minder fra. Far var jo murer, og hver sommer var han en uges tid i Heltborg for at lave en del murerarbejde for de to søskende. Jeg var vel 4 år da det blev min tur til at være med, de to ældre brødre havde haft deres tur, de havde ingen børn, farbror Kresten og hans kone Laurette, så jeg gik jo meget

ene og nussede omkring; farbror var jæger og ude i laden lå der nogle patroner i et vindue, det var helt nyt for mig og jeg havde fået et par stykker i lommen; det var jeg dog utilpas med, men kunne ikke komme af sted med at få dem på plads - ak ja, man skulle tro det var en let sag, men for en 4 års dreng kan det jo have vanskeligheder, jeg løj for farbror og fortalte ham, at jeg havde fundet dem, jeg ved ikke om han gennemskuede mig. Han var en elskelig mand, havde ingen børn selv, og hans lillebror havde en børneflokk - den gang var vi dog kun fem, Else var nok et år gammel den sommer. Da vi var færdige i Krageborg, skulle vi over til faster Maren. Det var noget længere nordpå og måske en km vest for landevejen; faster Marens ældste datter, som også hed Maren, var gift med Jens Vilhelmsen, en ung dygtig landmand, som var en foregangsmand med forholdsvis stort hønsehold; jeg husker han talte med far om at stille an med hønsehold, det kunne han leve godt af. Men det lå ikke for min far, med noget nyt, og han var jo også helt uden kapital.

Der hos faster Marens havde de et plejebarn, en pige der var et år eller to ældre end mig. Hvor legede vi godt sammen, de dage vi var der, jeg husker særlig vi havde vendt en trillebør omkring og med et reb om akslen kunne vi få hjulet i stærk fart; det står dunkelt for mig, at vi en aften var ovre til et møde i missionshuset på den anden side landevejen, alt skete jo til fods, ja dog ikke turen hjem til Lyngs igen; Thybanen havde da været åbnet en del år; indtil Hurup st. gik vi tværs over marker og enge, det var

kun en tredje del af vejlængden som vi havde ved at følge landevejen. Vi var kommet til stationen i god tid, og gik så i vestenden af byen til en ven af min far, postbud Anders Madsen; da jeg blev ældre kom jeg til at kende to af hans børn. Det var nok femtoget, som vi kaldte det, jeg tænker den Heltborgtur var min første togrejse; derfor var det jo også så stor en oplevelse. Godt hjemkommen til Lyngs gik vi uden om en meget stor have, som vi kaldte forvalterens have. Stationsforvalteren, ham skulle vi senere komme til at kende nærmere, han hed Kloppenborg og var meget drikfædig, tyk og rødmosset; men gal på far fordi han en gang ved et Blå kors møde udtalte: "Vi har nok mindst 30 drankere her i Lyngs" sådan en udtalelse skulle jo nok rygtes. Når man slår mellem en flok hunde, hyler den der bliver ramt. Kloppenborg forlangte de 30 navne skrevet på en liste og slået op. Det var jo dumt, for hans eget navn var jo kommen øverst. Jeg ved ikke hvor meget det gjorde far, han blev jo som øgenavn kaldt Dragpræsten, fordi vi boede på Draget. Han var ikke bange for at vidne for mennesker, om den frelser han ville tjene.

Men altså, den dag vi gik der, hjemkommen fra Heltborg nåede broder Peder os inden vi forsvandt om havehjørnet og han tudbrølede, han var sendt til købmanden og skulle følges med os hjem, men havde ikke fået varen udleveret da toget kom og vi gik. Vi måtte så med ham tilbage efter købmandsvarerne; det har selvfølgelig gjort stort indtryk på mig, at min storebror græd og har sat sig i min erindring. Igen en indskudt hændelse. Da jeg som syttenårig var

kommen til Holmgaard i Ydby pr. første november fik jeg en brandbyld i nakken. Den stammede fra, at jeg i oktober havde været med damp-tærskværket som halmbærer; vi var altid to, undertiden tre, når der var langt til halmgulvene. Man havde et stykke reb, der blev sat på en krog på tærskværket, når man så havde en ordentlig dyngede snørede man det så hårdt man kunne og smed det på nakken, for så at bære det op ad stigen så højt man nu var kommen i halmgulvet. Næst efter kornbærer blev det nok regnet for det hårdeste job. Men det hersens halm havde altså givet mig skrammer i nakken, som udviklede sig til nævnte byld. Jeg måtte hjem fra Holmgaard nogle dage og far var med mig til Hvidbjerg, hvor læge Ilsøe gav mig, som han selv sagde, et ordentligt snit i nakken, og lige så hurtigt gled jeg ned under bordet og var besvimet. Min far kendte mig jo og vidste hvor let jeg besvimede, derfor var han fulgt med til Hvidbjerg. Jeg husker ikke om vi tog toget derhen den dag, men et par dage efter skulle jeg til lægen igen for at få det gjort i stand, da ville jeg i hvert fald med tog, så vidt jeg husker kostede en returbillet 35 øre, men jeg havde ikke mindre end en krone. Nu var det så uheldigt, at det var Kloppenborg, der var billetsælger. Da han så hvem køberen var, ville han ikke veksle så stort et pengestykke. Jeg blev gal i hovedet, takkede for venligheden og gik til Hvidbjerg.

Den første maj 1905 var en mærkedag, da begyndte jeg min 7½ år rige skolegang. Jeg har selvfølgelig fulgtes med min bror Kresten, der var 8 år og jeg var 6. Det eneste jeg husker

fra den første dag var, at læreren skrev et 4 tal på den store tavle og den kunne jeg genkende, bogstaverne kendte jeg og kunne vist også stave lidt. Kresten og jeg havde fælles skoletaske, en stor skuldertaske af sækkelærred hvorpå var syet bogstaverne K.G. med rødt garn. Senere fik jeg jo selv min taske. Jeg husker ikke det med fælles-taske generede mere end én gang;

Almindeligvis var vi i god tid ved skolen, men en dag kom vi lige som klokken ringede ind. Kresten skulle i anden klasse, og der smuttede han ind med tasken og alt tilbehør, mens jeg sad i første klasse og manglede alt. Nu var det uheldigvis fru, der havde undervisningen i den første time og hun kunne være skrap, vor gamle lærerinde. Eftersom timen gik manglede jeg de forskellige redskaber, bøger og skrivetøj; det blev fru for meget. Jeg fik en skrap reprimand og en ret hård fingerknips oven i hovedet. Uden at kny tog jeg jo imod ubehagelighederne og fik så miseren rettet i første frikvarter. I al almindelighed befandt jeg mig godt i skolen og klarede mig vist hæderligt.

En bestemt dag husker jeg, det må have været det andet år jeg gik i skole. En stor dreng, måske på femten år, var med i vor klasse. Det var meningen, han skulle fortsætte med at læse. Han havde i et frikvarter fået en lille laban til at holde mig i det ene øre. Jens Anton hed den lille. En modbydelig knægt, den store dreng, for mig at se en voksen karl, tilskyndede hele tiden den lille til at pine mig, så det var et langt frikvarter; men jeg turde jo ikke røre mig på grund af den store; det var også et udslag af at være dragpræstens søn, i

almindelighed var det jo kun tilråb, sådan var en stor pige, Johanne, som for resten siden var på Tommerup højskole sammen med farmor, slem til at råbe den lille dragpræst efter mig, om hun traf mig.

Da jeg tjente i Holmgaard, blev hun pige på én af nabogårdene; da var hun bleven omvendt og var en dejlig pige.

Samme dag som jeg begyndte at gå i skole rejste min bror Peder i plads oppe i det nordligste Ydby, 10½ år gammel, 1½ mil hjemmefra, de få gange han var hjemme i sommerens løb, forsvandt han altid uden at sige farvel til nogen - den afsked var det værste.

De fleste somre havde vi en udflugt, hjemmefra til Heltborg, for at besøge de to omtalte familier. Den sommer var det Niels Søndergaard, en mand med en mindre gård, ikke så langt hjemmefra, der kørte med og da vi kom forbi hvor Peder tjente, kom han jo også op at køre. Poul var den mindste den sommer, så fra Ydby op til Heltborg var vi seks børn, mor og far og så kusken. Da vi var på hjemvejen den aften skulle Peder jo af ved vejen, der førte ind til hans plads; mest henvendt til Kresten og mig, halvt grædende sagde han, "I kan sagtens, I må komme med hjem." Det gik os alle til hjerte.

En gang i løbet af sommeren var Kresten og jeg oppe at besøge Peder; det var ca. 3 mil at gå for sådan et par småfyre, vi har sikkert gået med bare ben og fødder, for ude på draget kom jeg til at træde på en bi og det var jo det samme som at blive stukket. Jeg syntes det gjorde frygtelig ondt og hylede da også som en lille gris.

I dag er det blevet den 26. februar 1977, vi er færdige med vores morgensangstime, det var så festligt nede på A og B2 dagligstuen, smukt så det ud da vi kom, fem minutter i halv; men så kom de myldrende fra begge sider, så der var stopfyldt; jeg har haft hele ugen, da frk. Poulsen har ferie. Om jeg har lidt evner i den retning, skal jeg lade være

usagt; men vi har det meget humoristisk både før og efter andagten, det kan nok gøres nødig mellem så mange gamle og syge. Så har jeg også være ude i postkassen med brev til Jørgen, han fylder 25 på mandag, Venø fik jeg også skrevet til i går, jeg er kørt fast i et tæppe, da de ikke har det flødefarvede garn jeg skal bruge.

Så kan jeg skrive lidt om mit barndomshjem, selve hjemmet. Nu kan jeg ikke som biskop Fuglsang Damgaard, hvis bog "Fra skyttegrav til bispestol" jeg er i færd med at læse, fortælle om mit barndomshjem, som en dejlig stor slægtsgård der har været i slægtens eje 300 år; selvom der ikke er tvivl om, at navnet fører tilbage til en gård, om det så er min bedstefars fødegård i Serup eller gården han og bedstemor begyndte med, ved jeg ikke, men Graugaard var ikke døbenavnet, det var Pedersen, de første 4-5 af vi søskende er døbt Pedersen, så søgte min far om at få navnet som slægtsnavn.

Hans far blev altid kaldt Peder Graugaard og min far var aldrig kaldt andet end Nikolaj Graugaard. Jeg tror ikke det kostede ham mere end 4 kroner at få den navnesag i orden. Som det fremgår af billedet var det jo ikke just nogen herregård; jeg husker ikke hvor stort areal vi havde, selvom far engang havde en klog mand til at måle det op, det gik vist ikke over 3 tdr. land under plov, som man siger; så havde vi jo også nede ved fjorden et lille engdrag, og selve stranden var

da også vores, undertiden blev der da solgt et læs grus derfra, ja så var der jo fjorden, Nissum bredning, den følte vi da også som vores, vi lå i hvert fald meget i den om sommeren, om vinteren var den barsk, ja, den kunne i stormvejr vise tænder, som vi kaldte det, når bølgekammene var hvide; ikke en smule læ havde vi, landskabet var forholdsvis meget fladt, der var sandelig frisk luft til lungerne. Når jeg siden var ude at tjene om sommeren og hjemme om vinteren, kunne jeg nyde musikken fra telefontrådene, derude ved landevejen, som vi jo lå lige op ad, selvom det jo nærmest var som klagelyd i blæsevejret, for os var det hjemmets musik.

Hjem, hjem, mit kære hjem, mon hele herligheden var over 150 kvadratmeter, med udhusene. Tosset at bygge så småt; men selv om det var billigt at bygge, så kostede det dog penge, og hvor skulle de komme fra. Om der var lavt til loftet, ja mon ikke, da jeg var voksen kunne jeg lige stå ret imellem bjælkerne, der var gibset, mon ikke loftet var oliemalet, ellers havde vi jo gnedet det af med håret. Min far gik ugeneret under bjælkerne,

men han har målt 155 cm. Selv målte jeg 169 cm og kunne som sagt sætte hovedet imod gibsdækket. Soveværelset var altid vores dagligstue, selvom vi kaldte det sovekammeret; på langs kunne der stå 2 senge, imellem disse var der en meter, så man kunne gå hen til æ norvinni og hænge et gardin op om aftenen for at nysgerrige trafikanter på landevejen ikke skulle se ind; det var det eneste gardin vi havde, mens jeg var hjemme, de to vinduer ud til syd blev ikke belemret med sådant luksus.

Sengene stod på cementgulv, resten af stuen havde bræddegulv, som jeg dog kan huske blev lagt, men da må jeg have været meget lille. Den anden stue, som vi kaldte dagligstuen, hvilket var et øgenavn; der var lergulv med sand strøet på; den brugte vi kun som gennemgang, henholdsvis ud til forgangen, et lille rum med cementgulv, og hvor døren lige netop kunne gå op, og så ind til sengekammeret, et rum hvor der lige kunne stå en dobbeltseng med fodenden ud mod vinduet. Det var fra denne seng jeg hørte telefontrådenes klagesang. Der sov to af de største børn, jeg husker kun to sengekammerater, Peder, det må have været den vinter han gik til præst; inden vi sov fortalte vi hinanden eventyr, som vi selv digtede; jeg husker han sagde, jeg var den bedste til det; og så Else, hende havde jeg vist en vinter, hun var helt hyggelig at ligge og snakke med, vist noget gammelklog som barn. Ved siden af sengen var der så megen plads at vi kunne komme derind. I yderhjørnet lå der en lille dyngede hvidt sand, at strø på lergulvet i dagligstuen. Denne hersens dagligstue

var ellers møbleret med en stor dragkiste, der tog hele pladsen mellem gangen og sengekammeret og op mod sovekammer væggen stod et stort klædeskab, hvor stadstøjet jo hang, og så var der selvfølgelig et gammelt bord og vist også en lille stuntkiste; på dragkisten stod et par familiebilleder, det var min bror og søster med ægtefæller, og så stod der en klar flaske med en garnvinde i. Den havde min morbror Kresten Sneistrup samlet der i flasken, så det var jo en sjældenhed; han havde ellers stort farveri og uldspinneri i Thisted, under navnet Sneistrup Christensen, Grarups efterfølger. Der var vi for resten hele familien på besøg en sommer, minus Peder og Kresten, det har været sommeren 1907 eller 8; et eventyr for os, der så vi for første gang det elektriske lys; selve fabrikken gik ellers på dampmaskine; jeg husker man kunne vågne om morgenen ved spektaklet fra dampmaskinen; vi var selvfølgelig på mange spadsereture i byen og vi børn beundrede jo morbror Kresten, for han gik jo næsten med hatten i hånden hele tiden, skulle hilse på alle mennesker, han var én af de festligste mennesker jeg har kendt, altid fuld af humør. Det er ikke få gange i tidens løb vi drenge fik at vide, at vi ikke var så kønne som vores onkel, men føjede han til, det kan I jo ikke gøre for. Tante Olivia var mere pylret, en fin dame fra Vejle, hun var ret svagelig og blev heller ikke gammel; de havde ingen børn, men tog siden et plejebarn, Inga hed hun. Hun og hendes mand har i mange år boet i Afrika, jeg tror han var noget forstmand. Morbror Kresten besøgte dem én gang dernede.

Det var hans livs store eventyr.

Men som han kunne fortælle, det er nok efter ham farbror Kresten har sin store fortælleevne; men vi er altså på besøg i Thisted. Mens vi havde været på gåtur havde vi et postyr med Poul, han har nok været fem år, hans sko har nok ikke passet ham, så han fik blærer på fødderne, stakkels dreng; men som han skreg og rasede, Onkel fik et dårligt indtryk af ham; efter et par dages besøg der, kørte onkel os til Hundborg, i et selvfølgelig lånt enspænderkøretøj, alle tiders køretur, mon ikke der er 1½ mil. Det var mit første besøg i Hundborg, hvor jeg siden skulle blive så godt kendt. Da blev jeg håbløst forelsket i kusine Juliane, Dalgård Jepsens mor, hun har været 11-12 år, hvor var hun en sød og rar pige, siden blev hun lidt værkbrudt, men har dog været organist i Hundborg Kirke over 50 år. Hvor havde vi det festligt under besøget, sammen med de tre største piger; drengen Johs. husker jeg ikke fra den tur, han har været i konfirmationsalderen. Hvordan vi kom til Todbøl st. husker jeg ikke; morbror Jens har jo nok lånt et køretøj, vi er da i hvert fald kommen derfra og har oplevet meget siden.

Det var jo en overgang, fra det flotte hjem i Thisted til de tarvelige forhold derhjemme; skal vi tage en tur ud gennem køkkenet, som selvfølgelig var med cementgulv, åben skorsten hvor vi selv kunne ryge vores svine- og fårelår, køkkenbord der optog sydvæggen og over hvilken talerkenrammen hang. Køkkenvinduet var midtfor bordet, det kaldte vi "ud til haven" selvom der ingen have var men nok lidt urtesager der var kom-

met af tre forkomne hyld. Jeg vil nok tro køkkenet har været 3 meter lang og noget lignende i dybden, Der var jo et komfur og foran det så meget plads, at min mor kunne fyre og stå der og lave mad, jeg tror nu den meste mad blev lavet inde i kakkellovnen, en kogekakkellovn. Og så var den store ovn ud til nord, jeg tror ikke vi bagte i den uden til jul.

Men de dage var mor og far tidlig på færde og det store dejgtrug var inde i stuen, mens mor ordnede dejgen, ildede for ovnen, denne ovn blev siden taget ned og far lavede et spisekammer der. Fortsætter vi mod øst - i Thy kendte vi jo verdenshjørnerne - kom vi ud i bryggerset, hvor gruekedlen stod først for til venstre, til højre var døren ind til kostalden, der var et rum hvor der vel lige kunne stå 2 køer, det har der vist aldrig stået, men 1 ko havde vi jo altid, en meget stor ting med sådan en børneflokk; hvor har vi labbet megen sødmælk i os.

Det jeg husker bedst var om aftenen, når vi fik vores "nætter", som vi kaldte det; på den tid malkede folk altid 3 gange, den sidste gang var så der halv ni - ni og så kom et lille fad nymalket mælk på bordet og så mange, som kunne løfte en ske langede til fadet; hvad grunden var, ved jeg ikke, men vi var næsten altid så overgivne godt tilpas under det måltid. Mor kunne ikke lade være at le meget; men sommetider truede hun os dog med, at om vi ikke var ordentlige fik vi ikke "nætter" mere, det tror jeg dog aldrig skete, så hendes formaning må jo have virket.

Som en selvfølge var denne lille stald jo også vores WC. Længere syd-

på lå svinehuset, der nærmest var større end stalden, det havde ligget nær at slå dem sammen, men det var der aldrig tale om; det var jo også blevet koldere, da døren ud til møddingen var der, og det var vist ikke så nær altid vi havde smør, eller gris, for der var jo kun én til slagting, så vidt jeg husker. Det var da heller ikke altid vi havde en kalv, far manglede jo altid penge, og så kom der en gårdmand og bød ham 20 eller 22 kr. for kalven - det var jo ikke nemt at stå for.

Der i svinehuset havde vi også duer, da vi først fik dem indført. Jeg husker da, at far købte det første par oppe hos baneformanden. Jeg kan endnu se dem for mig, kønne blå-hvide duer, hannen lidt lysere end hunnen, og så var hannen kronet, som far kaldte den, havde top på. Dem havde vi vel nok megen glæde af; og de formerede sig, ja.

Noget stort for os var, da vi fik ajlebeholder, derude ved siden af møddingen. Far var jo murer og murede den selvfølgelig selv; mens den var ny og ren var vi knægte nede i den og morede os med at råbe; det var der sådan en klang i, måske lidt ekko.

Deromme mod syd var døren ind til fårestien, vi kaldte den nu mest tørvehuset, så der må jo have været plads til de seks tusind tørv, vi fik hver sommer. Senere var tørvene dog i laden; der var det jo nemmere at hente dem om vinteren, da laden var ud for bryggerset. Fra fårestien var også indgang til hønsene, som havde mur op til svine og kostalden, uden at have forbindelse dermed. Hønsene betød meget i vores husholdning;

men vi nogensinde havde over en 30 stykker; men om sommeren kunne de næsten betale købmandsregningen, altså æggene. Jeg husker da, når jeg var hos købmanden med æg og selvfølgelig havde en dosmerseddel med, som den kaldtes, at mor havde skrevet, farinsukker for resten. Om der altid var nogen for resten husker jeg ikke, hun var ret god til at regne og havde gjort et overslag.

Laden var jo ikke stor, et lille korn-gulv, når vi kommer ind fra bryggerset, og så resten tærskelo; der stod far så og tærskede kornet om vinteren, så længe der var noget. Jeg husker at jeg en enkelt gang har kørt en sæk korn til møllen, som lå nordligst i stationsbyen, selvfølgelig på vores trillebør, det var også strengt, jeg har aldrig før eller siden syntes den vej var så lang.

Det har jo været om sommeren, for da var far altid på murerarbejde. Han kunne tjene de 1,50 kr. og kosten om dagen; kl. 5 om morgenen stod han op eller gik hjemmefra, der var jo ikke altid lige langt; men på gården spiste de gerne davre kl. 6 og det skulle han jo gerne nå; han var en fantastisk fodgænger - med de omkring 155 cm i hele højden, kunne benene jo ikke være så forfærdelig lange. Men de var velskabte og han havde lært at bruge dem.

Han var enkemand i 9 år, efter at have været gift i 2 år. Hans første kone døde af tuberkulose. I de år var han hjemme hos sine forældre, altså i vores barndomshjem.

Da gik han om søndagen til Heltborg og holdt søndagsskole, mindst 2 mil, så har han selvfølgelig spist til middag hos én af sine 2 søskende,

som boede deroppe; dette for at illustrere hans gåevne.

Efter endt arbejdsdag, den gang holdt man ikke aften før halv otte, gik han jo så hjem, og der imellem otte og halv ni, kunne vi børn så se de hvide murerbukser på lang afstand. Var han i den nordre del af sognet, kom han altid tværs over, som vi kaldte det, og så myldrede vi unger jo i møde med ham, og han fik de to mindste ved hånden og resten løb omkring ham. Det var da godt han havde nogle børn, for han var absolut en børneven. I første ægteskab var der ingen børn; min far var 40 år da han blev gift med min mor; hun har så været 26-27 år, født i 67, far i 53.

29-3-77

Vi tre ældste drenge kom jo ud at tjene 1. majdagen efter vores 10-års fødselsdag. Som før nævnt kom Peder ud i 1905; i 1907 var det så Krestens tur, han blev ude både sommer og vinter; i fem år var han i den samme plads, hos en mand der hed Jens Klemmensen. Kresten havde vel kun 2½ km hjem; jeg tror det var konen i gården, det skyldtes, at han blev der så længe; hun var en elskelig kone, Kirsten hed hun, manden derimod var fuld af hundekunster. Jeg besøgte jo tit Kresten, særlig de 2 år inden jeg kom i plads. Kunne manden få en gammel skrå puttet ned på ryggen af én var han tilpas, og sad man til bords deroppe, skulle man nok på én eller anden måde blive til grin, jeg var nærmest lidt bange for at spise der; men den gode kone havde jo en evne til at komme én til hjælp.

Jeg husker de havde 2 brønde, én

ude i gården, med træhus over brønden, så var der jo en bom med håndsving på, en stor tung spand, der blev firet langt ned i en jernkæde, spanden var så tung at den af sig selv blev fyldt med vand, når den løb ned. Det var alt for hårdt arbejde for en dreng at trække en sådan spand fuld op, men Kresten havde jo fået taget derpå.

Bagved kostalden var der en pumpe, en træpumpe, man skulle trække op og ned; så løb vandet ind til kvierne; jeg har aldrig set en sådan pumpe andre steder, man skulle være meget forsigtig med pumpen, for den kunne gå fast om den kom for langt ned; men Kresten kendte jo dens særheder, og også mandens, men det skete dog manden gik for vidt, når de fodrede svinene, ville han gerne stoppe en mundfuld svineføde i munden på én, det har sket, at Kresten sendte ham en håndfuld af samme i ansigtet; Kresten har da også fortalt, at de en dag sloges i kogødning ovre i stalden; da var der vist opræk til at han skulle rejse derfra; men konen fik det til at glide.

Det arbejde Kresten fik lov at udføre der kan ikke beskrives, men han var hårdfør; vinteren 1912 faldt han i glat føre. Han var ved at køre roer ind på trillebør; hans ene ben må jo have taget skade, han kom på Hvidbjerg sygehus, hvor han lå lige bestemt et år, efter operation for beneder i det ene lår.

Det var ikke få gange vi forskellige besøgte ham i det år - en lang gåtur; som den største der var hjemme den vinter, var det mest mig der gik derhen.

Da vor ældste bror Peder havde haft sin første plads så langt fra

hjemmet, skulle han året efter, altså 1. maj 1906 tjene nede i Torp, hos Anton Riis, Møllers far, Eriks bedstefar, gift med min kusine. Der blev han 3 somre, og jeg tror han befandt sig godt der. Han kunne være lidt kantet, men var dygtig til at arbejde.

Disse 3 somre var jo før jeg kom ud at tjene. Den første sommer kunne Kresten og jeg følges ad på besøgene dernede, mest husker jeg rideturene når hestene skulle hjem nede fra Skibsted fjord, nie i æ Mose, kaldte vi det. Møller og jeg var jævnaldrende, så vi var meget godt kendt fra skolen; Møller havde let ved at komme op på hesten, jeg måtte nok hjælpes i begyndelsen - fik da også den mest rolige hoppe - dejligt var det med den ca. 2 km ridetur.

Iste maj 1907 var det så Krestens tur at komme hjemmefra. Han skulle i foromtalt plads, hvor han var i 5 år, han var den eneste af os, der ikke kom hjem om vinteren, han syntes vi var nok hjemme uden ham; Kresten var håndsnilde, han lærte sig at lave papirsblomster, både georginer og roser, som han så fik en fridag til at gå ud og sælge. De var meget flotte, lavet i buketter og kunne let sælges.

Jeg husker han løb efter mig ude på landevejen om formiddagen som han skulle i plads eftermiddagen. Jeg skulle have nogle klø, men Peter kom mig til hjælp, så jeg slap. Jeg har siden gået i rette med ham om det, men han sagde, det var sidste frist om jeg skulle opdrages.

Den 1ste maj 1909 var det min tur til at komme ud og stå på egne ben. Jeg var om vinteren bleven fristet af grd. Kresten Riis, en bror til Anton Riis, Møllers far, hvor Peder

nu havde tjent i 3 somre. En søndag havde jeg været med min far i kirke og på hjemvejen var vi inde på gården, der lå lige ved kirkevejen, lidt nord for skolen, for at hilse på familien. Den eneste jeg kendte var datteren Kirstine, som var min skolekammerat og jævnaldrende, nogle måneder yngre end jeg. Hun fyldte år den 21. dec. - den dag de bagte til jul. Ellers bestod familien af husbond og madmor, Ane hed hun, samt 2 sønner, Mikkel 16 år og Peder 14 år; det var jo de to jeg ville få mest med at gøre, de var nu ikke værst, rart var det dog om de havde været lidt ældre og klogere; jeg husker fra den søndag, at Kirstine sagde at hun var glad for at jeg skulle tjene hos dem, det var dog rart at høre.

Herfra fik jeg så mit første stude de næste tre somre, så det var da tegn på, at der var gensidig tilfredshed. Noget af det der faldt mig for brystet var, at når de indbyrdes talte om mig, lød det altid: æ dreng; når de tiltalte mig var det selvfølgelig med mit navns nævnelse; men dette: æ dreng, syntes jeg lød så hånligt; jeg tror også, det var noget for at sønnerne, der jo kun var to store drenge folte sig mere som karle, når de kunne tale om: æ dreng, han skulle jo være stik-i-rend-dreng og næsten være alle steder. Da jeg kom der til maj, var det godt i gang med at bygge nyt stuehus; det var trukket så meget længere sydpå, at det gamle stuehus eller sals, som vi kaldte det, kunne bebos indtil det nye var færdig. Det gav jo et forfærdeligt roderi med det byggeri; der skulle også bygges et nyt østerhus med hestestald, karlekammer, selvfølgelig op mod hestestalden, lige indefra - det var dengang.

Føreløbig var karlekammeret ved den gamle hestestald og kostald i den vestre længe; jeg lå i en kasse der var slået sammen af gamle brædder, uden anden bund end cementgulvet, men fyldt op med rughalm. Jeg husker en morgen jeg vågnede ved at en hest stod med hovedet ned til mig i sengen; det var småting. Sidst på sommeren da byggeriet var færdigt, flyttede Mikkel og jeg over i det nye karlekammer. Peder havde fået et kammer ind fra bryggerset i det nye stuehus, vi delte aldrig værelse, Peder og jeg, Mikkel var forkarlen og skulle være ved hestene. Det gamle karlekammer blev lavet til roehus, en del af den gamle hestestald lagt til kostalden, resten blev tørrehus og toilet til damerne; kostalden var ret stor, først stod 10 køer, flere havde vi aldrig, resten i den store rad var fedekvæget, stude og kvier, helt nede ved laden var der plads til en griseso. I den anden rad stod de mindre ungkreaturer og ovenfor yderdøren var kalvebåsene; man kan sige det var 4 gange 10, 40 kreaturer i det hele. Den rigtige staldør var ud til gården, midt imellem kalve og unghøvederne, en bred dør med halvdør; lige indenfor døren stod pumpen, som jeg har pumpet meget vand op med. Særlig rart var det ikke, at køerne skulle ud i gården; hver lørdag aften, om sommeren, skulle der gøres rent, skovles og fejes; om lørdagen skulle der også malkes tidligt til aften, da kørte mælkekusken fordi mejeriet stod om søndagen. Mejeriet var i Hvidbjerg, så det var jo en lang køretur, som først sluttede henad midnat. Dette med lørdagsaftens kørsel var dog kun i de varme sommermåneder. Det almin-

delige var, at vi malkede 3 gange daglig; det var jo det samme som, at kl. var halv ni - ni om aftenen; var der møde i missionshuset skulle malkerne jo hjem og malke. Sammen med mig var der kommen en ny pige på gården. Birgitte hed hun, og var fra Boddum, 17 år gammel, lidt tung i gangen, men uden svig, jeg husker kun godt mellem hende og mig.

Det var nok den første sommer, Kirstine og jeg skulle lære at malke, og vi havde et par småkøer, en rød og en sort, som var meget blødmalke, det var vores øvelseskøer; vi fik det lært begge to.

Tre dage om ugen, tirsdag, torsdag og lørdag var det skoledage fra halv otte om morgenen til middag. Det var som fridage for mig, men man skulle jo have arbejdet til side om morgenen, op kl. 5, have muget ud og køerne ud og så selvfølgelig noget at spise; det kunne knibe at nå det, men skolen var jo nær ved. Jeg kendte ikke noget til at sidde og få mig en lur i timerne, som man har hørt om tjenestedrenge, men jeg kunne jo sommetider være lidt misundelig på Kirstine, der kun skulle op og i skole; det var dog ikke slemt, for hun var prinsessen for mig i skoletiden, jeg legede bedst når hun var med, derfor kunne jeg godt blive ærgerlig på hende, når hun kaldte mig Jens dreng - som de store sjunge, pipper de unge

Nogle få gange i sommerens løb,, det var selvfølgelig de allervarmeste dage, fik vi lov at komme ned i Limfjorden, æ sønder fjord, for at bade. Det var vel nok festdage det foregik altid i den sidste time før middag, så løb vi jo lige hjem fra fjorden; jo vi

løb vel ikke hele vejen hjem, men derned tror jeg ikke jeg overdriver når jeg siger, at vi løb hele vejen; det var altid lærer Jørgensen, førstelæreren, der ledede den ekskursion; det var vel en lille km fra mit hjem, så jeg var på kendt grund. Der var vel en kvart km fra landevejen, Thisted-Oddesund, og ned til fjorden, lige nedenfor markvejen havde drengene deres badeplads; pigerne måtte en 50 meter længere mod vest, ikke længere end at vi kunne høre deres pighvin, når de sprøjtede hinanden med vand. Jeg husker en dag, læreren var henne hos pigerne, han var selvfølgelig påklædt, for at vaske nogle af de piger, han havde mistænkt for ikke at gøre det ordentligt. Da vi kom hjem fortalte Kirstine mig, at hun var meget forarget over sådan opførsel af læreren, de var jo ret store piger og havde været meget generte.

På hjemmet i Hurup, hvor farbror Kresten opholder sig, bor også et ægtepar. Kristian Jensen hedder manden, vi var nabobørn, og som mindre var jeg altid inde at tage ham med i skole for følgeskabets skyld. Da de nu er på hjem sammen spurgte min bror mig en dag om jeg kunne huske at Kristian, disse badedage, så sit snit til at spæne hjem - hans hjem var jo i nærheden - han var så bange for vandet i fjorden, i hvert fald sammen med drengene, hans hjem blev endda kaldt "vandborg", grundet det var så pløret omkring ejendommen, egentlig ikke så lille en ejendom, jeg tænker en halv snes tdr. land. Faderen Poul Jensen var i flere år vores mælkekusk der hjemme, så de havde 2 store jyske heste, disse kunne også æde det meste af avlen. Landbruget blev pas-

set for dårligt, mejeriet lå jo i Hvidbjerg, så det var altid ud på eftermiddagen, inden han nåede hjem. På udbetalingsdage kunne det næsten blive aften; men hvor har jeg fået mange køreture af ham. Disse mælkevogne var meget store, den forreste halvdel en halv snes tommer højere end bagenden, og så var der spændt lænker både langs siderne og ved bagenden; lænken blev så løsnet der hvor spanden eller spandene stod. Der skulle en ret stærk mand til at tage spanden ned fra forenden; jeg tror også han brugte at rangere dem tilbage på det lave niveau, når de var tunge. Jeg mener der var tre størrelser af spande - 100, 80, og 60 pund. Mælkekusken havde sin endestation ved den 3die ejendom vest for os, det var der chancen for en køretur lå. Lige nord for os, vel 150 favne fra landevejen, boede Kr. Harbos. Det var langt at køre mælken på trillebør, to gange hver dag; det skete jo også det kneb at nå det, når mælkevognen kørte første tur, så måtte Poul Jensen jo holde og vente lidt. Han var en meget rar mand. Jeg tror nok det var i 1906 eller 7 de købte ejendommen; sådan under hånden fik vi at vide, at han havde været landpost, vist på Hassing-Stagstrup egnen, fattig som han var og med mange børn, havde han så forgrebet sig på betroede penge, hvilket er det samme som ud af lemmen med det samme. Det så vi i Laven mange år efter med en ung post, vi havde der.

Jeg har et minde angående bænken på siden af mælkevognen, det har nok været i 1908, da jeg var 10 år; jeg var på høstarbejde tre ejendomme øst på hos Niels Aj'sen (kan

oversættes til Andersen). Jeg skulle gå med et bundt rughalm (langhalm) og stikke husholdersken en håndfuld til hvert neg; byggen var så kort og der måtte nok ikke spildes korn ved at lave de kunstige bånd, som man siden lærte; mens Niels Aj'sen sov til middag, var jeg jo min egen herre. Da mælkekusken så kom i denne fritid, bjergede man sig jo en køretur. Kommen til min arbejdsplads, skulle jeg jo hoppe over lænken, man ta'r da ikke lænken ned for så lidt; men jeg kom altså ikke over, men ned på hovedet; hvor meget jeg slog mig husker jeg intet om, og arbejdet blev også passet om eftermiddagen.

Nu var husholdersken én af vi børns bedste venner, Niels Ajsens Else, kaldte vi hende. Hun fyldte år samme dag som jeg; til min 5 års fødselsdag var jeg stærkt inde på, at hun og jeg var lige gamle, da vi fyldte samme dag, hun har givet mig mange småkager; hun var én af dem der fik DMS-bladet fra os.

Historien om Poul Jensens fortid som landpost og hans suspension derfra, var selvfølgelig ikke noget vi talte om til børnene, så kloge og fintfølede var vi dog. Senere da jeg som voksen tjente i Holmgård Ydby fik vi meget med hinanden at gøre, Kristian og jeg. Han havde plads på flere gårde deroppe, vi var på session samme år; han blev taget til hestepasser, jeg til dragon. Det var sidste krigsår 1918, han kom ind i løbet af sommeren, jeg slap jo fri, formentlig på grund af højt nr. (1467).

Nu da vi er i lag med sommeren 1908, må jeg hellere berette om min oplevelse under efterårskrigen det år. Jeg tror det var hvert femte år efter-

årsmanøvrerne holdtes i Thy; jeg oplevede da indkvartering i 1913, da jeg tjente hos Knud Sloths, når de mange danske Jenser kom forbi der hjemme, vi boede jo næsten på landevejen. Det var først i oktober, jeg var 10 år og en måned gammel, så det kunne jeg ikke stå for; forhåbentlig har jeg da spurgt min mor om forlov, i hvert fald dampede jeg med de mange infanterister, dragoner og artilleri.

Jeg var imponeret over den taktfasthed fodfolket præsterede og prøvede jo nok at gå i takt med dem. Husker ikke om vi var flere drenge, men det skulle jo være sært andet.

Slagmarken blev oppe i Ydby, nærmere betegnet Smidstrup, hvor jeg senere skulle blive så godt kendt som nabo til Holmgård. I kampens hede løb jeg foran en kanon netop som den affyredes; selvfølgelig trillede jeg hen ad jorden, men var hurtigt på benene igen. I flere dage dundrede det i hovedet på mig, men det fik da en ende og jeg mente ikke at have taget nogen skade. Siden jeg blev voksen har jeg da ikke været i tvivl om, at det er derfra min døvhed på højre øre stammer. Sådan er det altså at være i krig; andre har taget mere skade af hårdere krige.

Nu har jeg faktisk haft en indskudt bemærkning på en 3-4 sider og er nu tilbage i min plads som æ dreng.

Lad mig skynde mig at fortælle om den økonomiske side af sagen. Den første sommer stod på 20 kr. og der blev lagt 20 kr. på om året; anden sommer begyndte den 1. april og tredje sommer d. 27. marts. Selvfølgelig var april vintermåned hvad

skolen angik, men jeg havde jo morgenarbejdet. Om vinteren begyndte skolen først kvart i ni og vi fik fri kl. 4, så jeg kunne få hele eftermiddagsfodringen med. Så må jeg fortælle, at de 3 vintre, altså også den vinter da jeg ikke skulle der om sommeren, var jeg nede at spise til middag, de tre hele skoledage, af de 4 vi havde, det betød i hvert fald mange mellem-madder for min mor, og var vel også sundt for mig, jeg havde dertil forbindelse med familien hele tiden.

Jeg husker en middag jeg kom derned. De trak en islænderhest ud og bad mig ride en tur på den. Det var en hest, manden havde købt, vel for at tjene lidt på den; en tid skulle jeg have denne ridetur hver dag, jeg var dernede, og det var lige noget, der passede for mig, den fik lov at strække ud. Vi havde den ikke om sommeren, derimod havde han købt en rød russer, som Peder brugte for trætromlen om foråret. Det skete at jeg fik lov at tromle lidt med den, ellers var det jo store jyske heste, særlig den vi kaldte det store øg, husker jeg. Den var ikke nem at klatre op på og så syntes jeg dem skumplede slemt. Jeg husker kun 3 gange Kr. Riis har talt mig lidt hårdt til, om det så var én gang hver sommer husker jeg ikke; et tilfælde var en morgen, og det var helt sikkert den første sommer og det har været langt hen på sommeren, for vi var flyttet over i det nye karlekammer. Mikkell, som jeg delte kammer og seng med, har jo nok haft et par morgener, hvor Jens var faldet hen igen, efter at han havde kaldt. Kr. Riis, som ellers aldrig viste sig før ved morgenbordet, stod pludselig i hestestalden der ved 5-tiden;

“du skal vænne dig til at stå op, når der bliver kaldt, Jens”; så mange var ordene. Mikkell måtte have sin fars hjælp. Jeg husker ellers aldrig vanskeligheder desangående. Den vinter, jeg siden var der som 16-årig og Mikkell rejste ind som soldat engang i januar, var det mig der kaldte om morgenen, det var ganske vist kun Kirstine, husbond og madmor var jeg fri for.

Den anden gang var der nogle får, vi havde på løbetøj langs med et dige, i skellet med nabogårdens marker. Det var om høsten, jeg skulle altid hjælpe i laden med at tage fra al den tid jeg havde tilovers fra kørerne. Vi havde vist kørt ind meget sent og jeg må have glemt fårenes aftenflytning; jeg kan med sandhed sige, at jeg aldrig har prøvet på at skulke fra mit arbejde. Da Kr. Riis kom i kostalden var noget af det første han sagde til mig "Fårene skal flyttes regelmæssigt 3 gange om dagen, Jens". Hvordan han vidste det, aner jeg ikke, Mikkell må vel have været på græs med hestene og set, der var gnavet for hårdt.

En dreng må jo ikke svare igen, ellers kunne jeg jo med nogen ret have svaret, det har jeg glemt på grund af høstarbejdet. Tredje og sidste gang har sikkert været tredje sommer, for jeg vandede hestene om middagen. Vi har ingen vandingssteder i marken, så i sommervarmen blev hestene vandet hjemme i gården, hvor der stod et trævandtrug under pumpen. Ja, det lyder jo tåbeligt; men i stedet for at have en rende fra pumpen og ud i truget, ragede pumpen jo ud over truget; når man har 3 heste, er de to bagerste altid koblet sammen. Når hestene er tørstige, maser de jo til truget, og jeg har ikke

fået dem anbragt, så pumpen var imellem dem, der ikke var koblet sammen. De to eller måske tre der var koblet sammen, fik altså pumpen delvis rykket op af brønden, da én slog hovedet op ved at rammes af vandet, som jeg måtte pumpe for at slukke deres tørst. Hvor megen skade der skete husker jeg ikke; pumpen kunne vist sættes ned uden skade, men der er vel nok gået et reb i stykker på et af klaptræerne, som hestene dengang havde på. Ved middagsbordet brummede manden jo noget over uheldet, som var rettet mod mig; men jeg var dog ikke fyldt 13 år, han var vel også klar over, at det kunne have sket for ham selv; ja, han kunne slet ikke have vandet hestene, selvom han var en stor kraftig mand, var hans helbred ikke godt; i parentes bemærket nok midt i 40erne den gang, det er husbond og madmor jeg taler om.

Mærkeligt så forsigtige med pengene sådanne velhavende folk kunne være. Når vi havde skoleudflugt, det var altid togrejser til én af byerne, Struer, Holstebro, Skive, Viborg, Ringkøbing, Lemvig, flere nåede jeg vist ikke; men en sådan dag fik jeg stukket en krone ud, til at more mig med, ellers husker jeg aldrig at have fået en drikkeskilling. Til min konfirmation fik jeg af Kr. Riis en pung med 2 kr i, selv om jeg ikke tjente der. Derimod fik jeg 2 dejlige lyse sommerbluser, som Peder ikke havde fået opslidt; hvor var jeg glad for de bluser og hvor megen fornøjelse havde jeg ikke af dem. Ligeså forærede Ane mig en overfrakke af Peders, det sidste år jeg var der, min første overfrakke, den var jeg også stolt af. Samme år jeg kom ud at tjene, 1909,

var Peder, altså min bror blevet konfirmeret om foråret og han skulle ned til sognets rigeste mand, Niels Lyngs, at tjene et år. Han var både gårdejer og teglværksejer. Der lå kun 2 gårde dernede, Odgård hed de begge, i slægtsregistret kan jeg se, at én af vore formødre sandsynligt var der nede fra. Jeg husker tydeligt fra den sidste vinter, at Niels Lyngs sad hjemme i vores lille stue, for at fæste Peder. Han var en lille meget kraftig mand i en stor overfrakke og med stokken placeret mellem benene; de blev da enige om, at Peder nok kunne gøre nytte for 110 kr. det kommende år. Han havde da været hos Anton Riis 3 somre, det var ikke så langt fra Odgård, så Niels Lyngs har sikkert forhørt sig om Peders kvalifikationer.

Niels Lyngs rømmede sig stærkt og fandt så en halvtreds øre op af pungen, det var fæstepenge. Jeg havde nok fået en krone af Kr. Riis; men det var vist kun det første år, der vankede fæstepenge; de andre år var det jo en selvfølge, jeg kom derned. Peder var da heller ikke imponeret af de 50 øre; for øvrigt passede Niels og han godt sammen, ingen af dem var af mange ord. Jeg husker ikke at have set Niels Lyngs uden i overfrakke og med stok i hånd, han tog nogle gevaldig lange skridt i forhold til hans størrelse og satte benene fast i jorden, han havde jo en stor fyldt tegnebog i lommen og mange penge i banken.

Men en herlig kone havde han, Lene, hvor var hun god som madmor. De havde 3 sønner, hvoraf den yngste, Kristian var hjemme. Han var lige så rar som moderen, og han og

Peder kom godt ud af det. Farbror Kristian er nu nabo til hans datter, der er gift med en Søndergaard, der har fødegården, altså hans.

Kristian Lyngs fik sin fødegård efter faderen; de andre 2 sønner, Karl, Anton og Niels Kristian, nej det bliver da 3, havde alle store gårde, og dygtige landmænd var de. Anton var jeg nabo til, da jeg efter konfirmationen tjente hos Knud Sloth. Han solgte senere den gård og købte Høris på Mors; han blev ingen gammel mand, men havde den samme husholderske hele tiden, Anna hed hun, og var en brordatter af min husbond i Holmgård. På Antons gravsten, der på Mors, skulle der stå noget om, at "han nåede det". Han blev nemlig omvendt og en troende mand, og det er det største, der kan ske med et menneske her på jord.

Da Peder havde tjent de 110 kr. i Odgaard, kom han atter til Torp og var hos Anton Riis som 2. karl i 2 år - det var ingen dårlig anbefaling for farbror Peder. Hans sidste plads i Thy var oppe i Jestrup hos en Niels Peter Stoffer, deres mark gik sammen med Knud Sloths, hvor jeg tjente samme år. Niels Peter og Peder havde vist undertiden lidt skærmydsler. Han var nu en mand, der næsten aldrig var hjemme, så var det måske ikke altid Peder kunne nå det hele. En dag de var på loftet sammen for at skære hakkelse - det var vist ved vindkraft - var de bleven uenige og husbond bød på klø; Peders svar på det var "så vil vi få at se hvem af os, der først kommer ned fra loftet", heldigvis gik manden roligt ned. Det år gik Peder på session, 2 år før han skulle, lå i Fredericia 1914, da krigen

brød ud og nåede at være indkaldt en stor del af de 4 krigsår.

Nu er jeg tilbage hos Kr. Riis - det var 3 gode somre - jeg lærte at bestille noget og det er ikke dårligt. To af somrene havde vi en københavnerpige, Rosa Stoltenberg hed hun, et flot navn; en søster Paula var hos lærer Jørgensen, jeg tror én af dem senere blev skuespillerinde. Vi tre børn legede meget sammen ude i gården om aftenen. En tid havde vi et ringspil; der blev kastet en ring og man skulle så fange den med en stav. En af de ting hukommelsen gemmer var en dag Martin Riis fra Uglev, en bror til husbond, var der med sin store jyske hingst; vi havde to følhopper, og Mikkel plejede at ride til Hvidbjerg, til hest med dem. Det havde de så siddet og talt om ved middagsbordet, Mikkel skulle gøre rede for om hoppen tog hest eller ikke; køerne var vi jo vant til at se ved tyren ude i gården; den dag farbror Martin var der med sin nye hingst var selvfølgelig en stor dag. Da både hoppe og hingst var ført ud i gården, så jeg Rosa og Kirstine forsvinde ned i laden; da jeg nok anede hvad de ville, løb jeg selvfølgelig også derned. Pigerne stod hver i et tomt korngulv og kiggede ud af de små vinduer, og jeg indtog min plads ved det tredje vindue; der overværede vi så forestillingen, et mægtigt skuespil for vi børn, der aldrig havde set det før. Hoppen var i brunst og det var hingsten så vist også, det store dyr der rejste sig næsten lodret på bagbenene og dansede til hoppen for at fuldbyrde paringsakten. Med en tyr var det jo et flot gymnastisk spring, her var det noget man fik indtryk af skulle gøres

grundigt. Vi var vist alle tre så betaget af optrinet, at vi forlod vinduet uden et ord, vel også lidt generte overfor hinanden.

For at gøre færdig med Kr. Riis, kan jeg kort fortælle, at vinteren 14-15 var jeg der igen fæstet for 5. maj. Jeg havde da været i murerlære i Hundborg om sommeren med en indtjening på 50 kr. plus ophold, men det skal jeg komme tilbage til senere. Jeg skulle kun være i Hundborg til november - man murede ikke om vinteren dengang. Far skrev vel nok til mig, at Kr. Riis gerne ville fæste mig de 5 mdr., det ville jeg gerne og forlangte 75 kr., det måtte da være passende efter den sommerløn jeg havde fået. Det var dejligt kendt at komme i sin gamle plads Peder rejste på Børkop højskole d. 3. nov. Så var det jo Mikkel og mig og vi kendte hinanden og den seng vi skulle dele med hinanden. Nu var jeg jo bleven voksen og da Mikkel helst ville gå hjemme ved dyrene, blev jeg sendt ud at pløje; det var kun roemarken, der var tilbage, og den var så langt øst på som deres mark gik; tre somre havde jeg løbet på den lange markvej, der gik langs diget, hvor jeg havde tøjret færene. Jeg lånte Mikkels træskostøvler, for selv om vi ikke gik i furen deroppe i Thy, så var det dog rart med støvler.

Om julen var Peder selvfølgelig hjemme på 14 dages ferie; han havde meget at fortælle fra skolen, han havde lært sangen "Der er noget i luften", den fik jeg lært den jul. Nytårs-aften var jeg på besøg hos min fætter, Niels Vestergaard og Lene, de var året før blevet gift, og boede ikke så langt fra den pløjemark, jeg nys

omtalte. Da jeg kom hjem ved sengetid, var alle vores foderkasser, møgbør og andet vi skulle bruge morgenen efter væk; men Peder og jeg gik på jagt efter det, og da der har været et passende lag sne på jorden, fandt vi efter sporene frem til det, rundt om ved diger og i grøfter; det var et ret besværligt arbejde, men vi fik det alt sammen samlet hjem, vist inden midnat, jeg husker ikke hvorfor Mikkel ikke hjalp os, men han var måske gået i seng, eller var ude på egen hånd.

Engang i januar skulle Mikkel ind som soldat; han var nu 22 år, så det var ikke for tidligt at få ham i trøjen; infanterist var han. Nu var vi ikke overbefolket på gården, vi havde 9 heste, 40 kreaturer samt en del svin; manden var den gang i sognerådet, så han var meget ude; det betød nu ikke så meget, han deltog ikke ret meget i arbejdet; svinene fodrede han dog og fyldte vel også kraftfoderet i foderkasserne om morgenen, han havde tit nogle anfald og stod og støttede sig mod væggen, hostede og harkedede.

Jeg tør nok antyde, at jeg ikke var arbejdsløs i de 2-3 måneder, mon ikke jeg fik lov til at tjene 75 kr.? For at give et overblik over forholdet mellem løn og landbrugets indtægter, kan jeg fortælle, at jeg leverede et par fedekreaturer, ikke af de store, de blev leveret på kroen i Hvidbjerg, en sund morgenspadseretur; det må jo have været mens Mikkel var hjemme, ellers kunne de jo ikke have fået morgenarbejdet gjort; men jeg havde altså 1.500 kr. i lommen hjem, de fleste penge jeg dengang havde set.

Et andet eksempel: Vi solgte en 3-

års plag; den fik de sønnen fra nabogården "Søndergård" til at levere. Laurits hed han, det er hans sønner, der nu har "Søndergård" og "Stoktoft", farbror Pouls gård. Denne plag kostede 1.300 kr. priserne var jo allerede stegne på grund af krigen.

Om efteråret blev der altid lagt en mægtig roekule i gården, lige udenfor roegabet, det var jo nok i februar engang, den slap op. Jeg husker husbond var mægtig urolig for hvordan vi skulle få roer ind fra kulen, der lå bag gården. Hestene havde jo stået i stald i flere måneder og følhoppen var han vist ked af at få ud. Jeg fik da i hvert fald lov til at få to unge heste for vognen, og stolt var jeg, da jeg kørte ud af gården med de fyrige heste for, Ane og Kirstine fulgte jo med i det fra køkkenvinduet. Det er mit indtryk at husbond havde tillid til mig; en dag sagde Ane til Kirstine og mig "Ja, kan vi ikke drive gården med jer, så er der ingen vi kan med" det var da ord, man var glad for at høre.

Malkearbejdet var vores hele vinteren, Mikkell havde ikke lært at malke, det skulle forkarlene jo ikke; ja, det kan nok ikke passe, for han havde da været dreng engang, men jeg så ham aldrig malke, det skete dog vist somme tider at manden malkede et par køer. 10 køer havde vi, så det var jo overkommeligt, det var 3 gange daglig. Husbond havde på markedet i Hurup købt en mager hoppe, som vi så skulle have noget kød på, men den var noget ondskabsfuld, vel nærmest fodergerri. Han har sikkert fået den med den fejl, ville dog ikke høre tale om, at der var noget i vejen med den; men det var jo mig der skulle passe

den; selvfølgelig omgik jeg den med nogen forsigtighed; men en dag jeg muggede under den, så den dog sit snit til at sparke mig på det ene ben. Jeg husker ikke om jeg besvimed, det har jeg jo altid haft anlæg for, men jeg lå da i sengen en halv dags tid; nå, jeg var nu vist ikke ret dårlig, men jeg ville da, at husbond skulle vide hoppen var gal; nu blev jeg jo endnu mere forsigtig, så der var vist ikke flere vanskeligheder.

I hvad jeg tidligere har skrevet, har jeg vist ikke prøvet at skjule, hvor meget Kirstine betød for mig, men aldrig havde jeg talt andet, eller så vidt jeg vidste ladet mig mærke med det. Når husbond og madmor var bedt ud om aftenen, var vi jo ene hjemme; i det hele taget var de vinteraftener der, noget for sig selv.

Kirstine havde, omme hos Josef, nærmeste og eneste nabo ned efter kirken, hvor jeg også havde tjent et år, lært orgelspil. Hun spillede så for os, vist lidt hver aften; han derfor ville så gerne hun skulle spille. Når så Ane, hen på aftenen gik op i gæstekammeret og hentede et fadfuld æbler til os, de havde ret megen frugt, var idyllen jo næsten fuldkommen. Men den aften jeg nu vil fortælle om var ikke en almindelig aften; vi var ene hjemme, jeg sad i sofaen og læste og hun sad med sit sytøj. Kl. halv ni var det malketid, vi rejste os og Kirstine slukkede petroleums hængelampen, men inden jeg havde fundet døren, havde jeg et par bløde arme om min hals. Se det var noget helt nyt og kom fuldstændig bag på mig i dobbelt forstand; hun var vel den smukkeste pige i sognet, var i rød bluse og mørk nederdel, vi var

begge mellem 16 og 17 år og jeg havde været forelsket i hende lige siden vi lærte hinanden at kende.

Hun drog mig ned på sofaen, som jeg lige havde forladt og vi sad der fast omslynget. Et forbehold tog jeg afgjort, hun måtte ikke kysse mig! ellers befandt jeg mig særdeles vel i hendes arme.

Det kan jo ikke have været af lang varighed, vi skulle jo ud at malke; men da vi havde malket, og hun skiftede fra malkekjole til dagligstuetøj, ude i tørvehuset, var det jo omfavnelser igen. Jeg ved ikke om det kærlighedsliv varede mere end en månedstid, det foregik altid derude i tørvehuset efter malkningen, vi var jo kun sjældent ene hjemme, måske ikke siden den aften; om morgenen kaldte jeg på hende ved at banke på pigekammerdøren. En aften sagde hun til mig "du kunne godt komme ind og kalde ordentligt på mig" det gjorde jeg så og hun var da så vågen, at hun slog armene om mig. Det skete kun denne ene morgen, dels skulle vi skynde os ud at malke og dels var jeg klar over, at det var for farligt for os begge. Af hendes udtalelser kunne jeg forstå, at hun havde en del omgang med pigen i Søndergaard, for resten min præstekammerat og vor nabos datter hjemme fra draget, Kathrine hed hun, og blev senere brugsuddelelkone i Lyngs. Hun fortalte Kirstine, hvorledes hun kærestede med sønnen Laurids, der var mindst 10 år ældre, så har Kirstine jo nok følt, at hun gik glip af noget og kunne sikkert også godt lide mig; men vi var nok begge klar over, at der ikke var fremtid i det; fra den tid husker jeg kun et enkelt tilfælde med kombina-

tion af gårdmandsbørn og husmandsbørn; jo, to tilfælde, det ene var Knud Sloths ældste søn Jens, der blev gift med en arbejdsmands datter, mens jeg tjente der. De fik gården "Indelukket" i Vestervig. Jens er død for mange år siden, men i telefonbogen har jeg set, at en Knud Sloth har gården endnu, det er nok en søn, men kunne også være en sønnesøn.

Det andet tilfælde var faster Ninas ældste bror Kristian. Han havde plads på Hammel egnen og blev der forlovet med datteren af en skovarbejder fra Frisenborgskovene. Der var stærk modstand fra Lars Peters side, men Kristian sagde, at han nok selv skulle bestemme hvem han ville giftes med. De købte så gården "Stoktoft", men hun døde efter en lille piges fødsel, den første og eneste. Her kommer jo så alligevel et 3die tilfælde, farbror Poul og Nina.

Poul tjente hos Lars Peter og de to blev gode venner, men det havde jo da ingen udsigter. Nina kom ned at tjene hos Pastor Ebbesens, vi havde haft ham som kappelan i sognet. Nina var en sart pige og hun tog sig det meget nær, at hun ikke måtte få Poul; så vidt jeg ved tog det sådan på hendes helbred, at præsten skrev til Lars Peters og foreholdt dem det uforsvarlige i deres handlemåde; det resulterede altså i at Lars Peter gav lov og de blev gift foråret 1930.

Nu var tiden altså gået og Kristian i "Stoktoft" var bleven forlovet med Anton Riis's datter, Maren, som var den ældste af børnene. Hende og Møller havde ellers "Sandhøjgård" sammen at begynde med. Anton havde stukket dem hver 20.000 til at begynde med, nu havde Møller imid-

lertid fundet sig en kone, en Kongsgaard fra Nr. Hvidbjerg, ingen dårlig kone - har i dag 11 voksne børn.

Det passede så udmærket, "Stoktoft" var for lille en gård til Anton Riis's datter. Kristian og Maren købte så "Spanggaard" der ligger ved Ydby og Nina og Poul blev installeret i "Stoktoft".

3-2-78

Vi vender tilbage til skoledrengen.

1912-13 skulle jeg have plads hele året, skulle ud af skolen til oktober og gå til præst om vinteren. Da Kr. Riis's kunne klare dem med en mindre dreng, min efterfølger der hed Ejner Larsen, han var ikke landbrugsvant, det eneste jeg fik at høre om hans karriere som min efterfølger var, at han ikke turde flytte vædderen; den havde jeg selvfølgelig lært at stange allerede om efteråret; jeg husker nok det var min fornøjelse at lære vædderlammet at stange, ved at den løb imod min knyttede hånd; jeg blev dog ikke særligt draget til ansvar, det var blot Peder, der bebrejdede mig det.

Men ellers var jeg fæstet til Josef Josefsen for en løn af 70 kr. for det år; det var en mindre gård, ikke langt fra kirken, mon ikke der var 18 tdr. land første klasses jord; her blev jeg den allerførste dag sat til at harve skak, som vi kaldte det, sik sak, har andre kaldt det. Når man var færdig havde stykket fået to omgange harvning, Josef var selvfølgelig med den 1ste omgang.

Jeg var mægtig glad for at få lov at følge heste, som var to store russere; vi brugte stavseler, som gjorde det

lettere for mig at lægge selen på dem. Josef havde for resten fået ring på med den afgående husbestyrerinde dagen før hun rejste, han var nemlig ungkarl på 26 år, dobbelt så gammel som mig.

Sammen med mig arriverede den nye husbestyrerinde, Sine Overgaard fra Laven. En måned efter havde Josef forlovelsesringen af fingeren og til 1. nov. Rejste Sine hjem for at sy udstyr; denne måde at behandle Trine Kræmmer på, hun var fra Hellicsøe, satte Josef adskillige grader ned i folks omdømme.

Han var ellers en meget god husbond for mig, han lærte mig jo landbrug, det var altid mig der fulgte hestene, noget af det bedste var dog at køre til mølle.

Vi fik kornet malet hos vindmølleren oppe i i byen, det er vist aldrig sket, at jeg kørte i skridtgang forbi Kr. Riis's, de skulle dog se, at jeg nu var bleven karl, selvom jeg endnu gik i skole og havde fået lidt længere at gå end de forrige somre. Josef og Sine var meget i byen, så jeg fik lært at klare mig selv i husholdningen, at bruge primus apparatet; men det havde jo også sin charme at være alene hjemme. Det var værre da søster Else, få år senere tjente der, og måtte sidde oppe som barnepige sent om aftenen. Da måtte hendes mor også derned en gang og give dem en ordentlig opsang; så vidt jeg ved, havde Sine da grædt og lovet bod og bedding.

I min tid var det særlig malkningen, jeg var ene om; de havde vel 6 køer, men det tog jeg ingen skade af. Hele ejendommen var en vinkelbygning, stuehus og kostald lå i en længe

langs med og lige op ad vejen; hestestald og lade var så en vinkel derudfra, og et lille svinehus lå for sig selv uden for igen. Mit kammer var i bryggerset og der var også vandpumpen, hvormed jeg skulle pumpe vand ind i kostalden; det interessante ved det var en svømmer i beholderen, som så med en ståltråd ind i bryggerset, viste når der var fuldt.

Den sommer hentede Josef råkalk til en mark, et indtægt, det skulle hentes i Bjørndal kalkværk, der ligger mellem Floulev og Odby, det var en lang køretur, hestene kunne ikke holde ud til mere end et læs om dagen; jeg husker en dag, Josef kom hjem med et læs, at Sines bror, Kresten Overgaard, der havde en gård i Dover, var der. Josef spurgte mig så om flere ting, bl.a. om svinene havde fået, det var jo ellers hans arbejde; da jeg bejaede det sagde Kresten "havde jeg haft sådan en dreng, ville jeg veje ham op med guld". Det var jo store ord, men hans dreng kunne vist ikke tage noget af sig selv. Det lød knap sådan først i april, jeg blev konfirmeret d. 30. marts; 2 dage efter, den første april blev Sine og Josef gift, det foregik jo oppe i Dover i hendes hjem og i Ydby kirke. Nogle dage efter skulle vi så have fest i hjemmet for naboer og venner. Jeg var gået i seng efter min malketid; ved midnatstid kom Josef ned i kammeret og kaldte på mig, han havde en del gode sager fra kaffebordet med til mig; vi skulle dagen efter levere en stor fed stud på kroen i Hvidbjerg. Kan du nu ikke våge i nat og gøre alt klart til afgang og så kald på mig kl. 5, jeg er bange for at sove over mig.

Der var jo ikke andet at gøre end

jeg måtte op, først skulle lækkerierne jo spises, siden puslede jeg i stalden, fodrede dyret godt, striglede til den store guldmedalje, lagde grime og tøj på, det kunne sagtens gå så længe der var noget at fortage sig, men ak og ve, før jeg var kommen ind i kammeret og lagde mig på tværs oven på dynen, der efter kom jeg først til mig selv, da Lars Josefsen, Josefs far, der boede en god kilometer borte, kaldte på mig. Selvfølgelig kaldte han også på Josef. Lars Josefsen og jeg trak så af sted med det samme, alt var jo parat, Josef nåede os først næsten halvvejs i Hvidbjerg og overtog dyret, jeg skulle så hjem til alt morgenarbejdet. Men ved middagsbordet fik jeg ingen ros af Josef; "jeg skal nok huske dig på din bryllupsdag", sagde han - det løfte holdt han dog ikke.

Om vinteren gik jeg til præst i Hvidbjerg, en god spadseretur, præstegården ligger i Semb, over en km. øst for byen; en dreng, Kristian Nørsgaard, der tjente nede i Hebsgaard i Torp, kom ind og tog mig med hver dag, det var rart at være to; Møller Riis kørte med en lille sort pony for en primitiv jumbe, han havde to piger med, hvoraf den ene, Jenny Andersen, var meget stor og kraftig, så ponyen havde mere end nok at trække på; vi var vel nok lidt misundelige, når de passerede os, men det var da i sin orden, at vi skulle gå; jeg tror vi var 35 børn til forberedelse den vinter, Pastor Nielsen havde været lærer før han begyndte at læse til præst, han var god og rar nok, så dog altid lidt streng ud, kunne også være det. En dag to drenge ved slagsmål havde

knækket en bænk, bænken var uden rygstød og gamle, halvrådne; hvor var han vred, Præsten; vi var de værste børn han havde haft i de 20 år han havde været præst. Det talte han dog ikke om ca. 3 år efter, han var med toget til Lyngs for at besøge lærer Jørgensen, havde glemt at stå af toget i Lyngs og var fortsat til Ydby; det resulterede i, at han kom vandrede 3-4 km fra Ydby st. Til Holmgaard, hvor jeg da var, om han ikke måtte blive kørt til Lyngs af den gode mand, hvis navn han jo nok kendte. Jeg blev hentet hjem fra pløjemarken, og husbond var dybt ulykkelig, vi havde kun en gammel kasse til fjedervogn, som der umuligt kunne køres i; vi fik da lov at låne naboenes fjedervogn, Møllerens, Margrethes far; ikke nok med det, men husbond var så bange for at få hestene på landevejen, da jeg skulle hente min bagage novemberdag, havde han lånt en husmands russerhest, nu var gode råd dog dyre, præsten skulle til Lyngs, som en god kristen kunne han ikke afslå dette, kør ham lige over draget, fik jeg besked om. Jeg kørte ham lige til lærer Jørgensens dør, og glad var præsten, han var jo ikke klar over hvor meget det havde kostet den gode Holmgårds mand.

Til november var Sine, som omtalt, rejst hjem for at sy udstyr, og Josefs søster Karen kom hjem som husbestyrerinde; hun har nok været 23-24 år gammel var en høj flot dame i modsætning til Sine, der nærmest var lille og ubetydelig. Hun spillede orgel såvel som broderen, jeg husker hun spillede og sang ret ofte "tre søde småbørn med øjne blå, stille i skumringen sammen stå, de vent

på far" jeg mener det var sangen om en drinkers børn. Jeg lærte da flere sange, ved at høre hende spille og synge, og hun var mig en god madmor i de 5 måneder. En gang var vi dog nær bleven uvenner; om det var en aften fra et møde i missionshuset husker jeg ikke, men det er dog sandsynligt. Det skete man gik om på stationen, der var jo altid nogle unge mennesker, den aften traf jeg Peder Riis, han havde opdaget at Mikkel, broderen og Karen spadserede lidt sammen. Lad os prøve at passe dem op og se hvad de har for, han ønskede ikke at få hende til svigerinde. Hvor meget vi så, husker jeg ikke, men de havde da set vores spionage, så morgenen efter fik jeg vel nok tørt på af hende, hun skældte mig hæder og ære fra, at man ikke kunne færdes, uden at skulle generes af sådan et par hvalpe. Jeg skulle vist til præst den dag og det kneb nok at få en mellem-mad med.

Karen blev siden gift med en mand fra Hundborg, Kristian Hedegaard. Nogle år havde de en mindre gård nær ved mit hjem; de købte så en større gård i Randrup, Vestervig sogn, der var jeg hos dem i april måned 1919, jeg ventede på at komme ind som soldat og var derfor kun fæstet til april, i Holmgaard.

Da var glansen rigtignok gået af Karen; hun havde vel en tre små børn selv med øjne blå, men hun kunne ikke overkomme sit arbejde; jeg har aldrig ligget i så snavset sengetøj; de havde jo for nylig overtaget gården, den forrige ejer skulle lade seng og sengetøj blive i karlekammeret og det var møgbeskidt; hvor var det hårdt for mig, at lægge mit hoved

til en sådan pude, jeg var så godt vant fra Holmgaard; men jeg kunne ikke få mig til at klage, hun havde måske slet ikke set det, og pigen må have været for ringe. Til at passe kreaturerne havde de ellers en 13-17 års gut fra Lynge, som jeg så godt kendte, men ham havde jeg ingen fornøjelse af; det var en meget streng måned; Jeg tror vi havde 3 sorte følhopper som foledede i den tid, det gav jo urolige nætter. Jeg pløjede ellers en hel del grønjord, som han ville have tilsået med korn; roer var der ingen af, så jeg hentede roer på en gård i Vestervig "Rævebjerggaard", som min ven Peder Riis siden ejede i mange år. Han var da bleven gift med provst Paludans datter fra Sandbjerg på Thyholm, Karen, både min ny og gamle madmor blev ikke gammel, hun var nok allerede syg den gang, de gik også fra gården i løbet af få år, tiderne var bleven ringere der efter krigen. Josefs og Karens mor var ellers en søster til min husbond i Holmgaard, hun blev heller ikke gammel, det var vist T.B.; det var det familieskab, der var skyld i, at jeg kom til Holmgaard, Josef havde anbefalet mig til sin morbror.

Kommer I nogensinde til at skrive jeres erindringer, vil I opdage, at der skal gøres mange sidespring og tilbagespring. Har det nogen interesse, finde I jo nok ud af det og får et nogenlunde samlet billede.

I løbet af den vinter hos Josef, var jeg bleven fæstet for et år af Knud Sloth i Jestrup, til en løn af 140 kr., det var en fordobling, men nu var jeg jo også konfirmeret. Der var en datter, Sine

21 år, hun blev siden Mikkel Riis's kone, på min anbefaling. Kristian 16 år, vi havde gået i skole sammen og Anne 13 år, Johannes 8 år og Alfred 5 år. Det var et godt år, jeg havde der; man gik som barn af huset, det var også mine forældres venner og jævnaldrende, særlig madmor, Marie, var vel nok en rar kone. Knud Sloth var også en rar mand, men kunne råbe så højt og brøsig, når der var noget særligt. Jeg husker det særligt fra den dag, ungkreaturerne skulle på græs, over i en indhegning på den anden side af banen. Der i nærheden boede deres ældste datter Else, som var gift med vor provst, de skulle så holde lidt øje med kreaturerne; men som husbond kunne råbe. Sine sagde til mig "det skal du ikke bryde dig om, det er hans vane, han er ellers så rar," det var også sandt.

En dag i maj måned, vi kørte staldgødning ud, var det Sine og mig der spredte gødningen; det var første og sidste gang, jeg var på det arbejde sammen med en pige, hun var ikke for fin til det groveste. Den sommer fik vi ny klapsejlsmølle på gården, der må jo have været en 4-vinges mølle på, for der var da mølleloft; men der gik vingerne jo helt ned til dækslet; en klapsejler havde 6 vinger, og de sad oppe på en halv snes meter højt stativ; det var Holgers morfar og morbror der udførte arbejdet. De boede i Møgelvang lidt nordvest for Vildsund; nogle år efter var jeg deromme efter et Vildsunds-sommermøde og spiste til aften. Da var Holgers mor som 1ste pige på den største gård i Sindrup; det var nogle dejlige mennesker, far og søn, meget dygtige håndværkere og så var de troende

mennesker. Hvor vi beundrede Lars, da stativet var sat op og vingen endnu ikke på, kunne han stå oprejst oven på kransen, helt uden støtte, vi andre turde næsten ikke entre derop, endsige stå ovenpå; men han var jo så vant til det. Det var vel nok dejligt, da arbejdet var færdigt, der var både ny kværn og valseværk, så nu kunne hestene få valset havre, og så var der hejseværk, så vi kunne sætte rebet på en sæk nede i laden, trække i et andet reb, så forsvandt sækken op igennem 2 halvlemme, som så faldt i og sækken kunne fortsætte op i kværnen og så kunne man stå nede på loftet og sejle på, ret at trække i en stang; det var noget andet end jeg var vant til fra Kr. Riis's, hvor man måtte op at sejle på i al slags vejr. Den her holdt jo også sig selv i vinden, det sørgede 4 små vinger, der var anbragt vinkelret ud fra, for, ja det var nok sager, de penge var givet godt ud. Jeg aner ikke hvad det kostede; men det tog vel det meste af en måned for 2 mand og så materialerne; men hvor vi savnede dem, Chr. Larsen og Lars, da de rejste; de var helt gået ind i familien, i alvor som i leg, jeg tror Lars havde et meget godt øje til Sine; men han blev jo nok klar over, at hun var stærkt forlovet, selvom hun ikke fik ham Kresten Kræmmer fra Odgaard, som hun fik besøg af hele det år, jeg var der. Kristian og jeg havde karlekammer inde i bryggerset; gulvet var hævet en del over det i bryggerset, der var nok kælder underneden, men lige ved siden af vort kammer var der et stort rum, en rodebutik kunne man kalde det eller pulterkammer, i døren derind var der en rude på en halv tommes tykkelse; den havde jeg

under tiden stået og kigget ind ad som lille dreng, når vi tre drenge var der henne på besøg; dengang boede Knud Sloths mor derinde, hun gik rundt i stuen og trak med en stol, rundt, rundt, så længe hun kunne holde ud, vinduet i døren skulle være solidt, ellers slog hun den i stykker.

Det har ikke været let for en kone, med sådan en svigermor. Desværre blev Sine i en forholdsvis ung alder også forkalket og måtte ende sine dage i Viborg.

Sidste gang jeg talte med hende var ved Ninas og Pouls sølvbryllup i 1955; da har hun været 63 år, da kunne vi da dele gamle minder sammen. Jeg ved hendes mand, Mikkel Riis, døde som 69 årig, efter kort tids kræftsygdom og da havde han været ene nogle år. De var jævnaldrende, havde vist gået til præst sammen; for resten sært at tænke på fra et besøg hos Knud Sloth, da vi var børn: Vi var små drenge og de havde to store drenge, Jens og Peter. De havde nu bestemt, at vi tre mindre skulle have en omgang klø inden vi fik lov at gå hjem, hvor galt det gik, husker jeg ikke, vi måtte da nærmest flygte derfra.

Sådan noget huskede man jo ikke på, måske to år senere; det efterår gik jeg en del på jagt, næsten den eneste tid, jeg har befattet mig med det, jeg var jo nu 15 år og så stort på, at man skulle være 16 for at gå på jagt; jagttegn og sligt var endnu ikke opfundet. Kristian havde en gammel jagtbøsse, den måtte jeg hellere end gerne låne, han var nok klar over, at jeg ikke gjorde vildtet nogen skade.

To gode muligheder havde jeg dog med harer, det var måske den

samme, så den kendte mig; den ene gang sprang den op lige ved min fod og jeg blev så forskrækket, at jeg selvfølgelig glemte at skyde, den anden gang sad den på bagbenene på den anden side et dige og jeg havde fast anlæg på diget. Om jeg ikke kunne nænne det eller ikke turde, ved jeg ikke, det var vel nærmest det sidste; Kristian fik mig dog en dag til at fyre bøssen af derhjemme, for at konstatere om jeg turde, og jeg kunne jo ikke være andet bekendt. Men den havde nær slået mig bagover - jeg skulle ikke have mere skudt.

En af mine mørke minder fra den sommer, må vi dog have med; en travl sommerdag, vi havde tækkemand - da tækkede vi jo med strå, desuden fik vi vist tørv hjem den dag. Thyholmboerne har mig bekendt ingen moser, så vi får tørvene pr. jernbane; det var en lørdag, modsat nu var butikkerne den gang åbne til sengetid, mens de ellers lukkede kl. 8. Madmor skulle have en kurvfuld æg ned i Brugsen og det kunne jeg jo let ordne, kørende på Sines cykel, selv havde jeg ingen; det gik også godt indtil jeg skulle af cyklen udenfor Brugsen, så kunne jeg ikke frigøre mig fra sadlen, den var defekt og holdt fast i mine bukser; jeg var uhjælpelig henvist til at vælte og selvfølgelig gik de fleste af æggene sig en tur; ved uddelerens hjælp blev jo reddet hvad reddes kunne; vi må jo have fået kurven gjort ren og jeg fik mine varer med hjem. Så langt så godt; men jeg fortalte det ikke derhjemme, det var jeg for fej og for stolt til, jeg skulle dog være så klog, at sligt ville komme for dagens lys; Det kom det selvfølgelig også da Marie syntes hun fik for lidt

for sine æg; så en morgen jeg kom ud i stalden, sad husbond og malkede en ko. "Hvad var det med de æg" spurgte han. Nu måtte jeg jo fortælle det hele; han skældte ikke ud, sagde bare, hvad jeg så godt vidste, at det ikke var det med æggene, det var jeg jo ret uskyldig i; men selvfølgelig skulle jeg have fortalt den samme aften om hele mit uheld, det ville have skånet mig for meget: Jeg følte nu at de andre så på mig som en forbryder, husker dog aldrig, at nogen talte om det siden, undtagen farbror Kresten, hans husbond havde vist hørt på det, da madmor forhørte sig i Brugsen om æggene. Havde du ikke fortalt det, spurgte Kresten; jeg husker ikke han bebrejdede mig noget, han var nok klar over, jeg havde fået straf nok.

Mærkeligt nok, det år var jeg til 2 store møder sammen med min far; om sommeren til et blå kors møde på Jegindø, min far var ivrig blå kors mand og af den grund var jeg også blevet medlem; vi sejlede nede fra Odgaard, dernede ved teglværket. Ser man på kortet er det ikke så kort en sejlur, Nr. Hvidbjerg stikker maven langt ud, derude længst mod nord, ligger en lille herregård, Hindsels, jeg tror manden derfra var sognerådsformand, da dens kærner for nogle år siden blokkede dem for en god million, så store penge regnede vi nu ikke med den udflugtsdag; men det har været en lang spadseretur for far og mig derned til Odgaard, han kunne jo ikke cykle og jeg havde ingen.

Dette var jo sommeren 1913, endog nogle år før dæmningen blev lavet derover; men selvom dæmningen havde været, kunne vi jo ikke have brugt den; jeg tror ikke der

fandtes en bil i Lyngs på den tid, søvejen var altså den korteste og eneste mulighed; men en stor oplevelse var det da.

Hen på foråret, det har altså været 1914 var jeg atter med min far til stort møde, det halvårslige samfundsmøde for Sydthy. Jeg var med som eneste mand fra gården; det var altså i Hurup det holdtes dengang; det var før Hurup blev en stor by, men dog større end da jeg var der første gang, en halv snes år før, som jeg har omtalt. Det jeg husker bedst fra mødet, eller dagen var dog indkvarteringen til middagsmad; det foregik nemlig omme i Refs, hos Per Degns, det var første gang jeg var i faster Elvines hjem, vi var jævnaldrende, hun en måned ældre end jeg, men det tænkte jeg ikke på den gang. Hun var fuldt udvokset, en kraftig rødmosset pige, vi var begge 15½ år, men jeg var jo kun en dreng; det var ellers et hjem jeg fik megen forbindelse med siden og megen glæde af.

Per Degn var en herlig mand, hvor kunne han og min far tale sammen og jeg hørte efter. Elvines mor mærkede vi ikke meget til, hun havde jo nok at gøre med maden og vi skulle have en kop kaffe, inden vi skulle til eftermiddagsmødet, ja den gang snød de dem ikke fra det, møde hele dagen.

Og så snart opvasken var til side, startede Elvine ned til veninden gennem mange år, bogbinderens Laura; men altså Elvines mor, jeg tror aldrig jeg har truffet så selvudslettende en kone, og kun min egen svigermor kunne jeg tænke mig var rarere.

Baggrunden for, at jeg fik så meget ud af de ældres samtaler var

dog noget der var sket med mig der om vinteren i vor missionsuge i Lyngs. Jeg var jo ikke uvant med at høre guds ord, det var jeg opfødt med, at mennesket lever ikke af brød alene, men også af guds ord; men en aften vi havde præsten fra Jegindø, en lille smuk mand, pastor Thomsen, der egentlig stammede fra Lyngs, da slog det ned i mig, at det var mig ordet gjaldt og ikke blot alle de andre; det skete selvfølgelig ikke uden kamp de nærmeste dage; men jeg fik da et mere personligt forhold til min gud; jeg fik sådan en trang og længsel efter at høre Guds ord, det være sig i kirken, eller missionshuset, selv til samtalemøder nød jeg at høre de ældre tale om deres gudsforhold; selvfølgelig kendte jeg en del til tvivl og anfægtelser. Engang jeg talte med min mor om det, hjalp hun mig med at sige, at det var nemlig et godt tegn, at djævelen prøvede at rokke ved min tro: havde jeg ikke haft nogen tro, skulle han nok lade mig være i fred.

Min mor var en klog kone, hun havde prøvet noget i sit liv; hendes mor døde da mor var 4 år gammel. Hvad der fremgår af Jørgens ransagelser i arkivet, døde hun af barselsfeber, da hun havde født moster Else i Hundborg; hun fik stedmor, men nok ingen dårlig stedmor, da det var en moster. Hun døde imidlertid, da mor var 14-15 år og kunne overtage husholdningen samt opdragelsen af ca. fem yngre søskende, den yngste, Bojer Christensen var helt lille; siden giftede faderen sig for 3die gang og mor er jo nok ret snart kommet ud at tjene ved bønderne. Det var hårde tider den gang, hun har som ung stået i mergelgrav og læsset og siden

spredt det på marken; som fuldvoksen var hun havnet i Lyngs hos en boelsmand, Lars Kræmmer, som husbestyrerinde, der har hun sikkert måttet tage del i alt forefaldende arbejde. Manden var en lille værkbrudt mandsling; min mor har nok haft tilbud om at blive hans kone og kunne da have fået en lettere tilværelse. Lars Kræmmer var en velhavende mand; da mor var der boede de i gamle bygninger i Jestrup by; siden byggede han ny ejendom på marken nærmere stationen. Mor skaffede ham nok en afløser fra hendes hjemegn, hun hed også Marie og blev gift med husbonden, de forblev barnløse; men mor foretrak at gifte sig med Nikolaj Graugaard, en fattig enkemand, murer og ejer af en lille ejendom ude på draget, hvorpå der tilmed kunne fødes 2 køer, men kun var én og så undertiden en kalv, når de havde råd til at beholde den. Men det har jeg vist skrevet om; men så var der i tilgift en gammel mand, som vist døde det år jeg blev født 1898. Efter pastor Mundbjergs Fabel, var han født 1814, og må så have været 84 år da han døde.

Men det afskrækkede altså ikke min mor, hun ville hellere have min far, selvom han var enkemand og 13-14 år ældre end hende; hun var da kun 26 da hun i 1893 blev gift med min far, som var 40 år.

Min far var ikke værkbrudt, men en lille mand, vel knap 160 cm. Han fortalte fra sessionen, at de høje herrer sagde "Sikken dejlig lille velskabt legeme, hvad skal vi bruge ham til?" de tog ham så til sygepasser.

Men at min mor har fået sin sag for, da hun i 1893 giftede sig med far, er der ingen tvivl om, 16 år efter

fik hun det niende barn, faster Olga. Jeg har før beskrevet mit hjem; men ikke min mor. Hun holdt orden både på tøjet, maden og økonomien i det hele taget; selvfølgelig var det far, der tjente pengene ind, men mor der holdt hus med dem, så vi aldrig manglede noget, hverken føde eller klæder; når jeg tænker fra min barndom på nabokonernes besøg, følte jeg altid, at min mor var dem overlegne, både i forstand og værdighed, selvfølgelig ikke at hun behandlede dem overlegent, hun var vel den fattigste af dem. Alle naboerne havde mere jord og mere besætning; men jeg er vis på, de alle respekterede hende og hentede gode råd hos hende. Undertiden kom en eller anden gårdmand forbi, på vej ud på draget for at se til eventuelle dyr, der gik i en stor fællesindhegning derude, får eller unge hoveder, jeg husker bedst en gammel gårdmand Anders Vestergaard, jeg tror aldrig han gik forbi, men skulle ind og have en snak med mor. Ligeså sikkert som han var der, stak han også mor en krone eller måske en daler, det var mange penge for mor dengang. Samme mand havde en søn, der også engang imellem kom ad landevejen, han blev kun kaldt Vestergaard, jeg ved ikke om han var lidt skør i hovedet, men ellers god og reel, som den svenske konstabel; men han kunne komme med mange vittige replikker. Jeg husker han fortalte en dag, at han bl.a. havde gratis lys om dagen og gratis varme om natten; det syntes jeg var godt sagt af en undermåler; han døde som ret ung.

En stor hjælp for vores økonomi var selvfølgelig mælken; men desuden

havde vi hønsene, de lagde kun æg om sommeren dengang, men de kunne næsten betale købmanden; var man til købmands med en kurv æg, kunne man regne med, at mor på dosmersedlen havde skrevet: Farin for resten. Hun må jo have regnet ud omtrent, hvad de forskellige varer kostede, og farin var en vare vi brugte meget af; det var ikke mørk farin men lys farin, sikke suktermellem-mader man spiste som barn, det var jo ikke efter sundhedsplejerskens kogebog, så ved jeg ikke om vore tænder var ringere end andres, de blev jo ikke eftersat og behandlet dengang; hvad helbred angår så lever vi jo alle endnu i 1978.

Min mor var god til at regne, men havde en ret ubehjælpssom håndskrift, med far var det modsat, derfor kunne han vel heller ikke være murermester, men havde kun reparation og andet mindre arbejde; men han havde en meget fin håndskrift og skrev ikke så få breve til søskende og børn; en tid havde lærer Jørgensen fået arrangeret ham som kolportør, bogsælger for Lohse, Indremissionen. Det var vinterarbejde, men det var vist ikke noget for far, han ville gerne ud, men var ikke handelsmand. Jeg var selvfølgelig ikke med, men regner med, han kom i snak med folk og blev hængende for længe på steder, og regnskabet kneb det også med, men der kunne mor jo hjælpe. For mig var det ellers et eldorado; med forsigtighed kunne jeg jo liste mig til at læse en enkelt bog engang imellem. Jeg husker særlig en bog: Teddys kamp - hed den, hvor var den god. Når jeg er ved at skrive om bøger og læsning, mindes jeg fra min plads hos Kr. Riis's, hvor det

kunne friste mig, når jeg havde fået en ny bog fra skolebiblioteket som "Børnene i Nyskoven", "Kaptajn Grants Børn", "Onkel Toms Hytte", "Styrmand Flink", om jeg havde lidt fritid fra køerne og kom forbi karlekammerdøren, da at liste ind og sluge et lille afsnit; men det var ikke ufarligt, for tiden løber hurtigt når man læser, jeg husker dog ikke at have været i vanskeligheder af den grund; jeg havde ikke ur, men vækkeuret stod på bordet, så tiden kunne jo ikke helt løbe fra mig.

For tiden læser jeg for anden eller tredje gang: Jens Kruses "Min lykkelige Barndom" - er dog snart træt af den; men som han gør nar af sin far, det ville jeg nødig gøre af min far, tror heller ikke min søn vil gøre nar af mig, selvom der er noget grinagtigt ved os alle, som Bartholdy sagde.

Undertiden undrer jeg mig over hvor frit jeg havde det hjemme på mange måder, det har nok været i 1908, da jeg havde været til efterårsmanøvre, hvor jeg havde fundet nogle metalpatroner, mon ikke det var fra rekylgeværene, da lavede jeg en pistol af træ, med en fordybning i løbet hvor denne patron blev surret fast med ståltråd. Med et søm var der slået hul i patronens øverste ende, der sættes en to cm. lang tændstik som lunte, vi kunne købe en æske krudt ved købmanden og hagl; så ladede jeg forsvarligt og kunne nu med en tændstiksæske stryge på luntten, det var selvfølgelig ude i fri luft; men med de små søskende løbende omkring var det dog et farligt våben, og det gav også et drøn som et jagtgevær.

Ligeså løb jeg ene om vinteren på skøjter på Limfjorden, idet Kresten

blev ude i sin plads både sommer og vinter; i fem år var jeg altid ene på isen, ja vinteren 8 til 9 må Peder dog have været hjemme, men da gik han til skole og præst, så det tog alle søgnedagene; mærkelig nok var han også en meget dårlig skøjteløber - han var nærmest klodset som dreng, Kresten kaldte ham også Per Klunt, når de var uvenner, Kresten selv blev kaldt Kræn Skravl og jeg Jens Grynt. Peders navn passede bedst, synes jeg. Engang far forhørte sig hos lærer Jørgensen om vores kvalifikationer i skolen, fik Peder da skudsmålet "jyden han er stærk og sej".

Noget af det mest storslåede jeg husker fra Limfjorden var nok 1911-12, da var der isskrninger højere end huse; de var lidt østen for vores mark og lå ret tæt, måske en halv snes stykker. Det var fantastisk at løbe på skøjter ude mellem dem, fjordis er jo ellers noget sygt stads - bliver aldrig glat som ferskvandsis.

På Nissum Bredning var jeg altid ene, kom man derimod om på Skibstedfjord, kunne man en søndag træffe en hel flok voksne mænd oppe fra stationsbyen, det var neden for Torp, ikke så langt fra Anton Riis, jeg husker aldrig at have set Møller Riis på skøjter, derimod faster Ninas bror, Jens Bøjsen, min sidekammerat fra skolen, var en sikker mand på isen. Jeg var gået på isen ikke så langt hjemmefra, hvor fjorden om vinteren næsten gik ind til bane og landevej. Jeg regner med mine forældre vidste, hvor jeg var, men jeg havde frit slag og benyttede det.

Tiden fra årsskiftet og til første verdenskrig 1914 regnedes for en meget

stabil tid, landbrugsmæssigt set og prismæssigt, således husker jeg fra det år hos Knud Sloths, det var 1913-14, at et slagtesvin kostede 70 kr. Det var to svin jeg tjente det år, så spiste jeg måske et; noget særligt i den plads var, at vi kun rensede ved svinene hver lørdag formiddag, men så var der også et farligt svinerij; svinene blev leveret på Lyngs st. og gik med toget til Struer eller Holstebro, det var først i farbror Krestens tid, der blev slagteri i Hurup, det var han mester for; kreaturerne derimod blev leveret i Hvidbjerg, som før omtalt.

1. marts 1914 rejste farbror Kresten til Thisted i murerlære hos murermester Niels Søndergaard, en bror til Jens Søndergaard, vor onkel i Hundborg, hos hvem jeg begyndte til 1ste maj. Så vidt jeg husker var majdag en søndag; mandag morgen gik det så løs, de arbejdede på en stor statsejendom i noget der hed Tvorup, jeg tænker der var 1½ mil at cykle, vi regnede gerne i mil, selvom meter-systemet var indført i 1910. Jeg havde der om foråret fået anskaffet en gl. damecykel, jeg har nok døjet med at følge med de to langbenede Søndergaard, der havde kørt turen et par måneder. Det var under tag, da jeg mødte op; det var noget andet end at gå ind i kostalden om morgenen. Så vidt jeg husker blev jeg sat til at kalke den første dag; at kalke en væg, der aldrig har set kalk før, er et stort arbejde. Kalken skal være tyk for at dække nogenlunde, og har man aldrig haft en kalkekost i hånden før, kan man være sikker på at få en stor del i øjnene, og det svider som bekendt; det jeg husker bedst fra denne tid var, at der lå et mejeri i nærheden,

og der hentede vi kærnemælk til maden, det var godt.

Fætter Johannes, der var hjemme de to somre jeg var der, var lige fyldt 20 år d. 27. april, Juliane var 18 år og Stinne 16; hun var et år ældre end mig og jeg fyldte 16 der om sommeren; så var der Helga, som nok lige var konfirmeret, en dejlig stor pige, der siden blev mor til een af de 4 politifolk, der blev skudt i København for nogle år siden. Så var der lille pigen Anne, mon ikke hun var omkring 10 år, hun vejede kun 4 pund, da hun blev født og var noget forkælet.

Juliane var lige bleven organist ved kirken, der lå lige ovre på den anden side af vejen. Søndag formiddag lidt før 10 stod moster Else og Juliane ude i verandaen og så efter præsten, der altid kom i fuld ornat spadserende fra præstegården, der lå lidt vest for byen; så snart de så ham, fik Juliane travlt med at komme over i kirken med node bogen under armen, hun skulle være parat ved orgellet, når Jens Jepsen var færdig med at ringe; han var jo bælgtræder, én af vi andre må jo nok have trådt bælgten til ham kom ind, for Juliane skulle jo falde ind så snart bedeslagene havde lydt.

Jens Dalgaard Jepsen blev siden Julianes mand; men den sommer var det ellers bagerkusken Nikolaj Sørensen, en landmandssøn hvis forældre boede et stykke ude efter Sporningsiden; hans yngre bror Adolf var Stinne glad for, så de to brødre kom meget i hjemmet, nogle stoute og solide karle. Jens Jepsen der var tømrersvend kom da også meget, men den første sommer var Nikolaj abso-

lut favoritten; sommeren efter, da jeg kom først i april var Juliane og Jens forlovet; på en cykeltur fra et møde i Sennels fortalte Adolf mig hele historien, der ikke var uden dramatik. Moster Else der var en myndig dame, var også en Kirsten Gifttekniv; at Jens var glad for Juliane vidste jeg da alt om; men hun ville helst have Nikolaj, så greb moderen ind, da Jens havde givet sit tilbud der om vinteren 14-15 kaldte moster Else Nikolaj ind en aften og satte ham stolen for døren: ville han have Juliane? - ellers fik Jens hende; Nikolaj ville gerne have pigen, men ikke på den måde, så han trak sig tilbage. Jeg tror ikke heller Juliane blev snydt, en efterårsdag vist 1916 var vi til deres bryllup i et forrygende regn og stormvejr. Jens havde lige fået et hus rejst, som vi kunne se der hjemme fra og han var meget nervøs for at spærrene skulle vælte.

Mine forældre var også med til brylluppet og Peder, som allerede dem gang var i Laven, var med sammen med moster Sine og onkel Damm fra Laven. Der var vogn efter os ved Todbøl st. - den kunne ikke rumme os alle, jeg gik da og vel også Peder, vi var gennemblødt, da vi kom til Hundborg. Jeg havde fået nyt tøj, det forvandt aldrig den tur. Hvordan vi befandt os ved festen i det våde tøj, forstår jeg ikke; men man var jo ung dengang - 18 år.

Vi må vel hellere gøre færdig med forlovelsen, da vi er i gang; sommeren 15 var det Stinnes tur; hun fik heller ikke sin Adolf, disse brødre havde nemlig ikke så travlt; det var sindige og solide karle; så var der en kommis eller købmands lærling nede fra landsbyen Sneistrup, hvorfra jo

familienavnet igennem morfar stammer. Hvor han har set Stinne, aner jeg ikke, men de må jo have truffet hinanden; jeg husker ikke vi kendte ham fra karlemøderne; så en søndag hen på sommeren 15, var han der pludselig og gjorde krav på pigen. Jeg var jo ikke med i forhandlingerne, men husker mest dagen som en grådens dag; om alle pigerne græd husker jeg ikke, men Stinne og moster Else samt bejleren, Madsen Pedersen kaldte vi ham, han var jo en fin mand, hed ellers Peter, jeg forstod ikke rigtig al den gråd og klage. Om det kan have haft sin grund i at Stinne hellere ville have Adolf er jo en mulighed, men han fik ikke tilbudet som broderen.

Om vinteren var jeg jo ikke med, da har der måske også været gråd.

Selvfølgelig er det en alvorlig afgørelse, men for tilskueren var det en lidt trist forlovelsesdag. Deres bryllup var jeg vist ikke med til, de havde en lille forretning i Hundborg i begyndelsen, siden har de boet på Århuseggen og vist i Bjerringbro, de besøgte os en gang i Møllerup.

Nu var jeg jo ikke kommet til Hundborg alene for forlovelsens skyld, hvor vigtige de end er; da vi engang i maj måned var færdige deromme i Tvorup, der var alt for langt at cykle morgen og aften, skulle vi bygge en svinestald, fritliggende, og derefter en kostald sammenbygget med laden på en gård, der hed Søndergaard, lidt syd for byen ved vejen til Snedsted; den ejedes af en enkefrue, der havde en datter på 30 år og en søn som vi ikke så meget til. Han gik undertiden ude i haven, stille omkring, havde taget skade på for-

standen ved studering. Så var der 2 karle samt en bestyrer, Martin hed han, ham brød vi os vist ikke meget om, var lidt overlegen; nu var jeg også kommen skævt på det, ved at kalke i hans værelse, som var ude i østerfløjen, selvfølgelig havde jeg som forholdsvis nybegynder sprøjtet en hel del på hans inventar, det skulle jo have været sat udenfor, når sådan en fyr som mig rumsterede i værelset. Han klagede til moster, men fik vist ingen trøst der; værre var det inde i stuehuset, jeg skulle nok kalke skorstenene, kravlede op i hanebjælkerne og tabte kalkspanden ned på loftet lige ved den lukkede loftstrappe. Jeg tør nok antyde, at der var kalket ned af trappen, en trøst var det for mig da Johannes fortalte, han havde væltet en spand kalk omme i lægens køkken. De fleste murere har nok oplevet lidt i den retning, men det gav jo ikke en stakkels lærling mere mod på tilværelsen. At kalke var vel ellers det eneste jeg sådan lærte temmelig godt.

Når vi murede, stod jeg gerne og murede bagmur; der skulle man sætte snoren to skifter op ad gangen, så man lærte jo ikke rigtig at følge snoren. Lodstokken lærte jeg at bruge, når der skulle sættes fortanning af til skillerum, men at mure et hjørne op lærte jeg ikke, de var jo to om det; derimod lærte jeg at blande cement og sand eller grus. Jeg tror ikke vi havde en arbejdsmand den første sommer, karlene skulle nok hjælpe til, der skulle meget beton til i svinehus og kostald, det skulle blandes mindst 3 gange, man kendte ikke blandemaskiner, så det var skovlen og armene samt hænderne det gik ud over.

Morbror Jens havde jo en del faste kunder, hvor vi skulle ud at par dage for at kalke og reparere, der fik vi gerne kosten og vi sad ved bordet meget af tiden; vi levede sandelig også godt hjemme hos moster Else, jeg tror det var første sted jeg mødte "koldskål", det var godt en varm sommerdag. Men pengene var små, selv skulle jeg for sommeren have 50 kr. plus ophold, jeg fik vist aldrig at vide, hvad morbror fik i dagløn, eller hvad hans akkorder lød på. Undertiden hørte jeg moster Else sige til morbror, at han kom til at få en hundrekroneseddel af akkorden. Da vi besøgte dem 7-8 år før, boede de i det gamle missionshus, øst for selve byen, siden havde de bygget villa lige overfor kirken, absolut det flotteste hus i byen, som de jo sikkert har haft gæld på, men man mærkede ingen smalhans nogen steder. Moster Else ville gerne være fin, men morbror havde vist ikke et helt sæt tøj, jeg tror ikke jakke og bukser nogensinde var ens; han var absolut den pæneste af de tre murerbrødre; Kristian i Snedsted som også var cementstøber og farbror Krestens mester i Thisted, som vel nok var den dygtigste. Kresten lærte da godt, blev snart sat til alt murerarbejde og havde jo også særligt håndslag; men sært nok, var han der kun et godt år, eller godt et år, jeg ved ikke om de røg uklar eller det var konen, Kresten ikke kunne sammen med; de havde ingen børn og hun var så fin på det, at han næsten ikke måtte røre sig. Murere kan jo også lave et forfærdeligt griseri med det kalkstøv.

Kresten blev i Thisted om vinteren; i byen kunne de vel bedre skaffe

vinterarbejde; fætter Johannes var der en tid den vinter 14-15; men han og Kresten arbejdede vist heller ikke godt sammen. Siden da Kresten var mester i Hurup, havde Johannes søgt arbejde hos ham i en arbejdsløstperiode, men det var vist kun kort; han kunne ikke mure, sagde Kresten.

Mens vi arbejdede i Søndergård den sommer, kom en gårdmand, Martin Østergaard, hvis gård vist var brændt, om vi ikke kunne tage murerarbejdet ved hans udhuse. Stuehuset havde en mester fra Lyngs fået, Anders Olsen hed han, vor nabos søn, hjemme fra draget. Der kom vi så ud som vort sidste arbejde den sommer; kostald og lade skulle være i én bygning og jeg har aldrig set et udhus af det snit før eller siden. Laden i den ene side, ko og hestestald i den anden, en ret stor vandbeholder blev muret i ydersiden, der har vel nok været lidt gulvplads til korn i den ene side, men ellers skulle korn og hø samt halm op på staldloftet. En dag var jeg sendt ene derned; jeg skulle berappe den lange mur i køreladen, det var et stort arbejde for mig med den rutine jeg havde, det bedste ved dagen var formiddagsmellemmaden.

Vi cyklede hjem til middag 2-3 km; det var lidt hårdt at komme derud, jeg syntes altid vinden var i vest, det blæste meget det efterår og vi havde ikke langt til Vesterhavet, det var derude vi kunne se Zeppelinerne; vi var gået ind i første verdenskrig. Der lå et gammelt hus lidt fra nybyggeriet hvor køerne vel var inde om natten og til malkning en dag i stormvejr væltede huet over kreaturerne.

Det var et forfærdeligt roderi, vi kom alle mand i arbejde, dyrene lå

der med bjælker og spær over sig, vi svedte ordentligt, jeg husker særlig manden hvor han svedte, det var vel også angstens sved, han havde måske ikke stormforsikret; så vidt jeg husker, blev alle dyrene dog reddet og vi fik en velfortjent kop kaffe.

Vandbeholderen der stod i laden, viste sig at være utæt da den kom i brug.

Jeg blev sat til at give den en ordentlig omgang vandglas, det var noget flydende der blev rørt ud i kraftig cementmørtel - om den blev tæt, husker jeg ikke; i 1914 kostede en sæk cement 2 kr., den vejede 85 kg, dobbelt så meget som vore dages papirsække. I 1920 da vi lagde gulv i farbror Peders lade kostede det samme kvantum 20 kr., ikke sært om vi da sparede på cementen.

Fritiden i Hundborg var ellers en god tid, vi havde mange gode kammerater, hver anden uge havde vi karlemøde rundt i de forskellige hjem, i præstegården både hos præsten og forpagteren. Præsten hed Nielsen, en kraftig mand med et stort hoved, jeg mindedes at far havde kaldt mig Hundborg præst, da jeg var barn, det henviste til mit store hoved; præsten havde også forstand i hovedet, i mange år var han lærer for forskellige unge mænd, der aspirerede til at komme ud på missionsmarken som missionær.

I den varmeste tid cyklede vi ud til en sø, Førby sø, den lå vel midt imellem Hundborg og Vørupør, der var Jens Jepsen altid med, og Jens Hansen, min jævnaldrende kammerat der var tømrerlærling hos sin far, Mads Hansen, en gammel solid mand, der også var samfundsfor-

mand, Jens Hansen var for resten med mig hjemme i Lyngs en søndag, så var der bager Vestergaard, som bestyrede for en kone, der var enke; hun havde godt nok en søn, som også var i bageriet, men han var vist lidt vidtløftig. Vestergaard var noget af det solideste vi havde i Hundborg; han var fantastisk til at tage sig af de unge. Svend kender ham godt, han besøgte os nogle gange i Møllerup, havde været på T.H. sammen med morbror Søren, var med ved deres 25 års jubilæum i 1936, da var han stået ud i Svejlbæk og jeg holdt med jumben ved Laven st.. Det var så heldigt, at min sognerådskollelega pastor Petersen havde tjeneste, han ringede til Laven st. om jeg holdt der. Vi blev enige om, at han skulle sende Vestergaard op gennem skoven og jeg skulle se at finde ham; det var ved minatstide, det værste var, at mor ikke kunne forstå, hvor vi blev af, hun stod jo med mad. Vi kom da godt hjem og med på den berømte sejltur dagen efter, som Toftemark filmede og viste over hele landet i mange år.

I Hundborg havde de noget, der hed Dybdals Gave, en plantage der den gang var nyanlagt. Grunden og måske også anlægget var skænket af en gårdmand, der hed Anders Dybdal, deraf navnet, det var Hundborgernes stolthed, der skulle vi tit ud søndag aften, det gav sommetider dårlig samvittighed for nogen, for de ville undgå at have Vestergaard med på de sværmeture; han havde rundet de 30 den gang og vel allerede opgivet at finde en kone, selv om han vist gerne ville. Foruden at være bager var han en meget dygtig gartner, det han ikke vidste om blomster og planter

var ikke værd at vide. Der var et lille stykke havejord udenfor bageriet; det drev han med blomster og grøntsager; jeg var noget imponeret, da jeg en gang fik at vide, at han fik 500 kr. ud af det for en sommer og det gav han alt til Ydre Mission.

Vestergaard var landmandssøn fra Flarup, vest for Ydby st., havde lært bagerhåndværket i Hurup, og døde på Gettrup Alderdomshjem, som farbror Kresten var murermester for; ved tilbud på det hjem, havde Kresten glemt en post på 16.000 kr., et tab han jo måtte tage, det blev vist delvist indvundet ved skattelettelsen året efter.

Første sommer i Hundborg var gået og jeg var fæstet i min gamle plads hos Kr. Riis som jeg har omtalt. Med morbror Jens var det aftalt, at jeg skulle komme til ham igen til 1ste april, jeg fik dog lov at blive hos Kr. Riis en uge længere, nu var Peder kommen hjem fra højskole og de ville så gerne jeg blev for at sprede staldgødningen, som Peder kørte ud og en daglejer læssede; for den uge fik jeg ekstra 10 kr., i forhold til vinterens 75 kr. var det jo helt godt; den anden sommer skulle jeg have en kr. om dagen; vi havde fået et stort laboratoriehuse ved siden af apoteket; Hundborg var nok en rigtig by, lægen boede næsten nabo til os, et hus eller to imellem, og sygehuset lå ret nær lægeboligen og vi havde vel ikke 100 meter op til den store vindmølle, vi boede midt imellem kirken og møllen. Hundborg ligger meget højt og vi boede på højdepunktet; skolen, hvor vi også havde meget kalkearbejde, lå ikke mange skridt fra os, med kun møllerboligen imellem. Lige om

hjørnet af kirkegården lå købmandsforretningen Kr. Olsen Yde, hele købmandshuset kalkede vi rødt en af somrene; købmanden, en rigtig gammel solid jyde, hentede sine varer i Thisted, det var alt sammen med hestekøretøj; lægen var vist den eneste, der havde bil.

Rent åndeligt må man sige at indremission dominerede; jeg tror nok, at købmanden var grundtvigianer og der var selvfølgelig også flere, selv kendte jeg ikke begrebet fra Thyholm, tror ikke der var nogen der kaldte sig med det navn; men i Hundborg havde vi jo friskolen, bygningen i hvert fald; den lå vel 3 km øst for byen ved landevejen efter Sjørring, Thisted; jeg mener den allerede dengang var nedlagt som skole, men der var da gymnastikforening, som vel altid var grundtvigsk. Købmandens søn Thorvald Yde var én af de fineste gymnaster jeg indtil da havde set.

At der havde været store åndelige brydninger i Hundborg omkring århundredskiftet er der ingen tvivl om. Al den tid jeg kan huske havde de haft præster af indremissionsk observans; vores daværende præst, pastor Nielsen, var en myndig mand, en aften i missionshuset nægtede han en gårdmand, Hedegaard, at tage ordet; jeg husker ikke grunden, har måske aldrig vidst det. Manden var for resten far til min gamle madmors, Karen Josefsens, mand, Kresten Hedegaard, jeg som omtalt var hos en måned. Vi havde et ret stort arbejde ved kirken, vist nok det forår 1915. Det var murerne der skulle renses; vi brugte en mængde saltsyre og bankede med murerhammeren,

det var nemmere at gå derover, end da vi i min første tid cyklede til Tvorup; vores ny arbejdsplads, laboratoriebygningen, var mellem apoteket og en stor vognmandsforretning, Chr. Mogensen. Der var et par sønner der kørte til Thisted hver dag. Thisted var hovedstaden og havnebyen, de kørte dog alt kørsel, sand og grus og selvfølgelig mursten. Sært, jeg husker ikke hvor teglværket lå; omkring Hundborg ligger vidtstrakte moser, det var en god arbejdsplads, også for kvinder og børn, og for vognmanden; mose kendte jeg ikke fra Thyholm, mosen lå sydøst for byen og ned efter Todbøl station.

Jens Jepsens mor var enke og boede omme i en dal, vel en km nord for kirken, hun havde to døtre foruden sønnen, Anne på 17 år, vel 18 den anden sommer og så Thora, en sødeste pige på 10 år ca. Der kom vi meget, Johannes og jeg. Jens var ikke meget hjemme, han arbejdede meget på værkstedet og havde jo også Johanne at passe den anden sommer; ja så var han ringer og graver, det var dog vist hans mor, der havde bestillingen - Thrine Jensen hed hun, kvinderne har jo passet kirkegården og kirken, det var meget dygtige mennesker, de havde så mange, så mange jordbær og ikke mindst derfor ville vi gerne besøge dem. Anne blev siden Johannes' kone, så der var jo dobbelt svogerskab, en gang vi havde besøg af moster Sine fra Laven og hendes mindste pige Ebba, skulle onkel Damm komme og hente dem. Johannes og jeg skulle hente ham ved toget meget sent om aftenen - vi skulle dog først et smut om i dalen og se til damerne der, da det blev tiden at hente

onkel, ville Johannes ikke med; jeg måtte så ene derned med 2 cykler, det blev taget meget unådigt op af tante, som de kaldte hende, men jeg vandt jo derved, hun var jo også min gudmor.

Da vi lidt hen på sommeren var færdig med apotekeren, skulle vi bygge nyt for smeden, lidt østlig i byen, lige hvor vejen skiller mod Thisted og Todbøl; det er fra det byggeri billedet stammer, med hus og håndværkere og smeden samt hans kone; den mindste af tømrerne, der står oppe på kvisten var smedens bror, Otto Nielsen, han var Herregårds missionsnær, men det har jo nok mest været om vinteren han rejste og holdt møder; broderen, smeden, ville ikke have med kristendom at gøre; det var festligt for mig den vinter 1914-15, jeg var i Lyngs, ham kom der og holdt møde; da jeg kom ind i missionshuset, kom han jo ned i møde med mig, godav Jens, vi var meget godt kendt fra begge somrene, både fra arbejdspladserne og kirkemøderne, han havde en dejlig sangstemme og talte også godt, var meget vellidt som taler rundt om; men Jesu ord til beboerne i Nazaret gjaldt også her, en profet er ikke agtet i sin fædrene by, selv om der selvfølgelig ikke var noget at sige Jesus på, andet end godt, og heller ikke Otto Nielsen eller en anden mand, Kr. Hansen fra Hundborg, der rejste Thy rundt for D.M.S en meget stilfærdig mand, der vidste alt om Ydre Missions arbejdet. Som talere var de ikke agtet i deres hjemby; Johannes og jeg var en aften med Otto nede på Herregården Klatrup? Mellem Hundborg og Snedsted, hvor han havde et møde. Vi skulle

hjælpe ham at synge, det var den aften jeg fik bindet ødelagt på min dengang nye bibel; jeg rejste mig op ved bordet med bibelen i lommen, jeg har nok selv syet de sting, der har holdt til i dag.

En dag én af håndværkerne ville spendere øl eller sodavand og vi sad oppe på loftet, som kun var løse brædder, ville jeg aflevere min flaske eller gå på arbejde igen, kom da til at træde på et bræt der vippede; jeg greb selvfølgelig og fik da også fat i smedevenden, som kom ovenpå mig ned i smedien, hvor der lige var spredt med kampesten til essen. Smedevenden tog ingen skade, men et under var det, at jeg slap med livet i behold, kunne dog springe op og blev grebet af Otto inden jeg besvimede. Da jeg vågnede op hørte jeg dem råbe "skynd dig, skynd dig", det var tømrermesterens Jens Skriver, der var på cyklen efter doktoren, der var ingen telefon i nærheden.

Da jeg kom til mig selv anden gang, var jeg båret ind i et nærliggende hus, og doktoren var ved at undersøge mig; der var dog intet brud nogen steder og doktor Buus kørte mig hjem i bil. Jeg tror ikke jeg lå i sengen mere end den følgende dag, så kunne jeg være oppe og fik lov at tage en tur hjem til Lyngs på ferie et par dage. Håndværkerne lykønskede mig selvfølgelig, da jeg hilste på dem på vej til stationen.

Hvordan det kom sig, ved jeg ej, men Johannes og jeg ønskede at få en sommerferie og komme ud på valsen og der må jo ikke have været særlig travlhed - vi ville en tur til Vejle for at besøge farbror Kresten og så derfra

til Laven, hvor moster Sine og onkel Damm boede, han var skomagermester; mon ikke det har været omkring den 10. september, jeg var da lige fyldt 17 år. Denne rejse var indtil da, mit livs eventyrligste rejse. Kresten var hos onkel Sneistrup Christensens svoger, der var murermester i Vejle, Han var gift med en søster til tante Olivia. Jeg var på en måde ikke ukendt med familien, som 12-13 årig arvede jeg et par lange bukser efter deres søn, Svend Åge, der døde i en meget ung alder; jeg tror han var på rekreation hos sin moster og onkel i Thisted. Jeg fik i hvert fald bukserne, som var alt for vide og vist måtte sys om. De havde også 2 døtre Anna og Helga, omkring Krestens Alder, et par søde piger, jeg tror Kresten kiggede meget på Anna især, men så vidt jeg ved har de boet sammen i Roskilde det meste af deres liv, ugifte. Mon ikke vi var i Vejle et par dage, måske en søndag inklusive, Kresten viste os i hvert fald rundt i byen. Vi betalte hver en krone for en biltur hele byen igennem, selvfølgelig skulle vi også en tur til Fredericia, hvor farbror Peder lå som soldat, hvad han da havde været snart 1½ år grundet krigen, han var vel nok oplivet over vort besøg, gik på kasernen som invalid, ellers havde vi ikke truffet ham hjemme, det var hans vagttid; en kammerat havde vist for sjov grebet ham bagfra, så han havde fået hold i ryggen.

Selvfølgelig var vi også en tur på Munkebjerg, vi tog det hele med; men alt får en ende, vi kunne ikke gå der som snyltere ret længe, selvom gæstfriheden var stor, Johannes og pigerne kendte jo også hinanden fra

Thisted, så vi var jo næsten i familie. En dejlig september aften gled vi ind på Laven station fra Ry-siden; da tænkte jeg ikke på, at det skulle blive egnen, hvor den største del af mit liv skulle leves; foruden vores familie traf vi i Laven en lidt ældre lærerinde, 30 år vel, hun boede i Hundborg sammen med sin mor, frk. Friis hed hun. Sammen med hende turede vi rundt på egnen de første dage; hvor vi havde cykler fra, aner jeg ikke, måske klarede vi os med tog og båd, det var da Ry og Himmelbjerget det gjaldt mest; onkel Damm fik lov af sin kone til at tage på en Silkeborgtur med os; hvor var han glad for sådan en tur, en rigtig spasmer var han, han lignede ikke sine tre brødre Mikkel, Kristian og Søren ret meget, de var mere tunge i det. Den dag havde vi cykler, trak op over Skeldal, gården var ikke bygget dengang, tog markvejen ind til Gl. Laven, den by har ikke forandret sig ret meget, men Sveibæk og Sejs, den gang var der næsten kun stationsbygningen og i Sejs enkelte huse; men en henrivende tur var det og vi oplevede Silkeborg, den var vel ikke $\frac{1}{4}$ af det nuværende. Vi havde også anden familie i Laven, Kathrine og Bøjer boede lige oven for byen, de havde en ejendom på 4 tdr. land. Bøjer var murer og havde selv muret husene - dem besøgte vi selvfølgelig også. Kathrine var en søster til onkel Damm, så der var dobbelt svogerskab; de havde to børn, Esther og Ejner henholdsvis 3 og 4 år den gang. Onkel Damm havde 4 børn, Anna, Julius, Martha og Ebba; Anna blev senere gift med en lærer fra Helligsøe i Thy, som havde siddet på skolebænk med biskop Erik Jensen. Julius blev

selv lærer, han besøgte os i Laven en gang i 50'erne, da havde hans kone Scelerose og kunne ikke en gang vifte en flue af sig; Annas mand var lærer på Tirstrup egnen.

Ejner Sneistrup har boet på Ansvej i over en menneskealder, arbejdet på D.A.B. ligeså længe; han er dirigent for Silkeborg kristelige strengekore, meget musikalsk violonist, gift med Peter Andersens Kirstine. Esther er gift med Otto Rasmussen fra Gjern, de har i mange år haft landejendom i Grauballe, bor nu i Skærbæk ved Resenbro og er begge med i strengekoret; jeg tror de har 3 sønner, den ene, Ulrik er lærer i Brovst og samtidig en meget dygtig organist; når der er stor sang og musikstævne i Silkeborg kirke er han dirigenten, og løber ind imellem op og passer orgellet; mærkeligt at ingen af vi søskende har musikalske anlæg, da vore fætre og kusiner på mors side havde så meget.

Bøjer arbejdede den gang hos murermester Poul Pedersen i Laven, Anker Pedersens far, vi, Johannes og jeg besøgte ham en dag på hans arbejdsplads, han lagde tegl op på Sunds ejendom, der blev bygget det år, senere ejet af Robert Nicolaisen og nu af Bøgesvang, i næsten 25 år var vi naboer fra begge sider af den ejendom; en dag under vort besøg kom stationsmesteren ind i onkel Damms forretning i et ærinde, under samtalen beklagede han sig over at han manglede en murer; de var i færd med at tapetsere og der var en del reparationsarbejde på væggene, Onkel kom i tanker om, at han havde to murere gående, måske ville én af dem. Johannes havde ingen interesse,

men jeg ville gerne; et sådant arbejde kunne jeg da overse. Jeg gik så nede i deres stuer en dag og lappede, det var vist meget tilfredsstillende. Regningen skulle sendes til D.S.B. underskrevet, murersvend Graugaard. Jeg fik lejlighed til at gøre gavn for mit ophold hos Damms, et loftsværelse var slået op med brædder og de ville gerne have det pudset, om jeg kunne tænke mig det. Om også jeg var lidt betænkelig, tog jeg mig det dog på; Johannes rejste hjem og jeg blev; både på vægge og loft skulle der slås rør væv på; alene det var et ret stort arbejde og min øvelse; men det gik godt, til alles tilfredshed, værktøjet var jo nok lånt ved Bøjer eller Poul Pedersen

50 år efter har jeg læst måler af på det værelse, og det så ud til at holde godt.

Nu da de havde murer i huset var det klogt at få kalket, hvor det var nødvendigt. Jeg husker toilettet ude i gården havde fået en tur, uheldigvis lige før en gammel indremissionær fra Hammel skulle benytte det, han var slemt tilredt af kalk, da han kom ud. Den gang blev møderne holdt i hotelsalen og talerne var vist mest hos Damm, de boede så nær ved; søndagsskolen blev vist også holdt hos dem.

Jeg overværede det en søndag; en gammel skomager hjalp Onkel og tante Sine sang, hun havde en dejlig sangstemme. Juliane var der nede et par år i deres missionsuge; da hun var blevet forlovet var Jens Jepsen også med et år. Han sang rigtig godt, Onkel Damm kunne ikke synge. Men jeg kunne jo ikke blive gående der, var der vel 14 dage; om søndagene

var vi ellers på udflugt til Tørring. Der havde Damm to brødre, Søren Damm der var købmand i den forretning, der ligger der endnu; pastor Erik Damm, der har været præst i København i mange år, og soldatervenneformand var deres søn, Søren Damm var en værre spasmager, næsten værre end Onkel, og Kristian Damm der havde en landejendom nedefter Knudssø. Senere havde de landejendom i Mollerup, den morbror Bachs købte; men flyttede efter nogle år tilbage til deres ejendom i Tørring; disse mennesker lærte jeg jo lidt at kende, skulle senere komme til at kende dem godt.

Jeg rejste så hjem til Lyngs og kom til at arbejde hos min far; han havde lidt rigeligt med arbejde og kunne nok bruge en svend. Det var vel den eneste gang, han har haft svend; jeg fik 2 kr. om dagen, så det var jo for en dobling af daglønnen fra om sommeren; blandt andet murede jeg en kloak i Søndergaard, nu nabo til farbror Kristians, senere bød det sig til at jeg kunne komme med tærskværket, det var damptærskværket, det blev transporteret med hestekraft. To år før, da jeg var hos Knud Sloths, havde vi én der, der blev kaldt Grynt.

Det var en lukket vogn der gik ved petroleum; det var jo praktisk, at den sådan $\frac{1}{2}$ var selvkørende og kom med tærskværket. Som regel var det den samme fører gennem mange år, ilæggeren var også gerne en fast mand, ellers var det ret løse folk. Jens Bojsen og jeg var bl.a. med ret længe det efterår. Jeg husker ikke bestemt timelønnen, men det var da noget af det bedste arbejde, man havde på den

tid. Jeg fik da også råd til en helt ny ekvipering, bedst husker jeg den ny overfrakke, som jeg havde i mange år; den var med på T.H. i 20-21; lange læderstøvler skulle man jo også have, de tog mange vinterture fra Holmgaard og hjem, de 4 vintre jeg var der; for det var jo det efterår Josef fik mig sendt op til sin morbror P. Chr. Jensen, Holmgaard. Det var så begyndelsen på 4 vintre og 3 somre, en periode af min bedste ungdomstid, egentlig ventede jeg mig i begyndelsen ikke ret meget af det, det syntede ikke af ret meget, en gammel mand på 66 år i vadmelklæder, han var ikke enkemand, men havde ingen kone, det vil sige, han havde hende ikke hjemme, hun havde de sidste små 20 år været på statshospitalet i Riisskov, der besøgte han hende en gang hver sommer, men det var bare et pligtbesøg, hun viste ikke meget tegn til at kunne kende ham. Det har været en hård tid, inden hun kom derud. De havde ingen børn, hun var datter fra proprietærgården Refshedegården, der ligger ved landevejen mellem Ydby og Hurup; en søster til hende var gift med grd. Mads Pedersen i Sindrup, de kom tit kørende i ponyvognen med den gamle røde hoppe for, på vej ud at besøge børnene i Lavesodde, Boddum eller Barslev, hvor en datter var købmandskone. Mads Pedersen var en velhavende mand, men sad hårdt på penge-kassen. Jeg spændte tit den røde fra, men han var glad, når jeg sagde, at jeg ingen drikkepenge skulle have; de 10 eller 20 øre kunne jeg nok undvære.

De tog tit P. Kresten op at køre til kirke eller missionshus, han var jo ikke selv kørende; så havde vi jo husbesty-

rerinde, Kristine på godt 40 år, hun havde været der al den tid Ann Kjestin havde været syg, og var som man siger, selv hjemme i gården; egentlig var det vel hendes skyld, at jeg blev der så længe, hun havde nu engang kastet sin kærlighed på mig; så var der pigen Sidsel, der vist var et par år ældre end mig. Pigen var god nok på sin vis, hun overraskede mig den første dag jeg var ude at pløje, med at møde ude i marken midt på formiddagen med en flaske kaffe og en franskmad og så rugbrød til hestene; det havde jeg ikke været udsat for før.

En anden overraskelse var ploven, en Oliver plov med vendbare skær og spids, den skulle derved kunne holde sig selv skarp, resultatet var jo at den aldrig var skarp, og så skulle man gå i furen, det havde jeg aldrig prøvet før, men har jo altid gjort det siden.

Så havde vi en gammel dansk plov, den blev brugt til at pløje grønjord om efteråret, den havde meget lang muldplade og lagde furen så flot og pæn; i det hele taget var landbruget i Holmgaard nærmest lagt an på, at man kunne lære hvordan det ikke skulle være; jeg havde måske været en dygtigere landmand om jeg ikke havde gået der så længe.

De første to vintre tærskede jeg en del med plejl, al rugen skulle plejltærskes; nu var jeg jo ikke ukendt med en plejl, min far brugte den, og hos Kr. Riis' s tærskede jeg en del den vinter jeg var der, det var jo tækkehalmen, det drejede sig om. I Holmgaard var reglen, at man tærskede en halv trave om dagen, det lyder jo ikke af så meget, 30 neg; men det var store neg, som rug jo

kan være, og så skulle det laves i taghalm. Det tog også tid. Og rugen sad altid oppe på hestestaldloftet, derfra var der lang transport ned i laden, tilmed havde man jo hestene at passe, tre heste havde vi. Den første vinter havde jeg ikke noget med kreaturerne at gøre, da vi havde en konfirmeret dreng, Martin Graversen hed han, en meget trist fremtoning, jeg tror aldrig jeg har truffet så slap en dreng på den alder, men vi delte da seng sammen i karlekammeret op til hestestalden, sådan var det jo næsten altid dengang; fodringen af kreaturerne var meget primitiv; roer havde vi kun lidt af, brugte kun et par kurvfulde om dagen, som P. Kristian skrabe med en kniv før de kom igennem en roeskærer. Det var kun en ubetydelighed hvert dyr kunne få, så fik de lidt grutning, der blev blandet ned i avner. Vi avlede megen blandsæd, ærter, vikker og byg, det gav jo en god grutning. I almindelighed brugte han alt kornet til dyrene, men i krigsårene måtte vi jo aflevere en del til staten. Det var Zahle og Rohde, der regerede dengang, de var radikale. P. Chr. var konservativ og skældte ud over regeringen, men selv han kunne vel se, at kornafleveringen var en nødvendighed, når vi intet kunne importere. I almindelighed leverede vi kornet hos en købmand ved Ydby station, men en vinter kørte jeg det til Hurup brugsforening, en lang køretur, det var jeg ikke ked af, men P. Chr. var jo så bange for at få hestene på landevejen, jeg kom dog altid godt hjem. Han kørte ellers med 3-års-græs og brakkede det så det fjerde år, det var som omtalt græsmarken, der blev pløjet om efteråret

med den gamle danske plov; når vi så ca. midt i maj var færdige med kornsåningen, skulle vi i lag med brakmarken. Furerne lå hele fra om efteråret og med den gamle danske gik vi så et par tommer længere ned og vendte vinterfuren, hvorefter det fik en grundig harvning og i juni igen en pløjning; vores roemark var jo kun lille og tog ikke megen tid for Sidsel og mig.

Fidusen ved brakmarken var renholdelsen i de tre sommermåneder, så lige før høst sidst i juli blev hele møddingen kørt ud på brakmarken, det var en varm omgang at stå i møddingen. Jeg tror vi havde en daglejer til at sprede, så det ikke skulle vare alt for længe, inden gødningen blev pløjet ned.

Jeg oplevede for resten noget lignende på Fyn med udkørsel af staldgødning lige før høst; men det tror jeg nok var til hvede, og de brakkede ikke.

Den første vinter i Holmgaard oplevede jeg mit livs største snekastningsperiode, det begyndte at sne et par dage før Juleaften og sneede og føg ustandseligt 2-3 dage. 2. juledag blev vi så udkommanderet og var på vejen til nytårsaften; al togtrafik og landevejstrafik var standset i flere dage. Thy var vel som sædvanlig noget hårdt ramt, soldater og højskolefolk var nået til Oddesund på hjemvejen og måtte gå på deres ben op igennem Thy; vi havde særlig en ondsksfuld strækning, midt på vores landevej fra syd Ydby og op til Kirkebyen, måske ikke over en halv km, hvor der var et granhegn op langs den østre side af vejen.

Det var næsten håbløst at komme

af med sneen, det øverste lag smed vi over telefontrådene, fra bunden af skulle den samme sne mindst 3 gange. Jeg husker en dag købmand Nystrup og en anden mand, på strækningen havde gravet et stort hul, næsten til bunden, en hel dags arbejde; da snefogeden opdagede det om aftenen, turde han ikke lade det stå sådan natten over, der kunne jo nogen falde i det, han gav ordre til at hullet skulle fyldes. De to voksne mænd var jo lidt slukørede.

Morsomt nok havde snefogeden Grd. Jens Olsen fra Nygaarden aftalt med smeden, at denne skulle varetage posten denne vinter; smeden har vel nok fået en lille godtgørelse derfor, men han fik jo også sin sag for i denne Juleuge, den gang var den slags arbejde jo ikke betalt; det kunne ellers være en hård dags arbejde, man var dog ikke mere end 17 år. En dag midt i ugen havde naboens søn, Theodor, en karl sidst i 20erne, spurgt min husbond om jeg måtte følge med ham til Tvolen, det var kirkebyen, hvor også missionshuset lå, vi skulle hente et juletræ inde i skoven. Ja, det var da fældet, men lå jo fuld af sne; det skulle så slæbes en halv kilometer til missionshuset, så det kunne blive tørt til rejsning og pyntning, vi skulle én af aftenene have juletræsfest for de unge.

Når man så havde gået 3-4 km til Holmgaard i et par store ringbeslåede træskostøvler, skulle der nogle mellem-madder til og man var dygtig træt; men interessant var det, og jeg befandt mig godt, både i gården og i løbet af vinteren blandt de unge.

Det var det mærkelige i pastoratet Boddum-Ydby, at i indremission hav-

de deres egen præst; indre mission har jo aldrig dannet valgmenighed og det var heller ikke en sådan; men pastor Christensen i Boddum, der lå præstegården, var dem alligevel for ringe. Jeg har aldrig selv hørt ham på prædikestolen, kun hilst på ham. En dag jeg var i færd med at smøre arbejdsvognen, kom præsten forbi, vejen gik igennem vores gård, meget gemytligt råbte han til mig: "Den der smører godt, kører godt" det var da fornuftig tale, så jeg har kun godt at sige om ham. Præsten var ellers på vej op til læreren i Holmegaards skole, den lå op til vores mark ved vejen op efter Sindrup; læreren hed Jensen-Lyngsø og var vist fra Viborgeggen; han var på ingen måde nogen dårlig lærer; men blev dog anset for noget halvskør. Han var alt for glad for brændevinsflasken, farbror Poul gik i skole hos ham en sommer, så han kom da til at kende ham ret godt. Han brød sig ikke meget om de tilflytterdrengene, ikke at han var slem ved dem, men gjorde lidt nar af dem, ville gerne lade dem vide, at de ikke klarede sig for hans elever.

Endag han lod Poul føle det, at Lyngs skole var mindreværdig, sagde Poul til ham "vi er overstuderede", det svar syntes han så godt om, at Poul fik en ret høj stjerne hos ham.

Jensen-Lyngsø var kirkesanger og havde som sådan en del med præsten at gøre, og var en god tilhænger af pastor Christensen. Andre af missionsfolkene havde ellers bygget et dejligt stort hus til deres nye præst, pastor Flinholm der kom fra Venø, hvor han både var præst og lærer. Han var en af de klogeste præster jeg har kendt, forunderlige evner havde

han, stod ganske rolig og saglig, kan man næsten sige og forkyndte Guds ord. Hver vinter havde vi jo missionsuge, selvfølgelig. Der indførte præsten og hans frue noget, der havde stor betydning for vi unge, der var med i det. Den sidste månedstid før var alle vi unge, der havde lyst og kunne synge lidt, indbudt til præsteboligen, til sangøvelser; det var dejligt, både sangene vi lærte og de unge lærte hinanden at kende; den første vinter havde præsten som pige, Margrethe, møllerens datter fra Holmgaard, hun har da været 16-17 år; nu er hun farbror Kristens kone.

Det var ikke ualmindeligt, at der blev holdt ungdomsgilder rundt om på gårdene om vinteren, derved lærte vi jo også hinanden at kende, så gik aftenen med leg og kaffedrikning og sluttede af med sang og somme steder med en kort andagt.

Da jeg har talt om den megen sne i julen den første vinter, må jeg hellere nævne, at vi fik tøvejr lige efter nytår 1916 og ikke mere sne den vinter, der gav snekastning. De 4 vintre jeg var der, blev jeg ellers godt kendt med bivejene i Ydby, landevejen husker jeg ikke generede os uden den første vinter; men øst for landevejen havde vi store vejstrækninger, helt til Skibstedgårdsvejen, der var Boddum skel vest for Holmgaard havde vi intet, det var Sindruppernes sag at ordne det. Et år vi havde megen sne, var vi ude en dag, da tøvejret satte voldsomt ind, så vandet ville ødelægge vejene, det var jo kun grusveje dengang. Af de 4 vintre var det kun de 2 jeg måtte tærskede med plejl, det skal dog nævnes, at jeg undertiden havde daglejerhjælp, 2 forskellige

husmænd hjalp mig; så måtte vi jo tærskede i takt, det var meget hyggeligt; så vidt jeg husker, havde vi ikke rense-maskine, men rensede kornet ved kastning. Det var ingen dårlig måde, f.eks. til sædekorn, så kunne man tage det længst fremme, som jo var det tungeste. Per Kristian kunne være lun og fortælle små tildragelser, sådan fortalte han om en mand, der en hel aften havde kastet korn i mørke, det var ikke ualmindeligt i gamle dage, men da han ved sengetid følte efter korndyngen kunne han ikke finde den, han havde sat sig forkert og kastet det hele ind i et tomt korn-gulv, hvor der selvfølgelig lå halm og strøelse i bunden.

I snekastningstiden fortalte han om en gårdmand der i ærgrelse havde udbrudt: "her kan man have 2 karle gående på vejen hele året" - den lune snefoged havde så svaret: "nej, om sommeren kan een mand gøre det".

De gode mænd i Holmgaard og Sindrup samt søndre Ydby var ellers fremskridtsfolk, selv om det var før Glistrup; de gode mænd havde regnet ud, at de fik mere ud af mølledammen ved at købe møllen og lave elektricitetsværk ud af det, og det blev ordnet. Mølleren, Margrethes far, Severin Hansen, fik en halv snes tusind for værket, som han omsatte i lige så mange tdr. land god jord fra Nygaarden. Jorden lå lige op af hans egen jord, så han fik en bedre gård ud af det; karl holdt han alligevel og så fik han selv bestillingen med at passe elværket. Det var en god ordning både for mølleren og for alle gårdene, der fik lys og kraft. Det var dog ikke Per Kristian, der var i spid-

sen for det, han sagde nemlig: "Jeg ville hellere smide de penge ud af vinduet". Hvor var han dog bange den dag, vi satte tærskværket i gang, en 12 tommer helrenser, "vi får den aldrig i hold igen" råbte han; det fik vi dog, og han blev meget glad for både tærskværket og kværnen, samt anlægget til hakkelsesmaskinen, den havde vi jo før trukket ved håndkraft.

Jeg har vist ikke fortalt, at vi høstede med le. Gården var på 70 tdr. bygsæd, 50 tdr. land, så tror jeg nok, at skoven og engen vi havde nede i heden var medregnet, det ved jeg dog ikke bestemt; men det var da ret store indtægter (indtægt = skifte) som vi kaldte dem, jeg vil tro der kunne være 4 tdr. land i hver, det var dog meget varierende, da veje og markvej, ja endog banen spillede en rolle for markinddeling; men jeg var jo forkarl og måtte som sådan, tage min tørn og gå foran, selvom det var den høst, jeg fyldte 18 år, var det dog et hårdt job, man havde jo alt for lidt øvelse i at bruge høleen, og det største problem var at holde den skarp; da lærte jeg at holde høleen - det skulle gøres om morgenen.

Alle tre somre jeg var der havde vi en ældre mand, som havde været høstkarl der i mange år, han hed Jesper Tølbøl og var en meget øvet høstkarl, samtidig var han meget tunghør, de sagde nu, han kunne høre det han ville; det er jeg nu ikke helt sikker på. En morsom lille historie fortalte de om ham. Han havde været et ærinde hos møllerens, da han så var i færd med at gå og sagde farvel til Margrethes mor, hørte han jo fejl, da hun sagde farvel. Kaffe?, sagde han så, jo tak, det ville han da gerne have, og

hun måtte jo så have kaffekedlen på.

Jesper var altså vores faste mand, derforuden havde vi noget skiftevis Sidsel's far og en anden husmand, der hed Niels Hansen, Sidsel's far hed Jens Ellemann, han var fra Harbøre, men havde nu en lille ejendom nede ved Vejlen, lidt fra hvor banen og landevejen skar hinanden. Hverken Niels Hansen eller Ellemann kunne lide Jesper, de ville drille ham og undertiden var det ramme alvor, så de skændtes efter noder. Jeg var aldrig uvenner med nogen af dem, det var for resten så sjovt, for Ellemann kunne tage alt af mig, om jeg så gjorde tykt nar af ham; han tog det for sjov, selv om det var ramme alvor fra min side.

Han arbejdede også en del oppe i Sindrup hos Kresten Pedersen Hansen, det var den største gård der på egnen, der var tre karle og to piger. Forkarlen, Mads Peter Nielsen, var vores K.F.U.M.-formand, han var 10 år ældre end jeg, og andenkarlen Jens Sandgaard og jeg var jævnaldrende; disse karle fortalte mig altså, at Ellemann altid berømmede mig, når han var hos dem, han tålte meget lidt af dem, mens han tilsyneladende tålte alt af mig; nu har I vel forstået at Ellemann var vor piges far og at han godt kunne tænke sig mig som svigersøn; det kunne jeg nu ikke tænke mig.

I kan tro det var en hård høst for mig, det med leen, men jeg ville ikke give mig; jeg tror nok høsten sådan i almindelighed varede ca. en måned, der var jo næsten altid regnvejrskage ind imellem, det samme mandskab måtte vi selvfølgelig også have til indkørslen. Alt kornet blev bundet

"toneg" med rughalmbånd, det var Sidsels bestilling; vi havde én vogn der næsten kun blev brugt om høsten. Begge vogne var med langfjælde i høsten; Per Kristian forkede i marken, og jeg lagde læssene på og kørte dem hjem, med læs på kunne jeg kun køre i skridtgang på markvejene, på kommunevejen kunne jeg godt lade hestene "pulle" lidt som P.K. sagde; egentlig var det jo let arbejde for mig, bare køre hjem og ind i laden; var de færdige i laden var den tomme vogn jo gerne ude, så var det for mig bare at skifte om med hestene. Jesper var altid i korngulvet, og den anden mand forkede, så var drengen også i gulvet og når han skulle til kreaturerne afløste Kristine.

Per Kristian kunne så få en tiltrængt pause mens jeg var hjemme. Med sine syv-, otte-, ni- og tres år, som han havde på ryggen blev jeg jo ikke overanstrengt ved læsningen.

I kan ellers tro, vi sultede ikke om høsten, ja det gjorde vi rigtignok aldrig; det var først davre tidlig om morgenen, som tiest var opstuede kartofler med panden på bordet og megen madfedt i, og så fik vi vel kogt mælk, det er knap jeg husker det, om vinteren i hvert fald, så formiddagsmellemmad ved 9-tiden, der kom i marken, når vi høstede og indtoges hjemme, når vi kørte ind; om middagen var vi selvfølgelig hjemme og fik en solid onnen (middagsmad). Efter middagshvilen en kop kaffe med solid kringle til.

Kl. halv fem kom eftermiddagsmellemmaden i marken, båret ud enten af P.Kristian eller Kristine og lad os endelig ikke glemme den hjemmebryggede maltøl, der var dis-

ponibel hele året, men selvfølgelig mest kom til sin ret under høstarbejdet; den dag vi høstede op var en festdag, så stillede vi høstkarle os op uden for bryggersdøren og lavede musik med strygens slag på høleen; så havde Kristine æbleskiverne færdige og vi konsumerede en hel del af den slags. Men bliv nu ikke alt for kede af det for min skyld, allerede den anden sommer havde vi slåmaskine med aflægger apparat på, det var jo en fuldstændig revolution på Holmgaard, folk var ved at tabe både næse og mund, hvordan var det gået til, ja jeg ved det ikke; men vil jo antage at Kristine har sat Per Kristian stolen for døren, hun ville ikke have mig slidt op om høsten, det var galt nok, at vi havde et engstykke hvor vi ikke kunne køre med slåmaskine. De to sidste somre sad jeg altså på denne hersens maskine og havde det lige så godt som på en binder. Det skete vel, at jeg var af maskinen og bandt et par neg, når de ikke kunne følge med, det var jo noget efter som kornet var. Kunne jeg kun køre på én side, kunne de jo sagtens følge med, men dette bevirkede jo, at vi måtte have en opbinder mere så de var frie. Men hvem der var gal på maskinen, det var Jesper, han havde måske høstet med le der i over 20 år og nu måtte han så til at binde op, og en ting til, vi kunne jo nu hurtigere ende høsten og det var høstfolkene jo ikke interesserede i. Én ting vil jeg nævne. Vi havde jo ingen fjedervogn til stads-kørsel; det var nok også den 2den sommer, at vi fik den fineste ponyvogn jeg nogensinde har set; her havde Kristine sikkert også en finger med i spillet. Både hende og jeg syntes jo

det var elendigt på sådan en gård, ikke at være kørende. Når jeg nu fik den røde hest med lys manke for vognen, som var gul, så var der én som var lidt stolt - mon ikke vi alle var det?

En fjerde bekvemmelighed fik vi, det var nok den sidste sommer jeg var der; vi havde altid været vant til at ungmenneskene stod i tøjr. Det var altid rebtøjr og trætrøjrepæle; når det blev tørt hen på sommeren var det jo et mægtigt arbejde at flytte de mange unghøveder og sidst på sommeren var rebet råddent og man kunne løbe livet halvvejs af sig efter et løst kreatur; jeg har tit løbet med sådan en fyr i halen, ja altså haft i halen af den; når den så var træt kunne man som regel svinge den rundt og få fat i grimmen, om den havde sådan en på; men det sidste forår fik jeg lov at lave en indhegning, vi havde selv granerne i skoven; den blev lavet på den mark der gik op langs med kommunevejen efter Sindrup og syd på langs skolen. Det var rent ideelt, et lille engdrag var der nærmest ved vores gård og der løb møllebækken med et godt vandingssted; det var fuldstændigt overladt til mig at lave indhegningen, der jo var med pigtråd. Jeg husker ikke om der var tre tråde; men det var nok kun to, når de sad i passende højde kunne de jo nok klare det, det var et stort uvant arbejde for mig; men hos naboens havde jeg fået lidt informationer og lånt en trådstrammer.

Det elektriske var kommet uden min medvirken og det var vel også det største; men de andre tre goder havde jeg sikkert betydelig skyld i.

Det værste for Per Kristian var

nok vognen, nu vi havde den skulle den jo også sommetider bruges, og han var så bange for at få de heste på landevejen.

Jeg husker engang der kom to unge mennesker på besøg, jeg tror det var Per Kristians søsters børnebørn og de skulle ud til Josef i Lyngs, min gamle husbond, "åh Jens, tag lige og kør dem over æ drav" sagde husbond. Det var jeg ikke uvillig til, jeg ville meget gerne ud at køre; men jeg brugte aldrig at sætte folk af ude på draget, jeg kørte dem lige til Josefs dør, de måtte jo godt se min pæne vogn og hest også, og så var jeg så heldig at min endnu ældre husbond Kr. Riis, stod ude på vejen, da jeg kørte hjem igen. Jeg tænker han havde set mig køre forbi og nu ville hilse på mig, vi fik os da en hyggelig snak.

Josef kendte jo sin morbror og forstod ikke hvad der gik af ham; efter det puds Josef havde spillet sin første husbestyrerinde, som jeg har fortalt om - Petrine var det hun hed, og hendes søster havde tjent i Holmgaard - ville Per Kristian ikke vide af sin søstersøn, han var der ikke på besøg i de 3½ år, jeg var der og dog var det ham, der havde skaffet ham karlen Jens Graugaard.

Det skete dog to gange i de år, at karlen og Per Kr. var uvenner, og begge gange angik det farbror Poul, som selv siger, han var hos os 1½ år. Jeg har omtalt, at han gik i Holmgaards skole en sommer, var så hjemme om vinteren, kom ud af skolen om foråret, imod al tradition. Jeg fylder år 6/9, Poul 15/10 og Kresten endda 27/8, både Kresten og jeg måtte gå i skole til oktober, da var vi jo fyldt de 14. Poul siger selv, han

ikke kunne lære mere; men grunden var sikkert, at lærer Jørgensen vidste at Holmgaards skole var en dårlig skole og han af den grund sørgede for Pouls udskrivning af skolen.

Poul gik så til pastor Flinholm den sommer han fyldte 14 år i oktober. De var kun 2 konfirmanter, Karen Brændgaard hed pigen, hendes forældre havde den ejendom nord for Tvolen, hvor farbror Peter tjente i 1905. det var som ved et bryllup, da de to unge mennesker stod for alteret.

Men det var de to sammenstød. Vi høstede blandsød øst for banen og Per Kr. var oppe at se hvordan arbejdet skred, han stod da og beklagede sig over Poul.

Det var mens ungdyrene stod i tøjr, og de var langt oppe i vestermarken, som altid kaldtes havreland, hvad Per Kr. sagde husker jeg ikke, men han undrede sig da over Poul og kreaturerne. Om jeg forløb mig tør jeg ikke sige, men jeg sagde da et par ting ret skarpt om at tøjrene var rådne og tøjrpælene for dårlige.

Jeg tror ikke husbond sagde noget den gang og jeg anede ikke uråd, men efter fyraften tog han mig ude i kostalden og jeg vil nok mene jeg fik tørt på; jeg var fuldstændig chokeret, jeg kunne jo forstå, det var fordi høstfolkene havde hørt på det; såvidt jeg husker var jeg så overrasket, at jeg ikke fandt ord; men jeg husker tydeligt, at jeg den aften skulle til karlemøde oppe i Sindrup, ja Poul skulle jo nok med. Da jeg havde gjort mig i stand og var færdig til at cykle, gik jeg ind til husbond og sagde til ham, at efter det kunne jeg lige så godt blive hjemme, da aftenen var ødelagt for

mig; men da var han til at tale med og bad mig, om vi ikke skulle lade det være glemt.

Hvad det drejede sig om anden gang kan jeg ikke huske; men det var da om Poul, det var nok det sidste forår, han var der; det var oppe i det førnævnte havreland, vi stødte sammen. Jeg arbejdede vel med hestene deroppe og Per Kr. var oppe at se til mig; det er mig ikke muligt at huske hvad, men det var noget med Poul han kritiserede; jeg blev gal i hovedet, og gav ham ren besked, jeg syntes jeg havde fundet mig i så meget i den gamle gård; husbond blev helt hvid i hovedet og spurgte mig om jeg troede han var tosset, for så kunne jeg købe ham billigt; da jeg ikke var til sinds, at ville købe ham, tror jeg nok jeg var på nippet til at rejse derfra, kunne ikke tåle der blev sagt noget ondt om Poul;

Jeg vidste godt han ikke stod så højt hverken hos Per Kr. eller Kristine, men jeg var stolt af ham, han var den kønneste dreng. Da jeg året efter rejste derfra til april på grund af soldatertjenesten, som jeg ikke kom ind til, gav vi selvfølgelig hinanden hånden til afsked og Per Kr. sagde bevæget; "har der været noget os imellem, skal vi så ikke lade det være glemt." Nu kan I jo se, at jeg ikke har glemt det.

Han fik en gårdmandssøn som min afløser, og jeg kendte da lidt til ham, jeg er sikker på han var dygtigere mig, men det gik i hvert fald ikke allerbedst. Henad på sommeren da det viste sig, jeg ikke blev soldat, skrev Per Kr. til mig, om jeg ikke kunne tænke mig at komme igen; så ved jeg jo ikke hvor meget Kristine stod bag

ved. Jeg havde nok fået brev fra hende mindst én gang om måneden, selv om der var længere mellem mine breve til hende; det generede mig lidt med al den kærlighed, hun gik over til at skrive "min kære Jens". Jeg satte da også pris på hende, hun kunne jo nemt have været min mor, ca. 25 år ældre end mig; om efteråret, vist nær inde under jul, skrev hun til mig; "Nu er Per Kr. død, kom endelig og hjælp os med begravelsen, din arv er sikret dig."

Vi arbejdede den gang med udhuset hos farbror Peders, men jeg tog da fri og rejste med det samme. I Holmgaard fik vi så travlt med at pynte op i laden, hænge lagener op og pynte med gran; alt granen kunne de jo hente nede i heden i egen skov. Det var ikke mit indtryk at min efterfølger, Kristian hed han, var særlig begejstret for mit komme, men jeg prøvede da ikke på nogen måde at ville være den ledende, det var jo Kristine, der havde sendt bud, og for hende var jeg selvfølgelig kærkommen.

Det var en mægtig begravelse, masser af mennesker var inde til kaffe før vi kørte til kirken med husbond. Selvom kaffedrikningen begyndte allerførst på eftermiddagen, var det bælgmørkt inden vi nåede hjem, hvor familien jo skulle spise. Familien kendte jeg jo fra årene jeg havde været der og de kendte mig; denne gang tror jeg bestemt Josef var med. Ikke så sært, der var en stor begravelse; i sine velmagtsdage havde Per Kr. været som en leder i sognet.

Han havde været sognerådsformand, vist i 12 år. På den tid jeg var der, var selvangivelserne vist noget

temmelig nyt; jeg husker, at der efter nytår kom folk til ham, for at få hjælp til udfyldningen; han havde en meget fin håndskrift, det så jeg, da jeg fik brev fra ham sommeren 1919, om jeg ville komme igen; desuden havde han en god sangstemme, det lå til familien; han var gerne forsanger i missionshuset; men han var helt hjælpeløs, om han skulle bede en bøn offentligt. Jeg husker kun én gang vi havde karlemøde hos os. Formanden, Mads Peter, bad da Per Kr. begynde med bøn; nej det kunne han ikke. Så måtte jeg gøre det, for mig var det ikke fremmed, allerede i Hundborg blev vi ganske unge opfodret til dette og i Ydby var jeg fortrolig med det; jeg undrede mig sommetider over, hvordan han klarede det i søndagsskolen; men der var han sammen med Holgers farfar, Peter Jensen, én af de bedste mænd i Ydby.

Han havde en minkejendom lidt øst for landevejen, for øvrigt var han fætter eller næstsøskendebarn til min far, så Edith og Holger er jo lidt i familie.

Hvad angår min kørsel med mit fine køretøj, så oplevede jeg det store, at vi ved et samfundsmøde i Ydby, havde fru lærer Jørgensen Lyngs og Stine Riis, Møllers mor i indkvartering til kaffe eller et måltid mad; Mads Pedersen fra Sindrup havde dem med i hans ponyvogn ned til os; da de så skulle op til det sidste møde i missionshuset måtte jeg jo køre med dem; om Per Kristian selv var med i vognen husker jeg ikke; for mig var det en oplevelse, at køre med så kendte folk, og for dem vel også at have så kendt en kusk.

Sidst i april 1978.

Nu går jeg over til ligesom at føre dagbog og fortælle lidt om den aller-seneste tid; den 3die marts havde farmor og jeg været her på hjemmet 3½ år, den 13. april om aftenen kl. 9.30 var farmors liv her på jorden endt.

Siden midt i januar havde hun været meget svag, blev dog noget bedre den sidste halvdel af marts; hun begyndte at være oppe 1-1½ time om formiddagen, blev vasket i sengen af pigerne, hjulpet i tøjet og sat i kørestolen, lidt før halv ti skulle jeg jo altid til morgensang omme på sygeafdelingen og mor ville så gerne med; mon ikke det gik ca. et par uger på den måde, i begyndelsen ville hun gerne i seng ved to-tiden på grund af træthed, det blev dog sådan, at hun først blev lagt i seng ved 11-tiden; det regulerede jeg og kaldte på pigerne, når jeg syntes det var for hårdt; hun havde også undertiden et blad at læse i; jeg gav hende brillerne på, tror dog ikke hun læste ret meget, bladede aldrig om, i det hele taget tror jeg ikke hun kunne læse ret meget i de 3 måneder; først i april var hun dog så stærk, at fru Hansen, afdelingssygeplejerske nr. 1, talte om, at få hende ned i fysioterapien til gangøvelse. Jeg kørte hende så ned til fru Gotlieb.

Mandag d. 3. og tirsdag d. 4. lige fra morgensangen, kvart i 10. Om mandagen var der intet særligt, men om tirsdagen kom hun sådan til at kaste op, lige som de havde begyndt gangøvelsen; da vi mente hun var færdig med opkastningen sagde fru Gotlieb: "du må hellere køre hende hjem, så hun kan komme i seng, Graugaard;" det gjorde jeg så, og ved

aftenstid havde hun 39 gr.

De følgende dage havde farmor høj feber, noget svingende; men kun én dag under 38; søndag d. 8. april, da jeg var omme til morgensang, holdt sygeplejersken Anna mig tilbage, hun ville gerne tale alene med mig; da vi blev ene, sagde hun "er du klar over Graugaard, at din kone er meget syg?" Ja, det er jeg fuldt ud klar over, men jeg ved ikke, hvor langt vi er henne på tiden; da jeg kom hjem havde jeg et kvarter til radiogudstjenesten og sad da ganske stille og skrev den dødsannonce, som 6 dage senere kom til at stå i Avisen; datoen kunne jeg jo ikke skrive, men alt det andet, jeg vidste jo ikke hvordan jeg ville have det, når virkeligheden var inde på livet af mig; så skete det jo fredag d. 13. om aftenen. Jeg havde holdt vores aftenandagt og redt min seng, og klokken var lidt før 9, stod så hende ved farmors seng lidt, strøg hendes hånd og pande, som både var fugtig af sved, men koldere end normalt. Hurtigt blev jeg klar over, at hendes åndedrag var alt for anstrengt; både sygehjælperen og sygeplejersken havde lige været der og gjort hende i stand til natten, så skulle hun kl. 11 normalt have sprøjten for at sove godt hele natten. Nu skyndte jeg mig ud til sygeplejersken som var i køkkenet og bad om at farmor måtte få ilt på med det samme. Så hurtigt som de 2 kvinder kunne få fat i iltflasken, fik hun ilt på; det var klokken 9; jeg sad så, som jeg fortalte ved begravelsen, med hendes hånd i min den halve time det varede. Det meste af tiden bad jeg gud om han ville tage hende hjem så lempeligt som muligt. Klokken halv ti var min bøn hørt. De to

kvinder, fru Reisenhus og fru Mikelsen havde ladet os være alene, men var lige udenfor; jeg kaldte dem så ind med ordene "nu er det forbi". De gik straks i gang med at gøre hende i stand, hendes tænder havde de ikke kunnet sætte ind de sidste to tre dage; da de var helt færdige og havde lagt et lagen over hende, sagde de til mig: "Graugaard, du kan få et andet værelse i nat." Nej tak, sagde jeg, i de mange år er jeg vant til at være i værelse sammen med Anna, det vil jeg også være i nat. De forstod mig vist ikke, men det skulle jeg selvfølgelig selv bestemme.

Jeg vidste godt, at de blev hentet ned ved daggry, det bliver nok ved 5 tiden, sagde de, og ønskede mig en god nat; jeg faldt vist i søvn ved 3-tiden og sov meget hårdt, da nattevagten fru Rau kaldte på mig. "Graugaard, nu bærer vi din kone ned." De bar hende så på en bære, 4 kvinder, sengen kunne ikke gå igennem døren uden den skulle på kant. Jeg sad op i sengen, søvndrukken som jeg var, et underligt øjeblik, da de bar hende ud; men jeg kunne kun sige tak, min bøn var hørt. At farmor skulle sidde hjælpeløs i sin stue, som jo ville være blevet et sygeværelse, uden at have mig i nærheden, var for mig en forfærdelig tung tanke, derfor havde jeg i flere år bedt gud, om det kunne forenes med hans vilje, da at hente hende hjem først, og det var sket.

Måske lyder det underligt; men jeg vidste ikke, at jeg holdt så meget af min kone, som jeg blev klar over i de 3-4 år hun var syg og hjælpeløs; men det er vel som med forældre, der har et sygt barn, der trænger meget til deres omsorg, det barn står

gerne deres hjerter nærmest.

Salige er de rene af hjertet, sagde Jesus. Det var farmor, om nogen, der var ingen svig i hende, ikke at hun var fejlfri; men jeg havde dog flere og større fejl; vi frelses ikke heller ved vores egen fejlfrihed; men kun ved tro på Jesu fuldbragte værk på Golgatha; det er ham der må rense hjerterne.

Siden midt i januar, var jeg sat ud af spillet med at kunne passe farmor, det var en stor forandring for pigerne; i næsten tre år kunne jeg hjælpe hende både i og af tøjet og vi kunne følges på toilettet, hvor jeg kunne hjælpe hende og hun kunne sidde ved kummen og vaske sig selv i ansigtet; hun klagede sig gerne lidt, når hun skulle sættes på stolen derhenne. Hun var så øm næsten over alt, men dog særlig højre arm og hvor hun havde haft lårbensbrud i højre side.

For farmor tror jeg ikke der var nogen værre periode end den, at hun ikke længere kunne bruge sine hænder til syning; det første årstid, måske halvanden syede hun nogle klokkestrengene med korssting, men som hun kæmpede med at forstå det med mønstret, undertiden kunne jeg hjælpe hende, men jeg har jo ikke opfundet krudtet på de områder. Men hvor var hun glad for, at jeg kunne sy de mange rya tæpper; det ligesom mildnede det for hende, at hun havde tabt evnen. Kunne jeg dog bare skrive, sagde hun nok tit. Ja, men du har jo aldrig skrevet ret meget siden vor forlovelsestid, det eneste du skrev var jo julekortet til moster Mary; ja, men jeg ville så gerne skrive til Mette, jeg er bange hun ikke har det så godt,

Det tegner da til, at hun er ret godt tilpas; sin lille Lærke kan vi da

mærke, hun er meget glad for, og nu har hun jo begyndt sin nye skolegang, som hun synes, at være meget glad for og nu er hendes tå jo bleven rask igen; sådan prøvede jeg at opmuntre farmor. Og allervigtigst er det jo, at vi må have lov at bede for dem alle og lægge dem i Guds stærke hånd, han er dog bedre til at passe på dem, end vi er. Hvorfor og hvordan mon jeg er bleven sådan, kunne hun også spørge. Tænk på din kusine Helga, hun var noget af det kvikkeste, man kunne tænke sig, men allerede i 65-års alderen begyndte hun at gå i stå på, grund af forkalkning; hun og Anders havde nogle svære år, før hun, knap 69 år, døde af influenza, og nu er du snart 79; husker du ikke din mors kloge ord, det er ikke så meget hvordan man har det, mere hvordan man ta'r det.

Sidste sommer var hun en dag inde på, at hendes begravelse havde fundet sted og hun ville vide om der var mange med, og hvad børnene sagde; det var ikke altid let at svare på sådant; men jeg prøvede at gå ind på hendes tankegang uden at lyve. Tiden havde hun jo slet ingen styr på, hverken dage, uger eller år; hun kunne godt efter sin fødselsdag sidste år, da vi havde mange gæster og var i den store sal, en meget festlig eftermiddag, med fru Brigsted ved klaveret, begynde at tale om forberedelse til sin fødselsdag, eller min, selvom der var så lang tid til.

Hvad jeg her skriver, var der kun mig der anede noget om, pigerne og sygeplejerskerne fik altid fornuftige svar på deres tiltale, hvad jeg var meget taknemmelig for.

Damerne i Ergoterapien og jeg var ikke altid enige, de ville hun skulle derned at arbejde, hun skulle trænes op, jeg må sige, de var meget tålmodige; en tid sidste sommer var hun nede at få behandling for armen, når hun så var færdig med det ved 10 tiden, satte de hende ind i Ergo, hvor hun sad og duppede lidt stoftryk; men det satte jeg snart en stopper for; de var alle så gode ved hende dernede, både damerne og de gamle; men hun var altid dybt ulykkelig, når jeg havde hentet hende ved 11-tiden; hun kunne ingenting lave, når nogen så på hende, og hun havde i allerhøjeste grad mindreværdskomplekser; hun kunne ikke holde til det og jeg ikke heller. Kun gud i himlen, og i mindre grad jeg, vidste hvor langt hun var henne på tiden rent mentalt. Er det forkert, at jeg fortæller alt dette? Mon ikke I kan tåle det, og måske lære af det.

Vi havde bestemt, at farmor skulle køres ud til kapellet i Linaa, lørdag d. 15. april. Samme dag stod der i Silkeborg Avis følgende annonce :

Min kære trofaste hustru,
vor kære mor,
svigermor, farmor og oldemor
Anna Graugaard, født Strunge
f.d. 30/4-1899 - død 13/4-1978
har fået hjemlov.
begraves ved Linaa kirke
tirsdag d. 18. april kl. 14
Jens Graugaard, børnene

Vi havde bestemt, at højtideligheden i vores kapel skulle begynde kl. 4 præcis lørdag d. 15. Svend og Hannah kom ca. ved 2 tiden, så vi havde dejlig god tid til at tale om det hele, også en kop kaffe var der tid til, og vi fik ordning på det meste af farmors tøj, som de skulle have med hjem om aftenen; vi aftalte også, at Svend skulle lede samværet, ved at foreslå salmenumrene og synge for, så ville jeg selv prøve at lede resten. Vi skulle synge "min Jesus lad mit hjerte få" først; derefter trosbekendelsen, verset "lad verden ej med al sin magt" efter det vers bad jeg følgende bøn, som jeg for en sikkerheds skyld havde skrevet op :

Herre Jesus, tak at vi kender dig som frelser

Tak, at du har sagt de skønne ord, som vi også i morgen skal høre;

Eders hjerter forfærdes ikke, tro på Gud og tro på mig,

I min faders hus er der mange boliger, og jeg går bort for at gøre en plads rede for jer, for at hvor jeg er, skal I også være.

Tak for alt hvad du gav os i vor kære mor gennem de mange år, og tak Herre Jesus, at du tog hende hjem til dig nu, så hun ikke længere skulle stride med sygdom og svaghed.

Vi betror hende til dig, og vi betror os selv og alle vore kære til din kærlige omsorg og varetægt, vil du fortsætte og fuldføre det gode værk, du har påbegyndt i vore hjerter, så vi må nå vort rette mål og indtage den plads du har beredt også for os.

Derefter bad vi fadervor og til sidst sang vi salmen nu hviler mark og enge.

Derefter bar vi farmor ud i vognen; mon ikke det var Svend og Chaufføren, Hannah og mig i midten og Knud og bestyrer Steffensen bagved; det var skønt vejr og vi havde en god køretur til Linaa, der var 8 biler i følget. I kappellet i Linaa sang vi de 2 sidste vers af salmen hil dig frelser og forsoner versene: skønt jeg må som blomsten visnes og ja jeg tror på korsets gåde.

Derefter lyste jeg Herrens velsignelse. Det havde jeg tænkt at gøre i Silkeborg, men glemte det, fik så pludselig tilskyndelsen dertil i Linaa.

Efter at have været rundt ved familiegravene på kirkegården, kørte jeg med Hanna og Svend tilbage til Remstruplund, hvor vi spiste aftensmad og havde et godt samvær. Vi var også ovre på den anden side gaden at se på lejlighed, om jeg eventuelt skulle flytte; det tør jeg dog ikke.

Begravelsesdagen, tirsdag d. 18. april, kom Hannah og Svend i deres bil, Jes og Mette i hendes, de kom i god tid og følte trang til en kop kaffe, som de også fik. Vi skulle helst være i Linaa i god tid, da farmor skulle bæres ind i kirken før folk kom. Jes, Mette, Hanne og Svend samt graveøren og mig bar så kisten ind, Jørgen kom lidt senere, på motorcykel fra Aarhus. Jeg var så glad for, at de alle var med og også ville hjælpe til. Efter opgivelsen fra forsamlingshuset var der 60 mennesker ved kirken; pastor Poulsen talte meget smukt og personligt i kirken, der var bare for få, der hørte hvad han sagde, da han talte for lavt og størsteparten af deltagerne var gamle eller ældre mennesker.

Efter prædiken bar vi farmor det sid-

ste stykke her på jord. Jørgen og Svend bar forrest, Hanna og jeg i midten, Charles Bach og Johannes fra Hering bagerst.

Efter jordpåkastelsen og salmen: "Min Jesus lad mit hjerte få " takkede Svend følget for deltagelsen og for kranse og blomster, samt indbød til mindesamvær i forsamlingshuset. 49 tog imod indbydelsen og vi spiste en dejlig suppe med oksekød, som des- serts is med kirsebær. Under samværet talte Svend først, han talte om en mor, som hun er, når hun er rigtig -

sådan var min mor, sluttede han.

Jeg var selvfølgelig mest glad for hans tale, min egen der kom bagefter, kendte jeg jo nogenlunde i forvejen, desuden talte Johannes, fætter, pæne indholdsrige ord, Holger Egebjerg fra Svejlbæk sagde også lidt, samt præsten og til allersidst Reinholdt, både præsten og Reinholdt bad os rejse os for at ære farmors minde. Vi sang først "Til himlene rækker", siden "Fædrenes tro" og til sidst "Han som har hjulpet hidindtil, han hjælper og her- efter, godt at det er sandt."

2. del

15. maj 1978

I gamle dage, altså da jeg var ung, brugte vi ikke meget at cykle om vinteren; dels var vejene ret dårlige, det var jo før asfalten blev opfundet, vejene var grusede og kunne om vinteren være meget ujævne og hullede, altså gik man, når man ca. hver anden søndag skulle hjem at besøge sine forældre og søskende. Da jeg begyndte i Holmgaard, var den yngste Olga 8 år eller blev det der om efteråret, så har Kristian fyldt 10 år, Stinne 11, Poul 12. Det kunne være nogen drøje ture i al slags vejr, når man skulle i plads igen om aftenen; men når man var i sine lange læder støvler og den tykke overfrakke og vel en stok i hånden, kunne man nok tage den tørn.

En aften var turen ikke helt uden dramatik; det må have været vinteren 1918, for Poul var med, og det må have været hen i Marts måned, da

det var helt lyst, da vi gik hjem til Lyngs. Ude på draget, hvor vejen vel 1½ km går tæt mod fjorden, fik vi lyst til at gå på isen, der lå en dejlig stor blank flade for os, fjordisen er som før sagt ikke glat, men behagelig at gå på; vi gik langt ud, mindst 100 favne; men da vi kom i nærheden af hjemmet, blev vi opmærksomme på, at de hjemmefra stod ude på æ hjem og vinkede og viftede og vi kunne skønne, at det var advarende, og vi opdagede så, at der var stort åbent vand på de kanter; det kan nok være der var to som fik travlt med at få vendt og komme tilbage hvor isen var landfast; de derhjemme havde jo fået en skræk i livet, vi to havde gået og talt sammen og ikke lagt mærke til sådanne småting; men jeg følte nok, at jeg som den ældste havde været dumdristig.

Noget der havde stor betydning for mit ophold i Holmgaard disse år

var, at møllerens datter Margrethe, som jeg havde lært at kende ved sangøvelsen oppe i præsteboligen, hvor hun tjente, kom hjem til maj 1916. Hendes hjem var jo Holmgaard vandmølle, vel ikke et bøsseskud fra vores gård, det varede heller ikke længe, inden vi fornyede og udvidede bekendtskabet. Kristine Riis fra Lyngs havde jeg nu afskrevet, selvom det gjorde ondt. Margrethe og jeg havde et par dejlige år som meget gode venner, hun var et lille år yngre end jeg, der kan man da se, at Kristine, vores husholderske, var mest som en mor for mig.

Hun gjorde alt for at få os makket sammen. Om vinteren var det ikke ualmindeligt, at vi gik til et møde i missionsugen, jeg husker da ture både til Gettrup og Boddum; tag så hinanden under armen, sagde Kristine så, det var Margrethe og mig det gjaldt. Sidsel travede så pligtskyldigst ved siden af, hende kunne jeg ikke tænke mig at spadsere med på den måde; det var jo altid Margrethe der kom om til os, jeg husker kun én eneste gang jeg var inde i stuerne i hendes hjem, og da kunne jeg nemt mærke på hendes far, at han ikke ønskede mig som svigersøn; ikke fordi han havde noget imod mig personligt, men der skulle penge i bøssen der.

Til Elvines og Krestens guldbryllup, som jo var 52-53 år senere, talte jeg med Margrethe ved kaffebordet om aftenen, hun spurgte mig da bl.a. om jeg kunne huske den aften bag ved deres lade, ja det huskede jeg meget godt; vi stod der op mod lademuren og var meget gode venner, Margrethe var vel noget pågående, men jeg måtte sige til hende, som jeg

nogle år før havde sagt til Kirstine Riis, at jeg ikke ville have noget kysseri, det havde hun ikke kunnet glemme; hvad om ungdommen var sådan i vor tid, sagde hun. Dette gav glans over disse år, men det gode varer jo undertiden kort, en dag hørte vi, at Margrethe var bleven forlovet med en karl fra Hurup egnen, hun var nok ikke 20 år da de blev gift og fik en mager gård nordvest for Ashøje ved Hurup; men jeg ved at hun aldrig havde glemt mig. Det har jeg kunnet høre og mærke siden; en dag, det var vist til Williams 70 års fødselsdag, som fejredes på Jegindø, spurgte Kresten mig om jeg havde været imod deres forlovelse, han vidste jo noget om fortiden; nej, sagde jeg af et ærligt hjerte, havde det været for 58 år siden, var det noget andet.

Den 4. maj 1918 cyklede jeg til Vestervig, hvor vi skulle møde på sessionen, vi skulle vist møde kl. 10; men de lærte os ikke præcished, jeg tror det gik et par timer over tiden, og man gik og var nervøs; jeg var nu altid inde på, at blive arbejdssoldat "dunk" kaldte man det også, jeg havde den ide, at jeg var kalveknæet og det er vist også rigtigt, selvom morbror Jens i Hundborg havde sagt, jeg havde nogen pæne lige ben, det kom derfor som den største overraskelse for mig, efter at de havde taget bestik af mig fra alle sider, én havde endog stået og hvisket noget i mit øre, velsagtens det døve, jeg syntes jeg hørte noget og sagde "hva be ha", ti stille, sagde han så. Det gjorde jeg så, "er De kejthåndet?" "nej," sagde jeg, selvom jeg vidste, de fleste brugte venstre hånd foran med skovlen, det kendte jeg særlig fra snekastningen. Hvor det var lettest

for mig at få en makker; det kom fuldstændig bag på mig, da han så sagde: "De er udskreven til dragon," det var da det sidste, jeg havde kunnet tænke mig, de par dragoner jeg havde set, var nærmest lidt mindre end mig, kraftige og hjulbenede; men min husbond sagde da, "det tænkte jeg nok, min bror i Visby var dragon, så jeg vidste hvordan en sådan skal se ud." Men glad var jeg, selvom smeden i Vestervig, der var gift med faster Elviras søster, og hvor jeg gik om bagefter, siden sagde, at jeg var fuldstændig slået ud ved tanken om den tjeneste.

Edvard Klemmensen fra Lyngs, der også var på session, selvom han var 15 år ældre, det var for at blive kasseret, da han ikke var rask. "Det skal du ikke være ked af," sagde han, "når fodfolket er gående, så har du den fordel, at du sidder på en hest." Jens Bojesen og Møller Riis, mine skolekammerater, blev begge kasseret; Møller husker jeg ikke for hvad, men Bojesen var meget platfodet, det husker jeg godt fra skolen, han var ikke sådan en løber, som vi andre; de havde været på T.H. den vinter og havde en anden højskolekammeret med; vi 4 slog os sammen, var oppe at se på Vestervig kirke og cyklede derefter til Hurup, hvor de passende havde råd til at give kaffe; de 3 havde jo så meget at tale om fra højskolen, selvom de 2 gårdmandssønner fra Lyngs kun havde været der fra nytår, de havde så sandelig ikke råd til at ofre en hel vinter; dengang vidste jeg ikke, at jeg 2 år senere skulle opleve T.H., nej, det er vel snarere 3 år; de var der som 17-18-årig, jeg som 20-21-årig og jeg havde de fulde 5 må-

neder; men hvor det lignede de 2 hjem, det måtte ikke koste penge. Man sidder hyggeligt og drikker kaffe sammen en sessionseftermiddag; for vi ville da for alting ikke hjem at bestille noget den dag; den for mig ukendte karl, K.P. tror jeg de kaldte ham, var forlovet med en pige, som jeg kendte, Sørine Andersen. De blev aldrig gift, han døde inden, en sund og kraftig karl, den kraftigste af os fire. Det varede ikke længe inden Møller og søsteren blev anbragt på Sandhøjgaard, hvor han købte hende ud, da han fandt en Kongsgaardpige fra Nr. Hvidbjerg, og selv om han ikke var en nr. 1 i skolen og kun havde haft 3 måneder på højskolen, så var han jo en nr. 1 som landmand, der en overgang, efter Eriks udsagn, var den højeste skatteyder i Hvidbjerg-Lyngs kommune. Jens Bojesen overtog jo siden min pige fra barndommen, Kristine Riis; de blev gift et år minus en dag før os; vi var sammen sidst i marts 1930, til Ninas og Pouls bryllup; vi havde hvert hold en dreng, vores var endda næsten et år ældre og det var ham der blev lagt mærke til, selvom min gamle madmor, Kristines mor, ikke syntes om det - han var både den pæneste og den kvikkeste, det kunne han ikke gøre for, ligeså lidt som Peter kunne gøre for, at han var trist og uinteressant. Kristine var den gang sådan af udseende, at man næsten blev forskrækket ved synet, hun havde en flæsknakke som en fedegrís, hun var godt 31 år, man kunne kun have ondt af dem begge; det kunne hun jo ikke gøre for, det har ligget til familien, hun var i højeste grad et arbejdsmenneske og Poul satte hende meget højt som svi-

gerinde; men hvor havde hun et svært liv; de havde købt en ret stor gård vest for Gettrup by; men Jens var ikke landmand; han kunne være bleven en god håndværker, var meget lidt hjemme ved gården, var nogle år i sognerådet, vist kommunekassen, dygtig som han var til at regne, det vidste jeg jo fra de 7-8 år vi sad sammen i skolen.

Men han og sognerådsformanden var altid i strid, de ville begge være nr. 1; elendigt at 2 dygtige mænd skal gøre livet surt for hinanden, og imens gik Kristine derhjemme og sled; drengen var vist altid meget dvask i det, jeg ved han kom over på Ørsholt og skulle lære landbrug. Bojesen var en ivrig Blå kors mand, så skulle Peter jo derover. Jørgensen var forstander dengang og han var hård ved Peter på grund af hans dvaskhed, Jørgensen boede senere hos os et helt døgn i Laven. Han var ude på en møderejse, da beklagede han, at have været så hård ved Peter, han viste sig senere at være Skizofren, blev dog gift med en god pige i Gettrup og fik to børn; men så måtte de skilles, hans sygdom var i tiltagende, i mange år var han hjemme, blev kørt til Viborg til behandling, intet hjælp. Nu har han i mange år været på et hjem på Vinderupegnen; men hvad har hans mor ikke lidt under det; samtidig havde hun selv koldbrand i en fod og måtte amputeres for en tå en gang imellem. Når jeg tænker på hende fra vor barndom og ungdom, og så på hvordan hendes liv kom til at forme sig, kunne jeg kun have ondt af hende, hun døde ret pludseligt, da hun var midt i 60'erne; Jens er i dag og har de sidste par år været utilregnelig; tele-

fonen er ham frataget, da han ringede sagesløse folk op om natten; han er 1½ måned ældre end jeg, hvor har jeg meget at sige tak for, selvom livet ikke har været problemfrit for mig heller, ingen kan tåle at være fri for modgang.

Da jeg i 1919 var bleven arbejdsløs i Thy grundet dragonen, rykkede jeg mod syd sammen med en ung mand, et par år yngre end mig, vi skulle lave tørv nede i Karup. Hans bror der boede på Mors og var gift med en pige derfra, havde hvert år under krigen tjent gode penge dernede i tørvesæsonen, og da de var vores nabobørn hjemmefra Lyngs, blev jeg ganske naturligt inviteret med på dette tørveeventyr. Den 1ste maj om aftenen landede Harbo og jeg på Frederiks station, hvor vi blev modtaget af Niels Pedersen. Harbo var familienavnet, den yngste, som jeg kom sammen med hed Peter, men blev altid kaldt Harbo; den første nat logerede vi et sted på Haurdaleggen, men allerede dagen efter flyttede vi om i en gammel landejendom lige øst for Karup. Den lå lidt fra vejen, lige ved åen; jeg havde lånt sengetøj i Holmgaard, Kristine var jo vant til at sørge for sengetøj til mig. Sengene var et par kasser, der var opstillet ude i Laden, det var første gang, jeg blev konfronteret med lopper sådan i den store stil; det gamle rughalm, vi havde som underlag var sprængfyldt af lopper; havde vi ikke været så unge og trøtte, havde vi ikke fået søvn i øjnene.

Det arbejde vi havde ventet os så meget af, var nu bare en illusion; på grund af krigens ophør, var det umuligt at opdrive arbejde ved et tørve-

værk, vi prøvede mange; men på en eller anden måde faldt vi i hænderne på en forvalter med stok i hånd og store armsving, i det hele taget en mand, der troede en hel del om sig selv; jo, han kunne da skaffe os alt det arbejde vi ønskede, han trak os ud på en plads med en hel række store lyngstakke; det var en driftig penge- mand i byen, der under krigen havde slået sig på at lave lyngmel, hvad det så siden skulle bruges til, vel nok kreatur- og svinefoder; nu havde han altså disse store stakke, der selvfølgelig stod ham i en del penge. Det lyng blev vi tre gutter sat til at sprede ud over den store plads. Så vidt jeg ved, fik han aldrig noget ud af det, men vi gik da og tjente en lille dagløn ved det, vist 5 kr. om dagen - kan man ikke få det store, må man være glad for det små; Harbo og jeg gav vist 2 kr. for kost og logi; så der var da overskud; jeg husker en dag en mand kom farende hen til os, om ikke han kunne få en af os til at læsse tørv i banevogn fra en almindelig bondevogn; det endte da med at jeg tog jobbet, det var da altid forandring. Jeg sled bravt med roegreben den dag og havde vist også en hæderlig dagløn, men da jeg så dagen efter mødte ved lyngen, var den brøsig forvalter ved at fyre mig, jeg var jo desserteret dagen før. Det var jeg selvfølgelig ked af, jeg prøvede at bilde ham ind, at jeg havde misforstået det derhen, at det sorterede under samme firma, det var nu heller ikke helt løgn og den hidsige mand tilgav mig min enfoldighed.

Det hele i Karup by kan vel kun have drejet sig om ca. 14 dage, vi blev også brugt til små jobs inde på eje-

rens forretning, han var vist købmand, bl.a. ejede han også store landbrugsarealer. En dag blev jeg sendt ud på en stor sandmark for at sprede slag- ger, hvad det så siden består af, det vigtigste var at vi havde arbejde og det havde vi altid.

En dag hørte vi, at der skulle et grustog i gang mellem Viborg og Herning; vi fik opsporet, hvor vi skulle henvende os og blev antaget, det var vi selvfølgelig meget glade for; grus- graven lå lidt øst for Karup st., når vi gik tværs over, havde vi vel ikke mere end én km derover, det var jo et helt fund.

Selvfølgelig var det hårdt arbejde; men dejligt sand var det at arbejde i; de siger jo godt nok, at sand er det man lettest forslider sig i, fordi det er så let at arbejde i; men hænderne bliver alligevel ømmere i sten og grus; vi tre mand var sammen om en vogn; vognene var store og flade med en halv meters høje side-fjæle, vi var gerne blandt de første til at blive fær- dige med at læsse.

De fleste af arbejderne var børster inde fra Viborg, de drak for megen spiritus; det mærkede vi særlig, når vi skulle forbi Sunds, så kunne vi godt holde der en time eller mere, togper- sonalet må jo have været med på det; vi tre tog så vores middagshvil imens. Der skulle altid være nogle i graven for at flytte sporene, det prøvede jeg da også, men var mest med ude på linien. Når vi kom dertil hvor der skulle læsses af, kørte toget ganske langsomt, siderne blev slået ned og vi sled i det for at få vognen tømt. Hver dag, når vi kørte på Ilskoveggen, så vi Horsens tugthusfangerne gå på eller fra arbejde, de plantede nåletræer

på de store hedestrækninger. Nu 60 år efter er det jo store skove, som I jo kender alt om. Der var noget underligt trist ved at se de lange kolonner af mænd, med opsynet på siden; men det var da nyttigt arbejde der blev gjort.

Vi havde haft besøg af Peder Graugaard og Thorvald Lundgaard en søndag der i maj. Peder havde da købt 10 tdr. land fra Østergaarden i Mollerup og det var meningen der skulle bygges den sommer; men Peder gik jo på Teglværket hver dag, på nær søndag, så det lå jo tungt med at komme i gang og da vi kunne se enden på det grustogsarbejde, blev det aftalt, at jeg skulle komme derop, hvordan skulle de ellers få bygget; selvom de to gutter havde cyklet den ret lange tur og skulle hjem igen, skulle vi dog tage livtag på engen ned til åen; Peder og jeg havde hårdt ved hinanden, han var den stærkeste, men jeg var ikke ukendt med livtag, så fik han et par fingre ind imellem mine ribben og for ikke at få dem brækket, måtte jeg give op; Peder var altid skånselsløs i sport. Som ganske ung spillede han en del fodbold, de andre var bange for ham, da han ikke altid fulgte spillereglerne - gik ikke af vejen for at spænde ben og lignende, de sideben generede mig længe, men nu er det da groet sammen. En søndag mine værtsfolk var til begravelse i Lyngs - de mistede to voksne brødre på den tid - var jeg cyklende en tur i Mollerup; når man tænker på at cykle til Thy var det jo ikke så lang en tur; men det var jo alt sammen på grusvej, alene til Thorning var der ret langt, så over Kellerup til Silkeborg og derfra 12 km til Mollerup.

I dag er det torsdag d. 25 maj - sidste mandag var jeg cyklende til Linaa i modvind. Mors gravsten var kommen nogle dage før, da jeg var færdig med graveren cyklede jeg til Laven, hvor jeg var hos Nebels til kl. halv ti om aftenen, lige nøjagtig en time efter var jeg på mit værelse, men hvor jeg svedte, det værste ved turen var de modkørende biler, det var næsten ikke til at holde kursen, selvom de blændede ned, jeg lovede mig selv at køre

Jeg regnede da med, at min bror var en ærlig mand; vinteren efter da Per Kristian var død og jeg havde arvet 1.000 kr. efter ham, fik Peder da også dem; de 1.523 kr. fik jeg da først i årene efter, at mor og jeg var bleven gift, med 4 % renter var det jo mindst 60 kr. årlig, og de havde dem da mindst 6 år, det var 360 kr. Jeg tror ikke der var tale om renter - når jeg fik de penge, Peder havde lånt, var det vel nok; men Mor var i hvert fald ikke tilfreds med den udnyttelse, selv om Peders var fattige. Peders gav 600 kr. pr. tdr. land, det var egentlig meget, men det var vel nok krigens skyld noget. Da vi købte i vinteren 1924, gav vi også kun 600 kr. og det var dog langt bedre jord, men beligheden var jo ringere; ja, det var den jo ikke for os, da den var nærmere Mors hjem.

Efter min ankomst til Mollerup skulle jeg jo til at bestille noget; Peder og jeg delte værelse, vist også seng oppe på Søren Lundgaards loft, Kathrine havde også et værelse deroppe. Peder skulle tidligt op om morgenen og på teglværket; dengang begyndte man der kl. 6 og havde 10

timers arbejdsdag. Da jeg var på teglværket året efter var timelønnen 1 kr. Det meste var dog akkord og kunne vel gerne give lidt over timelønnen; jeg blev dog sat på landbrugsarbejde.

Selv om det var efter Grundlovsdag, var Søren Lundgaard dog ikke færdig med roesåningen; han lignede Thorvald noget som landmand, det var jo også far og søn; de havde selv en kraftig, gul islænderhest og så lånte vi Lamberts russerhest.

Man var ikke så dårligt kørende med de to, men redskaberne var dårlige; det varede ikke så kort, inde vi kom i gang med byggeriet, vi gik altid og hjalp hinanden, Søren Lundgaard og jeg - håndværksarbejdet var jo ikke fremmed for mig. Da vi endelig fik sat grunden af til stuehuset, kom jeg snart i gang med at grave grunden og få fyldt op i grøfterne med agersten, sokkelen støbte vi selv, men en gammel murer inde fra Mollerup skulle mure stuehuset; gruset eller sandet tog vi på Peders egen mark, det var jo alt sammen min bestilling. Peder havde jo nok med marken om aftenen, der var både roer og et stort stykke kartofler, der skulle holdes rene. Et par småkvier havde han også fået købt, man kunne trøstigt regne med at det var 2den eller 3die klasses varer, det måtte jo ikke koste for meget; en undtagelse med prisen var dog en gl. jysk hoppe, som Peder købte af slagter Jørgensen, Linaa, én af de værste at falde i klørerne på, 1.200 kr. gav han for den, jeg vil mene den havde været dyr i 600 kr. En gammel mager hest vil altid være for dyr, et ungt dyr kan der dog komme kød på. En hel sommers slid på teglværket for sådan en rallik, man

kunne græde over det.

Tømmer fra skoven skulle vi også have hjem, vi lånte et spand heste hos gårdejer Pedersen, som jeg kørte, og Per Knudsen udefra Mollerup mark kørte med sit spand; selvfølgelig blev én af kæpstokkene på Pedersens vogn knækket, jeg husker hvor ked jeg var af at aflevere vognen om aftenen; det betød dog vist ikke alting, karetmageren boede lige ved siden af dem.

Hans Peter, mureren og jeg kom da i gang med byggeriet; jeg passede ham selvfølgelig op i alle ender, her var jeg jo ret godt kendt; da vi havde fået huset under tag og indvendig pudset, blev resten overladt til mig; jeg pudsede det hele udvendig og støbte sålbænke, pudsede sokkel og lavede trapper. Trapperne var ikke heldige, de var for høje, der skulle have været to trin, men der skulle jo spares hvor der kunne. Brønden i gården var også mit arbejde, 3 alen, så var der vand. Det, som var en fordel her, var en ulempe i kælderen, der stod halvfuld af vand om vinteren og der kunne ikke drænes.

Vi skulle nu se at få Kathrine og Peder gift, dagen blev endog bestemt til 3die oktober 1919, det vil sige, at de har diamantbryllup næste år, om de lever, der var da intet der tydede på andet i dag, da jeg besøgte dem.

Havde Peder ventet en måned længere, kunne han have giftet sig uden sin faders tilladelse, nu måtte han have den og fik den da også. Den dag vi skulle til præsten om aftenen, havde Peder lånt en stor jysk hest oppe på Tornbjerg, hvad han så siden brugte den til; men da han ville ride den hjem ved aftenstid, rejste den sig

på bagbenene og gik bagover med ham på den hårde landevej; at manden kom levende fra det og lever endnu, var et stort under, hesten havde tilmed sele på. Kathrine så det hjemmefra og hylede det bedste hun kunne, hun havde på forhånd afskrevet ham, selvfølgelig var han forslået, men ikke værre end vi var hos præsten om aftenen. Bryllupsdagen oprandt med det festligste vejr, hele søskendeflokken med forældrene i spidsen var arriveret fra Thy. Det første bryllup blandt søskendeflokken i begge familier. Dengang var toget jo den eneste mulighed, hvordan de blev befordret fra stationen til Mollerup, og til Linaa kirke husker jeg ikke det mindste om, men der var da hestekøretøjer på egnen; opvartere ved festen var Kathrines veninder, Anna Jacobsen og Anna Strunge, som man senere fik en del at gøre med. Elvine og Kresten var det eneste forlovede par; deres tur kom et halvt år senere.

Da jeg kom til Mollerup Grundlovsdag, var noget af det første jeg hørte, og som optog sindene meget stærkt, at en ung pige, Magda Strunge, var bleven syg. Hun havde plads på et mejeri på Hadstenegnen, i 1917 var hun på T.H. sammen med Marie Madsen, Over Bomholt. Magda var en flink og glad pige, den eneste af søskendeflokken der spillede orgel, hun og søsteren Anna skiftedes til at være ude og hjemme; hende der var hjemme, var husholderske for brødrene Søren og Peter Strunge; forældrene var flyttet over til den ældste datter Mary, der havde etableret broderi og hatteforretning i Gjern. Da Magda blev syg og ikke kunne være i sin plads længere, kom hun til Gjern

en tid, men der var for lidt plads, så både Magda og forældrene kom hjem til gården i Mollerup igen. At det optog venner og veninder meget var jo ikke mærkeligt; ret hurtigt blev jeg gjort bekendt med at Strunge-hjemmet stod meget højt i kurs.

Ikke længe efter min ankomst, var jeg til karlemøde på Møselundgaard, det første jeg var til der på egnen; Søren Strunge var formand for K.F.U.M. som dengang var en ret blomstrende forening, han havde lige været til et delegeret møde på Nyborg Strand og skulle den aften aflægge beretning fra mødet; den gang var de endnu ikke kommet hjem fra Gjern, for vi drak kaffe i stuen ud til haven - både første og sidste gang, jeg har drukket kaffe der; den stue blev blokeret, da Magda i mange år lå i soveværelset længere inde. Det viste sig nemlig, at hun led af ungdomsløvsind, som hun ikke kunne kureres for; samme sygdom som faster Ninas bror, Jens Bojesens søn led af, men han blev senere syg, og han havde kone og 2 børn, så virker det jo mere tragisk; men for Strunge-familien var det sandelig hårdt nok, helt chokerende i begyndelsen; det mærkedes dog ikke meget udadtil; de havde en forunderlig evne til at tage det som noget Gud var med i, og at han vidste hvad han gjorde.

Senere fik jeg at vide, at søsteren Anna, delte værelse med Magda og skulle passe på hende om natten, da hun ville kravle ud vinduet. Det satte morbroderen Rasmus Sørensen dog en stopper for; han syntes, det var alt for hård en belastning for Anna, så blev det faderen Peder Strunge, der i mange år delte soveværelse med

Magda. Sygdommens rette navn er vist Skizofreni; det kan udarte i forskellige grader, Magdas var en ret svær grad.

Karl Lundgaard, der dengang var 17 år, sluttede sig egentlig meget nær til mig, der var 4 år ældre og jo den sommer boede i hans hjem. Han tjente på Tornbjerg og kom hjem hver aften, det var nærmest ham, der indførte mig i Strunge familien. Strunges havde i mange år en pige, der hed Alvilda; til en vis grad var hun nok en sinke, men et fantastisk arbejdsmenneske var hun, og derfor også en stor hjælp i den svære tid. Karlemøderne blev holdt rundt om i hjemmene, for en stor del i Tørring, Alling og Tulstrup; ved altid at være med til disse møder, blev man hurtigt kendt både med egnen og dens beboere; Strunge-brødrene blev snart mine gode venner, dem mødtes jeg jo også med i Missionshuset, både til store og små møder. Thorvald og Jens Lundgaard tjente begge i Laven, men de kom jo da meget hjem. Jens tjente på Skeldalgaarden oven for Laven sammen med en pige, der hed Mads-sine; Thorvald hos slagter Jensen i Laven, der også havde en del landbrug; Thorvald må jo undertiden have besøgt Jens, for resultatet blev da, at han blev gode venner med Madssine; selvom Kathrine havde meget imod det, kunne hun dog ikke forhindre, at det blev de to.

Sommeren 1921 blev de gift og overtog ejendommen "Skovly", som Søren Lundgaard selv havde bygget og boet i, mon ikke en halv snes år.

Stuehuset var støbt med kampesten, ligesom udhuset; dette bevirkede, at der var megen fugt i huset.

Vinteren 19-20 gik for mig med at hjælpe til med opførelse af et udhus til Kathrine og Peder. Man kan vel sige at huset var sammensat af gamle materialer fra gamle huse, som Søren Lundgaard var specialist i at købe og nedbryde og så se at få noget ud af. Den vestre side var støbt op, resten var bindingsværk, det var så mit arbejde, at mure imellem bindingsværkstolperne, på den måde blev det jo kun halv stenmur og gav ikke megen varme i kostalden; man kan nok sige, det var en meget fattig vinter; der var jo egentlig ikke noget særlig til indtægter; men vi fik da føden - kartofler havde de mange af, det var vist først om foråret de blev leveret på Laven st.

3 gange var jeg i Thy den vinter; først om efteråret til P. Kristians begravelse, som jeg vist har omtalt; så i februar cyklede Peder og jeg derop, det var den drøjeste tur, jeg har været på; da vi nåede Humlum, var jeg helt udkørt, vi skulle nå færgen; men jeg måtte hvile mig og sagde til Peder om at køre, om han kunne, så kunne jeg komme siden. Det gik dog sådan, at jeg kom i gang igen, nåede også lige om bord, før færgen sejlede.

Peder mente godt nok han havde fået dem til at vente på mig, det har sikkert kun været få minutter, de kunne jo se at jeg kom; jeg tror ikke maden nogensinde har smagt mig så godt, som da vi nåede hjem til vor mor i Lyngs. Mærkeligt nok var det mig, der klarede mig bedst; vi var også ufornuftige og kørte langt af vejen. Thorvalds forlovede, Madsine var fra Timring og hun var hjemme den vinter; vi skulle så om at hilse på hende, det var da tegn på, at vi var

ved godt mod; men det gav da flere miles omkørsel og det i aftenmørket, vi passerede bl.a. Herregården Møltrup, hjemmet for hjemløse mænd, og kom fra Snebjerg siden ind over Herning. Peders ene støvle var imidlertid kommet til at trykke ham, så der var en klagen resten af hjemvejen. Det var lidt oprejsning for mig, der havde klaret mig dårligst på udturen; det var to trætte karle, der nåede Mollerup midt om natten.

Peder og jeg var begge lovet arbejde på Anebjerg teglværk for sommeren 20; det var nok ikke før maj de turde begynde for nattefrostens skyld. Murstenene tåler kun lidt frost, mens de tørrer i laderne; det var jo meget uvant for mig, Peder havde jo været der flere år, dog var det også uvant for ham, nu skulle han til nyt arbejde, skære mursten af og sætte dem på trillebøren, som Chr. Bødker og jeg så skulle køre i laderne; Peders arbejde ansås for det værste på værket, Niels Topholm havde haft det før.

10 timers arbejde, timelønnen var en krone, men vi havde mest akkord, ved murstenene gav det dog kun timelønnen, der var så tit noget der drillede os, særlig lerets rette konsistens. Det var ham der passede ælteren, der havde ansvaret for det; var der noget galt, råbte Peder op til ham på loftet "det er for blødt! det er for hårdt!" Alt i alt var det en god sommer, jeg var glad for arbejdet, selv om dagene var lange, vi havde jo landbruget derhjemme, jeg skulle have kosten for mit arbejde, både den sommer og sommeren før, så min indtjening var jo netto 1.400 kr. på teglværket, det var ikke så dårligt på

den tid. I sommerens løb var jeg bleven indmeldt på Tommerup Højskole, jeg kendte flere i Thy, der havde været elever på den skole; men det der gjorde mest var vel, at alle Strunge børnene havde været der, og selvfølgelig anbefalede den for mig. Rønde Højskole var ellers den, de fleste der på egnen tog på.

Kathrine havde været der, Anna Jacobsen og Helga Sørensen, disse tre samme sommer. En uge efter at Inga var født, rejste jeg altså, 3. nov. 1920, på højskole. I 1915 havde jeg været i Vejle, Fredericia, på Munkebjerg, men ikke længere syd eller øst på. Nu invaderede jeg altså Fyn; nu er der 2 broer, den gang sejlede vi fra Fredericia til Strib, med tog til Tommerup st., der var lærer Toftemark for at hilse på os, og han fik nogle stykker med til fods op igennem Højholt skov til højskolen, så vidt jeg husker ventede jeg til Assenstoget gik og var med det til Knarreborg, som var første station på Assensbanen; det var en stor oplevelse, at mødes der, 120 unge karle fra forskellige egne af landet, flest dog fra Vestjylland, mange Thyboere, 1 Morsingboer, vist 2 Vendelboere, 2-3 Molboere, én Sjællænder og én Bornholmer og så selvfølgelig mange Fynboere; det giver charmen med de mange dialekter. Om julen var jeg både i Mollerup og i Thy. Juleaften tilbragte vi hos Søren Lundgaard og jeg nåede også at få de unges juletræsfest i Mollerup Missionshus inden jeg rejste til Thy; dengang vidste jeg ikke, at der gik en pige og græd over at jeg var rejst, uden at vi havde talt alvorligt sammen.

En højskolevinter på 5 måneder går meget hurtigt, hen mod slutningen

begynder mange af karlene at forhøre sig om pladser, en del gårdmænd forhører sig, om der er en karl at fæste; nogle af mine kammerater havde fået pladser på Fyn, også min sovekammerat, som jeg kendte fra Lyngs og havde gået i skole sammen med, men vist ikke i klasse, han var et par år ældre end mig; det var vist på Flemløse egnen han og et par andre havde fået plads. En dag henvendte en kammerat, Niels Gade fra Helligkildegaard sig til mig, om ikke jeg kunne tænke mig at blive bestyrer for hans fæster, der havde en gård i nærheden af hans hjem; jeg havde nok lyst men turde ikke, kunne ikke glemme pigen i Mollerup, og kom jeg først til Thy igen, hvad så? Nu tror jeg også, at jeg inderst inde var bange for at tage en sådan plads, med et ringe kendskab jeg havde til mere moderne landbrug. Den eneste landbrugsmaskine jeg var fortrolig med, var en slåmaskine, som jeg også kunne sætte høstapperat på, ja, så kendte jeg jo tærskværker, hakkelsesmaskiner og kværne; men såmaskiner og selvbinder var jeg helt ukendt med og det turde jeg ikke udsætte mig for, at stå hjælpeløs overfor disse. Enden blev da, at jeg sagde nej; han fik så fat på Jens Meldgaard, der var fra Vinderupegnen; som også viste sig at være meget dygtig, han blev siden gift med Niels Gades søster, fik en gård i Nr. Hvidbjerg og har vist nu gården hvorpå han blev bestyrer; en datter af dem har du haft, Svend, i praktik i Nr. Lem. En anden af mine kammerater, Otto Rønlev fik mig overtalt til at blive fodermester på den gård i Barløse, hvor han selv var forkarl, så derned satte jeg kursen

1ste maj 21, det blev omtrent 1½ år på Fyn.

Elevfesten den sommer bød på udflugt fra Assens og til Sønderborg, en dejlig sejltur; der var også piger fra Laven med på turen, Laurine og Marie Madsen fra Bomholt samt Anna Strunge. Jeg hilste på dem alle tre på Dybbøl Bankerne.

Dengang spændte elevfesten over 3 dage, udflugten om lørdagen, søndag og mandag på højskolen. Vi karle overnattede på hotel høloft, vi må jo have overnattet i Barløse, vi derfra, for jeg havde da min cykle på højskolen, 2den karlen var fodermester de dage, så jeg havde 3 dage fri.

Det var ikke nogen tilfældighed, da jeg søndag eftermiddag under nogen underholdning i haven trak Anna Strunge i kjolen og spurgte om hun ville med en tur i skoven; jeg mærkede straks, at hun med glæde ville; men hun havde vanskelighed med Bomholt pigerne, der stadig holdt øje med hende; men hun listede da fra dem og vi havde vores forlovelsestur i Højholt skoven. Siden fortalte hun, at hun sagde til sin mor, da hun tog hjemmefra: enten kommer jeg hjem som en forlovet pige, eller også bliver jeg aldrig gift. Hun kom altså hjem som en forlovet pige og jeg blev godt modtaget i hjemmet, da jeg besøgte dem først i august. Barløse folkene har jo nok fået at vide, at jeg var bleven forlovet, for jeg fik fri til en jyllandstur lige efter høst; høsten var ualmindelig tidlig det år, det havde ikke regnet fra såtid til høst; på Moselundgård var de dog ikke færdig med høsten, da jeg besøgte dem.

Det var vel ikke just nogen lærerig

plads i Barløse. Ole Nielsen der var en ældre mand, vel midt i tresserne, var ikke nogen interesseret landmand; men ellers en klog og rar mand; han var formand for T.H.'s bestyrelse og var skatterådsmedlem; så vidt jeg forstod på Otto spekulerede Ole lidt i Børspapirer med nogen fordel, at gården skulle give nok til driften forstod jeg da i hvert fald ikke. Om sommeren var vi da 2 karle foruden mig, om vinteren 3 karle, den ene en kraftig 15 års dreng, som var fæstet til november for at have ham til sommer, sagde de. Det eneste de havde at bestille var tærskningen af den lille høst og så hestene at passe, vi havde 14 køer plus opdræt, det var jo min bestilling, selv roerne kørte jeg selv ind, på trillebør, de lå ikke ret langt fra staldøren.

Svin var Ole ikke interesseret i; men jeg fik da lov at få en polt holdt til, som også fik et pænt lag grise; jeg husker at jeg selv kørte et læs fedesvin til Aarup st. i slæde; når det var mig, der ville have soen, skulle jeg også selv levere dens grise. Jeg har vist ikke fortalt, at min årsløn var 1.100 kr, det meste jeg har tjent på en bondegård. Da jeg fik min sommerløn udbetalt, ville jeg gerne have pengene i Andelsbanken i Silkeborg; det ordnede Ole for mig med glæde; uden at prale var jeg meget nøjsom, brugte kun til de 2 jyllandsrejser, om høsten og om julen; ja, julen har jo været dyr, da fik Anna og jeg ring på, og var sammen på Thytur, jeg havde en hel uge fri; i den uge fik vi lykønskningstelegram fra Barløse, med alle de forskellige navne og poetiske bemærkninger ind imellem. Det var ikke få navne, tre karle, en ung pige,

Else som var der hele året, 16 år og forlovet, jeg var jo dog 23; så var der 2 døtre, Margrethe på 38 år og Kirsten på 36. Otto var 20 år, han havde været der flere år og blev den sommer forlovet med Kirsten; han spurgte mig til råds i den anledning, om jeg mente det var forsvarligt med den store aldersforskel - det mente jeg ikke skulle være nogen hindring, han anbefalede mig da Margrethe, men jeg havde jo andre og bedre jern i ilden; det var først på sommeren. I det store og hele var det et godt år i Barløse, de mange unge i gården gav jo meget liv, vi startede også karlemøder; i den anden ende af byen var én af vore kammerater fra T.H. forkarl, Mikkel Kjærgaard hed han og var fra Skjern egnen, 2den karlen der var Henrik Schærfe, der senere blev den bekendte indremissionær, han var 17 år dengang, var vel nok lidt hård ved Mikkel Kjærgaard, der ikke var så meget af sig rent fysisk, selvom han havde gode evner. Jeg husker vi havde et stort træ med sommerpærer og der havde vi jo ærinde op i den tid pærerne var modne; men Mikkel kunne ikke tænke sig at klatre op i et træ, det måtte han selvfølgelig høre for.

Kun én gang var jeg i kirke det år i Barløse, altså i deres kirke; præsten havde et godt navn, Bluhme, og var af en god præsteslægt; men han var bedre til at spille kort end til at prædike; søndag formiddag var ellers en god tid for mig, når jeg kom hjem fra formiddagsflytningen af køerne, var der pandekager, som var levnet fra lørdag, og det var med honning på.

Ja, køerne stod tøjret, det var derfor de måtte flyttes, men de var ude hele døgnet og vi kørte i en lille gig

ud til malkning, der var langt ud til græsmarken.

At malke ude var uvant for mig; men det gik meget godt, én af døtrene var altid med, om sommeren havde vi meget mælk, det var mest forårskalvene, jeg tror Ole var meget tilfreds med mælkepengene; 2 gange fik jeg 20 kr. ekstra af ham, det havde jeg aldrig prøvet før; ja, den ene gang havde jeg nu gået hvedemarken igennem og hugget aksene af den rug, som tit findes i hveden, det brugte jeg en stor roe kniv til; 2den gang var måske nok den gang, jeg skulle til Jylland om høsten.

Et af mine gode minder fra dengang, var om efteråret, måske i den tid køerne fik roer med top: et par unge køer, der stod i en mørk krog af stalden, var slemme til at gøre sig beskidte, en aften var der én af dem, der havde ramt Kirsten i hovedet med en beskidt hale, og hun skældte mig ud for det svineri; jeg syntes da ellers jeg brugte striglen ret flittigt og vi havde jo ikke alt for meget halm; men jeg fik da læst og påskreven; jeg var meget chokeret, for jeg mente, vi havde det bedste forhold; men det resulterede da i, at vi ikke talte sammen under malkningen, mere den vinter. Nu var det jo ligeså tit Margrethe der malkede; men jeg tror Kirsten og jeg led meget under det begge to, man kunne ikke få talt ud om det; hvor meget de andre vidste om det, ved jeg ikke. Margrethe talte da om det en gang og Otto vidste det jo nok.

Jeg har siden været ked af, at jeg ikke den sommer kalkede husene udvendig, det kunne jeg jo godt have fået tid til; men det var jo et ret stort

arbejde, både stuehus og udhusene var hvidkalkede, før jul kalkede jeg dog hestestalden indvendig med mørk forneden, og porten kalkede jeg samtidig; der var lukket port med indkørsel; og så ordnede jeg en del murerarbejde inde i bryggerset, alt det var de meget glade for. Pigerne vaskede også altid mit tøj, når de vaskede storvask, så jeg ville jo gerne gøre lidt gengæld.

Min plads i Barløse løb dog ikke de 12 måneder ud. Sønnen Immanuel kom hjem fra Norge, og den karl der skulle afløse mig kom fra højskolen, han ville gerne i plads og jeg længtes efter Jylland, om det var lige til den første, husker jeg ikke, heller ikke, hvor meget jeg kvittede i løn; men det var vel en tolvtedel; selvfølgelig var jeg en tur i Laven, at hilse på min forlovede og min familie; men ellers gik turen til Thy, hvor jeg boede hos min bror Kresten og Elvine, da var Ejner lige fyldt et år.

I begyndelsen arbejdede jeg hjemme hos Kresten, de havde jo landbrug med 2 køer, kalve og svin, bl.a. murede jeg en cementbeholder i stalden til at blande grutting og mælk i til svinene; jeg kalkede også husene udvendig, farven var gul med hvidt omkring vinduerne; det var som en helt ny ejendom. Da jeg var færdig derhjemme, kom Elvines bror Ole og ville have fat i mig. Han havde købt en ejendom i Vogntoft, vest for Ashøje, for resten ikke så langt fra hvor Margrethe og hendes mand boede; Ole skulle giftes med Karen det forår, så vi havde meget travlt med at få alt i orden; jeg hjalp til med arbejdet i marken, jeg murede et stort skilletrum op i stuehuset, kalkede husene

udvendig; det skulle være i rødt og med hvidt om vinduerne; det måtte ikke ligne Krestens, som jeg dog syntes var det pæneste. Da jeg havde fået Karen og Ole godt gift, passede jeg selvfølgelig sagerne den dag og var der også nogle dage efter; men sådan en løsgænger var der rift om; en gårdejer, jeg kendte fra Ydby, og som gerne ville skifte gård en gang imellem, Mikkel Lund hed han, havde købt gård også på den egn; en dag kom han, om jeg ikke ville hjælpe ham, han havde en stor lavning på sin mark, der stod fuld af vand. Som vi dog sled i mange dage, ledningerne lå meget dybt, så det kan være et vanskeligt arbejde, men så vidt jeg husker er det da kommet i orden.

Nu var vi imidlertid kommet langt hen i maj, og Kresten som dengang arbejdede hos en muremester Nørgaard, der også var konstitueret som sognerådsformand, kom en dag og sagde, at jeg kunne få arbejde hos dem, jeg skulle have arbejdsmandsløn, som var 9 kr om dagen, Kristen fik vist 10-11. Der var jeg så resten af sommeren, med ophold hos Krestens; min seng var redt på gulvet i dagligstuen, vi spiste altid i køkkenet, sengetøjet blev selvfølgelig båret ind i sovekammeret hver morgen og redt om aftenen; jeg betalte vist 4 kr om dagen for kost og logi - det var en meget interessant sommer, da var Hurup jo kun en lille by, og jeg kendte hele byen omtrent. Et mærkeligt arbejde havde vi nede i præstegården, det store gamle stuehus var fugtigt og der havde Nørgaard fået den tjans, at undermure alle ydermurene og så asfaltere ydervæggene indvendig. Det asfaltering havde jeg

også været med til i præstegården i Hundborg, så det var jo ikke helt ukendt. Undermuringen foregik på den måde, at vi mejslede de to nederste skifter ud, lagde tagpap ind på sokkelen og murede så 2 nye skifter på; det var et stort arbejde og tog lang tid, vi kunne kun tage et par meter ad gangen, selvfølgelig var det dobbelt mur, måske kompakt.

Asfalteringen foregik på den måde, at al pudset blev banket af væggene, derefter blev væggen berappet og så påsmurt asfalten med en kalkekost. Asfalten var varm, dengang kendtes ikke den kolde asfalt, som nu kan fås; det var mest min bestilling at smelte asfalten på et ildsted omme i gården; den skulle så smøres på kogende hed, mens den var flydende; det var et frygteligt arbejde, det var næsten ikke til at trække vejret, så stramt lugtede det og der måtte så vidt muligt ingen øjne være i det, for at isolere bedst muligt; bagefter skulle væggene kastes ud med tynd mørtel, og når den var tør, pudses igen. Det tog lang tid og var jo sikkert godt betalt som offentligt arbejde, min andel var jo de 9 kr. om dagen.

En dag blev jeg sendt ud på en stor gård for at kalke i køkkenet, det var egentlig en meget betroet opgave; jeg fik af mester og af Kresten forklaret, at damerne derude, det var efter Bedsted-siden, gjorde hovedrent i køkkenet før kalkningen, så var det min sag ikke at lave svineri; et sådant køkken var forfærdeligt, loftet skulle være hvidt, væggene gule; men loftet var jo helt tilrøget fra komfuret og skulle først have en grundig omgang med vand. Undgå at lave griseri var

ganske umuligt, og så fyrede de jo samtidig i komfuret, nu var det selvfølgelig ikke første gang, jeg havde en kalkekost i hånden, det havde jeg jo lært allerbedst, sveden drev dog af én, når man var færdig med sådan et køkken; men de var meget flinke og gav kaffe, måske også aftensmad.

Min fætter Niels Vestergaard, der var gift med Elvines søster Sine, kom jeg meget til den sommer, de havde jo boet i Lyngs og jeg havde altid haft megen forbindelse med dem; det var Elvines og Sines barndomshjem de havde, og forældrene var hos dem; men det har jeg vist fortalt lidt om før; om det var småt med murerarbejdet i oktober husker jeg ikke, men jeg hjalp i hvert fald til deromme den dag; de havde tærskværket og jeg var kornbærer; Niels havde spurgt, om jeg ville, ellers ville han selv bære kornet på loftet, jeg mente, at kunne han gøre det, måtte jeg vel også kunne og gjorde det også. Jeg var da lige fyldt 24 år og var vel i min bedste kraft; men nogen sværvægter har jeg aldrig været, 142 pund er det højeste, jeg har været registreret for, en streng dag var det da, op ad en dårlig trappe med en tønne på nakken, ja af byg var der vel lidt over de 100 kg.

Højdepunktet på den sommer var dog den uge, da Anna var på besøg hos os; hun var der det meste af en uge; det må have været først i august, for Sandbæk fra T.H. var altid på As-høje til det største ungdomsmøde på den tid, og det møde var vi til, da Sandbæk hilste på os var han meget forbavset. Hvad, en Strunge her, sagde han, jeg pegede på hende og på mig selv, så forstod han jo; det er godt, sagde han; men ellers traf Anna jo

mange af sine højskoleveninder ved dette møde, og hun skulle jo besøge dem alle, men det kunne der selvfølgelig ikke være tale om; det var mig hun ville besøge og jeg var jo på arbejde alle de søgne dage; nu var der heller ingen lige fra Hurup, den nærmeste var Martine Lund fra Dover, som jeg kendte meget godt; Anna og Jens, I kan da besøge mig, sagde hun, hendes far havde en ret stor gård og var amtsrådsmedlem, jeg var kommen i hjemmet til karlemøder; men vi var også optaget af andre ting end os selv. I den uge var der stor missionsudstilling på missionshotellet i Hurup, der skulle vi jo være med om aftenen. Da Anna rejste hjem, var hun i selskab med lederen af udstillingen, sekretær Ejler Mortensen, ja, hun havde da også andet godt selskab, for mine forældre fulgtes med hende til Laven, hvor de skulle besøge Peder Graugaard og Bojers og besøgte da nok også P. Strunges, Anna kunne jo selv køre med dem i jumben med bukken for, som vi kaldte den. I oktober måned, det år 1922, holdt jeg kristeligt dagblad, for om muligt, at finde en plads gennem dets annoncer. Det lykkedes da også, en dag så jeg, at Viggo Simonsen i Hårup, Linaas sogn, søgte en karl, det lød jo ikke dårligt, meget nærmere kunne jeg ikke regne med at komme min forlovede, jeg tog derned og så på forholdene, det var en sandjordsgård på 68 tdr. land, deraf dog en del beplantet; at se på var forholdene absolut ikke ligefrem opmuntrende. Viggo Simonsen var en lille tæt bygget mand, nærmest sortsmusket, særlig da de alle lå i kartoflerne ved min ankomst; familien bestod af mand, kone og fem

børn fra 9-10 år og nedad. Konen var den mest tiltalende, siden opdagede jeg, at hun også var den mindst dygtige.

Stuehuset især var elendigt, næsten ubeboeligt, men der skulle bygges nyt til foråret, det var da altid en god udsigt, som dog burde have gjort mig betænkelig, men det var altså den afstand på 5-6 km mellem Haarup og Moselundgaard, der fristede mig og gjorde udslaget. Jeg turde dog ikke fæste mig for hele året; men fæstede mig for 200 kr. vinterhalvåret og blev jeg hele året, da 600 i det hele. Mærkeligt, men tiderne der først i 20erne var meget fattige, dog havde jeg jo højeste fået 525 kr. om året i Holmgaard; men der fik jeg jo næsten 2 års løn i arv - 1.000 kr. - det var selvfølgelig helt ekstraordinært; man kan jo ikke arve i alle sine pladser.

Vel ankommet til Haarup 1ste november var man altså atter landmand. Roerne var ikke kørt sammen, de behøvede jo ikke ængstes for føret på sandjorden - jeg tror det var udelukkende Turnips, han havde det år, af den lange art, måske var der også lidt runkelroer, som dog var kørt sammen for frostens skyld. Vi havde et par magre jyske heste, men de kunne dog let magte ploven i den løse sandjord, det var noget ulig Holmgaards svære lerjorder, det var dejligt at gå og pløje der om efteråret.

En dag kort efter november fik jeg besøg, mens jeg stod og læssede turnips af ved roekulen, det var ingen ringere end mine tre svogre, Kresten Vestergaard, Søren og Peter, de var ude at se på ejendom, Kresten og Mary ville gerne giftes til foråret. Mary var hjemme den vinter, for at

sy udstyr; nu var de altså på vej til Gødvad for at se på ejendom der, så var det jo naturligt at se og hilse på den nye karl i Haarup.

Det blev jo som bekendt på Voel Østermark, de fandt én som de turde købe; 26.000 var købesummen og arealet var vist nok 22 tdr. land, som dog ikke lå helt samlet; ellers en god lille gård med 2 jyske heste og en passende besætning; havde Kresten beholdt sit helbred, kunne det sagtens have gået. Men foreløbig befinder jeg mig jo i Haarup, hos troende folk af indre missionsk observans; det gik endog så godt, at jeg hjalp Viggo med en søndagsskole inde i Haarup by, hvor en gårdejer Bolvig havde stillet en stue til rådighed, jeg har da senere truffet mennesker, der huskede mig fra søndagsskolen. Bolvigs kone var præstedatter, nærmest grundtvigsk, rare mennesker var de begge. Bolvig kunne jeg senere træffe på samlerstalden i Silkeborg 30-40 år efter, han boede som gammel hernede, han kunne altid kende mig fra gammel tid og vi fik en snak.

Længere hen på vinteren, især efter at jeg havde sagt til Viggo, han ikke skulle regne med mig til sommer, havde vi et noget spændt forhold, og så kunne jeg jo ikke være med i søndagsskolen.

Når klokken var omkring 12 kom Elisabeth, konen, i halvtrav over gården, hun skulle ud efter noget træbrændsel der hurtigt kunne få kartoflerne i kog - det var en meget svag side ved hende, ikke at få begyndt madlavningen, så det var færdigt til tiden; det med at spise til middag ved 1-1½ tiden var helt fremmed for mig. Heldigvis har jeg kun været ude for

det der, og så kunne man altid regne med at noget var svedent.

Mit kammer var i den østre ende af stuehuset med dør lige ud, som ikke kunne lukkes, så der måtte sættes en stol for, når vinden var på og det var den jo tit; sengetøjet var også af dårlig kvalitet, så måtte jeg jo lægge mit tøj over dynen for nogenlunde at holde varmen. Hvor var Anna ked af, at jeg havde et sådant værelse, vist mere end jeg selv var; hun lånte mig et varmt uldtæppe, at svøbe om mig, så ved jeg ikke hvad Elisabeth har tænkt om tæppet, men måske kom hun ikke i kammeret, hun havde jo nok at se til; nej for resten hun kom da aldrig i mit kammer, vi havde jo pige, endda en som var ældre end jeg - den ældste af Karl Petersens døtre - hun var vel ikke hvad man kan kalde åndssvag, men dog i høj grad en sinke. Hun kendte mig godt og jeg kendte både hendes forældre og søskende, hendes bror Niels tjente siden hos Søren, og morbror Bach var gode venner med hendes yngste søster Anna, selv hed hun Maria.

Niels døde som ganske ung af TB, Anna blev gift med grd. Holger Hjort og døde ved sit første barns fødsel. Maria traf jeg da mange år efter i Silkeborg, hun var bleven gift med én af samme intelligens; vinteren blev ellers ikke en arbejdsløshedsperiode; det nye stuehus skulle påbegyndes 1ste april; det skulle bygges med cementsten, som jeg alle sammen kørte hjem fra Resenbro cementstøberi. Alt tømmeret hentede Viggo og jeg i statsskoven, hvor vi sled med at læsse de tunge grankævlere, som jeg så kørte til Resenbro savskæreri, hvor

de skulle hentes som færdigvarer; sandet der skulle bruges til mørtel, hentede jeg på en nabos mark, en ganske flad mark hvor man gravede sig ned i jorden, det øverste kunne man jo lige læsse på vognen, men når man kom længere ned, og vi skulle jo bruge mange læs, måtte man først kaste det op på jorden og bagefter læsse det, selvfølgelig tog det længere tid på den måde.

En dag jeg havde slidt med det hele dagen, spurgte Viggo mig, hvad jeg egentlig gik og lavede, da kogte jeg godt nok over og sagde, han hellere selv måtte følge med i morgen; det giver ikke ligefrem arbejdslyst, når man har en så uforstående arbejdsgiver. Viggo havde ikke spor forstand på landbrug eller landbrugsarbejde, han var københavner, havde været foderstofuddeler, vist i Gern eller Faarvang, der havde han truffet sin kone, og de havde så nu villet prøve landbruget. Siden som ældre boede de i Laven, ikke så langt fra os og vi fik en del med hinanden at gøre, f. eks. var han samfundskasserer, men jeg var formand; han tog da en del ud at male for folk, havde vist længe været noget i malerlæreovre i København, om han gik fallit i Haarup, husker jeg ikke, men en ejendom de fik i Engesvang, gik de da fra.

Fastelavnsmandag blev en trist dag for os den vinter 23. Mens jeg om morgenen havde mit morgenarbejde i hestestalden, kom han ind fra kostalden og overfusede mig, fordi hestene var for magre; nu var de jo magre da jeg overtog dem om efteråret og efter alt det kørsel, de måtte præstere vinteren igennem, særlig den kørsel med mursten fra Resen-

bro, hvor det var meget opad hele vejen, dertil kom, at hakkelsen de fik var skåret af alt for dårligt korn, der var jo næsten ingen kærne i det sandjordskorn; jeg vidste i hvert fald, det ikke var min skyld, de var magre.

Vi sagde nogle stærke ord til hinanden, så trak jeg i mit pæne tøj og cyklede til Mollerup; selvfølgelig var Anna og hendes familie kede af det, som jeg også selv var; men de var fuldt ud klare over, at det var en dårlig plads, jeg var dumpet ned i; om eftermiddagen var jeg i Mollerup og talte med Niels Hansen, en troende mand, der kendte Viggo ret godt, det var for resten ham, der havde fået Viggo til at begynde med søndags-skolen i Haarup, han var fuldt ud klar over at Viggo var en dårlig husbond. Min forgænger, en yngre mand, havde Niels Hansen set fejende gårdspladsen en søndag formiddag og havde bebrejdet Viggo det, vi blev da enige om, Niels Hansen og jeg, at jeg skulle prøve at klare vinteren over, og det gjorde jeg. Da vi sammen skar hakkelse formiddagen efter, var det en helt anden Viggo at arbejde sammen med, han forsøgte ikke at skjule sin glæde over, at jeg kom tilbage igen.

April måned var mit væsentlige arbejde, murerarbejde, vi havde kun én murer, Mauritz Nielsen fra Linaa, så det var meget overkommeligt for mig at passe ham op, det var og mit indtryk, han var tilfreds. Jeg fik dog tid til i april at være med til Marys og Krestens bryllup, jeg husker dog ikke datoen; men det var da en stor dag på Møselundgård, måske det første bryllup på gården.

Peter Thøgersen, Krestens bror,

havde anbefalet mig til sin husbond, Kristian Nielsen Tambogården i Skannerup og dertil blev jeg fæstet for sommeren 1923, til en løn af 400 kr, ligesom der var aftalt med Viggo. Men sikken forskel på pladser; Kristian var en fætter til Maren Munch Pedersen, hans far, der dengang var 65 år, boede i et hus nede i haven; Astrid, konen var fra Horn Vestergaard, de havde en dreng på 2 år, der havde et alt for stort hoved, vist på grund af engelsk syge, hvad det så siden er (?), så havde de en husassistent, som dengang hed en tjenestepige, Dorteia på 16 år. Hun kunne ikke forstå min orden i karlekammeret, Peter Thøgersen havde altid fuldt af de forskellige cykledele, så der så værre ud end på et værksted. Det var et dejligt værelse og jeg ville gerne have det hyggeligt; kosten, maden var altid på bordet, når vi kom ind og den var god.

I Haarup tærskede vi med hestegang, det har jeg vist ikke omtalt; der var det pigen, Maria, der kørte hestene, i Skannerup var det Anders Nielsen, den ældre mand, som jo selvfølgelig fik kosten på gården, havde han ikke været der, havde det været en ideel plads, men han var et vrøvlhoved, jeg tror dog ikke det generede mig mere end én gang; det var under efterårspløjningen, han kom en dag og var ubehagelig, jeg husker ikke en gang, hvad der var årsag, men jeg kaldte ham et gammelt vrøvlhovede, noget som jeg selvfølgelig var ked af bagefter; men hans svigerdatter og pigen var nærmest som hans fjender.

Astrid har siden fortalt mig, at hun var ked af sin opførsel overfor ham fra dengang. Han blev nemmere

at omgås som ældre, dengang var han for ung til at være på aftægt.

Astrid og jeg var nærmest hvad vi kalder, gode venner; havde du ikke haft Anna og jeg ikke været gift, så tror jeg vi ville have haft hinanden, sagde hun engang; det tror jeg nu ikke jeg brød mig om, men rar var hun. Gården var på 50 tdr. land god sandmuld, bedst inde ved gården, ud efter Voel skel var det meget sandet, på Overholt, mellem Voel og Skannerup, var der nogle tdr. land ubeplantet, som Kristian og et par andre gårdmænd havde lejet; her har jeg gået og sået kunstgødning til rug om efteråret, der er nu stor granskov.

Den 15. juni, Valdemarsdag var en stor dag, da skulle Astrids søster giftes og der var meget stort bryllup; jeg skulle være kusk for herskabet, vi gjorde os stor umage, Kristian og jeg, at køretøjet så standsmæssigt ud; der ville jo komme mange køretøjer; vi havde to kraftige røde hopper, Maja og Manke hed de, jeg tror nok vi fik et pænt køretøj ud af det, Charabanc kørte man jo i med 2 sæder bagi, så jeg var ene om kuskesædet; Anders Nielsen var selvfølgelig også med; jeg var ikke uvant med de 2 røde på vejen, vi havde ikke selv kværn men kørte til lille mølle mellem Holmstol og Gern, og så kørte jeg herskabet til Ellerup, når der var fest hos farbror A.P. Nielsen, som dengang var sognerådsformand. Én dag jeg kørte hjem fra Ellerup, mødte jeg et køretøj, som viste sig at være Niels Munch fra Mollerup Nygaard, han hævede pissen højt op, da vi mødtes, jeg var jo forlovet med naboens datter, og vi blev senere meget nære naboer, selv var hans fødehjem Mølhøvegaard ved

Gern, så han var jo på kendt grund den dag. Svigersønnen Thomas Pedersen var en meget dygtigere landmand end Niels Munch, men det var jo først hen i 30erne jeg blev klar over det. Pladsen i Skannerup var mit første nærmere bekendtskab med Grundtviganismen, et vanskeligt ord, som sognepræst havde vi Aschenfeldt Hansen, én af Danmarks bedste præster, det var ham, der udgav "For mine små venner", hæfter som mange danske børn har glædet sig over; jeg gik altid i kirke hos sognepræsten, mine husbonds folk hørte til valgmenigheden, hvis præst, Pastor Munch boede i Silkeborg, jeg hørte ham aldrig; men Kristian lovpriste ham da. Særlig husker jeg efter ungskuet, som den sommer var i Silkeborg, at pastor Munch i kirken havde kritiseret at et sådant arrangement skulle sætte priserne i vejret for ganske sagesløse mennesker i Silkeborg. Jo han var vist en god præst; for resten når jeg er ved ungskuet, så havde vi en stor tyr dernede, så Kristian og jeg skiftedes til at passe den, det var en foreningstyr, Magnus Nielsen Holmstol var formand i foreningen. Magnus Nielsen og Karen var med til Marys og Krestens bryllup, så dem kendte jeg jo lidt til, kom til at kende dem bedre den sommer, og siden var vi i mange år sammen i bestyrelsen for Skannerup børnehjem, som for resten blev bygget på den tid jeg var der; børnehjemmet var også Aschenfeldt Hansens værk; der skete altid noget, hvor den mand var. 1920 påbegyndte han Diakonhøjskolen i Aarhus, sammen med læge Hoff. A.H., som var én af Danmarks ypperste præster; men

Grundtvigianerne i Gjern Skannerup ville ikke høre ham, indre mission kunne ikke tåles. Dog skal det siges til Kristians ros, at han satte Magnus Nielsen meget højt, og formanden for K.F.U.M., der også hed Kristian Nielsen, var vores nærmeste nabo, i hvert fald med markskel; det var da husbond en dag sagde til mig om det første karlemøde jeg var til derovre, det skulle han sige fra formanden, jeg var ked af, at den anden K.N., som altså var formanden, havde et stykke korn lige op ad vores, der hen på sommeren var helt gul af agerkål. Det hjalp dog lidt, at vores runkelroemark, der lå lige op til, var så godt som mislykket det år, jeg tænker det var kalkmangel, husbond var fortvivlet over det. Mens jeg var på ungskuepladsen i Silkeborg, kom en dag en ung mand og slog mig på skulderen, goddag Jens, det var min gode ven fra Barløse, Henrik Schærfe, han havde nu plads på Randers egnen. Han blev jo dog ikke landmand, men én af Danmarks mest begavede indre missionærer, døde dog som Otto Rønlev i en forholdsvis ung alder, kun fem-seks og halvtreds år.

Olfert Richard var den sommer i Silkeborg kirke en søndag formiddag; husbond og jeg enedes om at cykle ned for at høre ham; det var jo en ret lang cykeltur for at komme i kirke, men vi fortrød det ikke.

Selvfølgelig havde jeg besøg af Anna den sommer, hun stod højt hos Astrid; hendes bror Peter besøgte mig også, det var en lang tur for ham, der ikke var så stærk, han vejede nok ikke over 110 pund dengang. Søster Else tjente den sommer i Sorring, hos Rasmus Knudsen, der var

vi oppe til ungdomsgilde en aften sidst på sommeren. Jeg havde også ungdomsgilde i Skannerup, det har nok været til min fødselsdag, da blev jeg 25 år. Både Anna og Peter var i Sorring til Elses gilde, da har Peder jo nok allerede haft kig på Else, men det talte vi da ikke om. Søster Anna tjente den sommer på Allinggaard; de to søstre Anna og Else rejste til november til Justegaarden ude på Djursland; jeg tænker Anna og Bech da var forlovede, han havde tjent i Bomholt hos Rasmus Sørensen, mens Anna var på Allinggaard og han havde tjent om ikke på Justegaarden så på en nabogård og det var i Feldballe, hvor Bech og William var fra.

Man var da ikke helt fri for ferie den gang; min far fyldte 70 år den 30. juni og der var vi oppe til fest, min forlovede Anna, mine 2 søstre Anna og Else, samt Kathrine og Peder Graugaard med Inga, som da var på vej efter de tre år. Vi rejste fra Laven først på eftermiddagen d. 29., så vi har haft fri 2 dage.

Jeg husker også, at jeg var til grundlovsfest i Silkeborg og har sikkert været med Anna hjem om aftenen, man fik noget cykling ud af det. Hver anden søndag og en aften midtvejs var jeg selvfølgelig i Mollerup; da kiggede jeg jo undertiden ind til Mary og Kresten, som altid var glade for besøg, ja, hvor var Kresten dog gæstfri og glad, når Marys familie kom på besøg, han elskede den familie.

Om efteråret var der altid efterårsmøde for M. og K. på K.F.U.M. i Silkeborg, der var vi også med, Anna og jeg; jeg husker Anna hjalp mig at købe en overfrakke, den fra 1915 var jo ældre nu, den ny var med fløjlskrave,

det må jo have været mode dengang; ja, der kan opleves meget en sommer også ud over dagligdagen; Mary og Kresten fra Gjern Skannerup havde udflugt til Velling Koller på Bryrup-egnen, der var Anna også med, hun har nok overnattet hos Mary i Voel og så taget os inde i Voel by, det var jo et stort ungdomsmøde vi kørte efter; taler var domprovst Bruun Rasmussen fra Aarhus, den senere biskop.

Skannerup lå nu temmelig langt fra Moselundgaard i Mollerup, så jeg søgte og fik plads på Kielsgaard Teglværk i Tulstrup sogn, hos Elsborg, en dygtig og hidsig mand, ja, hidsigheden gik ikke ud over mig, det var mest over heste og maskiner; jeg skulle have 700 kr. for et år, så der var jo da fremgang.

Novemberdag havde jeg nok fået fri nogenlunde fra morgenen af, men når jeg skulle hilse på Mary og Kresten, og så spise til middag hos Strunges, blev det hen på eftermiddagen inden jeg fik spændt for i min nye plads, for at hente mit skab; du skal sidde på venstre side af vognen, sagde Elsborg, for hoppen til højre er vinsk og vil tage tømme med halen og så sparker hun ud. Det var en stor rød Frederiksborg hoppe, den nærmere var en brun kraftig belgier, vi havde der foruden en stor brun belgierhingst og så kørehesten, en skikkelig mindre frederiksborger; men den gale var altså min hest, også i marken. Turen gik over Laasby korsvej i Sorring til Skannerup; jeg tør nok antyde, at det var mørk aften, da jeg nåede Kielsgaard teglværk; det med teglværket var nu historie. Annas morbror, Rasmus Sørensen

havde haft gården en del år ved århundredskiftet og da haft teglværksdrift, han var en mand der havde mani for at bygge. Stuehuset, hvor jeg nu skulle være et år havde han selv brændt sten til og bygget.

Før han skulle overtage Bomholt først i århundredet, brændte han stenen til det nye stuehus dernede, siden byggede han jo ny Bomholt, det Helga og Anders fik, og sidst byggede han huset, som diakon Jørgensen har haft i mange år.

De sidste 2 var dog ikke sten af egen produktion. Kielsgaard teglværk var altså en gård, hvor min vordende kones morbror havde boet og arbejdet en del af sine bedste år. Jacob Jacobsen fortalte mig engang, at Rasmus Sørensen havde fået 40.000 med sin kone, der var datter af Damgaarden i Jaungyde, det var jo en meget stor formue på den tid, så Rasmus har jo haft noget at arbejde med.

Efteråret 1923 var et meget vådt år, folk havde meget vanskeligt med at få roerne kørt sammen. Hos Elsborgs begyndte vi først med kälroerne da jeg var kommet. I Skannerup var vi færdige til november; men her var det en hel anden slags jord, det ligger jo også i navnet teglværksgaard. Vi kæmpede meget hårdt med at køre sammen; jeg husker ikke, hvordan de blev taget op, vi havde 2 piger på 16 og 17 år, måske har de rappet dem op; i Skannerup tog vi dem med rap og det gjorde de også på Moselund, det gjorde vi for øvrigt i mange år derefter, blev for vort vedkommende ved dermed. Runkelroerne blev som regel taget med hånd.

Vi havde 14 dage til vor rådighed og fik da også kälroerne kørt sammen.

Så kom vinteren som ikke slap sit tag før i april måned. Jeg havde ikke en plov i jorden hos Elsborg, mens jeg var der; Skovsrods kâlroer blev sidende i jorden vinteren over, om foråret var de alle rådnet. Deres roemark gik jeg forbi hver gang jeg tog turen til Moselund, og det gjorde jeg tit. Foruden mig var der på gården de 2 nævnte piger, Maria fra Tørring, der siden blev Laurits Søndergaards kone og Astrid Kaae, hvis hjem var i nærheden, så havde vi andenkarlen på 16 år, han var fra Flensted mark, som han døjede i roemarken, han havde ingen træskostøvler; Elsborg lavede et par gamacher til ham af salpetersække. Helt til jul havde vi en gammel mand, Søren Dissel fra Sejs, han passede køerne; selvom det var frost hele vinteren, så har jeg dog aldrig set så pløret en gårdsplads, møddingen lå helt nede for enden i gården, ikke så langt fra kostalden, fra hestestalden i den vestre længe var der ret langt, og jeg måtte hver morgen i træskostøvler for at komme til møddingen. Når vi havde spist davre om morgenen, skulle Johannes, 2. karlen, og jeg bære en salpetertønde kartofler over gården og fylde på kartoffelkogerens; Elsborg havde mange fedesvin og de levede så delvis af kogte kartofler - disse var jo avlet på lerjord og da efteråret var vådt var de frygtelig beskidte - blev blandet med grutning og mælk i en cementbeholder, blev så dækket til og kunne holde nogen varme døgnnet rundt. Johannes og jeg delte kammer, som lå lige ind fra hestestalden. Jeg havde ikke megen fornøjelse af ham, dog heller ingen misfornøjelse, han var en lidt forkommen natur. Jeg syntes han

havde det strengt, der var næsten altid noget i vejen og så var det ham, Elsborg lod det gå ud over, det er jo tit de små det går ud over. Når vi var ved at tærsk og der var noget som drillede kunne Elsborg sparke til maskiner og remme, han var ualmindelig hidsig; han brugte megen kunstgødning, som vi selv hentede i Laven, jeg husker særlig én dag vi skulle derned med 2 spænd, han kørte da selv det ene, som var hingsten og kørehesten, et meget ulige spænd at se på, men hingsten må have været næsvis da vi spændte for, thi husbond blev hidsig. "Nu skal du ikke bryde dig om at følge mig" sagde han til mig, og så brugte han pisen; det kan nok være de kom til Laven længe før mig.

Som ung havde han fået en hånd revet af nede i Kjærs mølle, hvor han havde været møllersvend; det har sikkert haft noget med hans hidsighed at gøre, han havde kunstig hånd og brugte altid læder handske; ellers var han en meget flink og begavet mand, nærmest belevet; jeg husker aldrig han var uvenlig mod mig.

Smeden i Laven, Carl Christensen var hans svoger, første gang jeg skulle ned og have skoet, sagde husbond til mig, at jeg ikke skulle bryde mig om, hvad smeden sagde, han ville skælde ud om hestene var lidt svedig, det viste sig også at være sandt. Smeden var senere vor måler aflæser gennem flere år og som sådan meget flink. Elsborg var kommunekasserer den gang og Rasmus Madsen, Bomholt sognerådsformand.

Eet ud af de ubehagelige arbejder jeg havde der var at tække en kornstak, der stod ude i marken; der skulle bindes et tyndt lag rughalm om hele

stakken, et meget koldt arbejde, som jeg ikke havde prøvet hverken før eller siden.

Elsborgs havde 2 børn, en dreng Kresten på 12 år og en pige Johanne på 10 år, meget rare børn, jeg tænker på Krestens glæde, en søndag formiddag, han havde fået mig med på isen, vi havde begge skøjter på, så han må jo have haft 2 par; ligeså var han nytårsaften med mig på besøg på Moselundgaard, det tror jeg også Elsborg satte stor pris på, at Kresten og jeg havde et godt forhold.

Den jul var Elvine og Kresten på besøg i Mollerup med sønnen Ejnar, han må jo have været på vej efter 3 år dengang, jeg var sammen med dem på Moselundgaard; om jeg var med i Mollerup, husker jeg ikke.

Juleaftensdag kørte jeg roer ind i et forfærdeligt snevejr; men jeg tror dog vi var kørende i kane over til Kresten Vestergaards; på grund af juledag gav snefogeden, Thomas Mikkelsen Skovsrød, os fri for snekastning, det tog vi så anden juledag. På grund af frosten havde jeg med hest og vogn kørt sne på runkelrøkulen en dag, derefter skulle jeg hente en griseso i Skovsrod, Th. Mikkelsen havde altid orne; du kan køre tværs over græsmarken, når du kommer til hjørnet af Skovsrod mark, sagde husbond, det er en del kortere. Det blev ret alvorligt for mig, dette råd; jeg havde grisekassen i vognen, der var glat af sneen og ingen smækker i vognen. Ved den overkørsel til Th. Mikkelsens mark var det noget nedad og jeg sad på grisekassen, som da gled ned bag ved hestene; hvordan jeg kom fra det med livet i behold, i hvert fald med hele lemmer, var et

rent guds under. Hestene løb selvfølgelig løbsk og tog flere rundture i den indhegning, mens jeg stod uskadet og så til. Formodentlig har jeg stået og bedt om, at det ikke skulle gå alt for galt; da hestene blev kede af at løbe længere kunne jeg få fjælene og kassen læsset på igen, det eneste der var sket var en rem i seletøjet, som sprang. Da jeg fik soen på, kunne jeg følge vejen hjem, selv om den var lidt længere. Elsborg tog vist meget let på uheldet, men det kunne dog let være bleven alvorligt; sligt går jo så hurtigt - jeg forstår ikke hvordan jeg var kommet fri af hestene uden skade; men er ikke i tvivl om, at det var englevagt.

En dag i januar måned kom Søren Strunge over til os og fortalte, at et treklover på 3 mand, købmand Jensen, Laven, Jens Jensen, Allinggaard samt Bjerregaard fra Hedegaarden, havde købt Tornbjerg og godt ville sælge 20 tdr. land fra af den sydlige ende, om ikke det var noget for os. Søren havde meget med Købmand Jensen at gøre, gik siden i kaution for ham og tabte penge. Men dette her problem måtte vi jo se nærmere på; vi kunne få jorden for 600 kr. pr. td. Land, resten af Tornbjerg ville købmandens bror, Rasmus Jensen gerne købe.

Vi bestemte os for at købe jorden og så se at få bygget til foråret, ligeledes bestemte vi at få tømmeret kørt hjem fra Vesterskoven, mens det var vinter; Elsborg ville nok give mig fri, om han kunne finde en anden karl; han fik så fat på en karl; han havde haft som anden karl før, men han ville have 600 kr. fra februar, da jeg var fæstet for 700 blev der jo kun 100 kr. til mig; jeg rejste først derfra den 8.

februar, jeg husker ikke årsagen til de 8 dage, om karlen var syg eller optaget på anden måde. Siden hørte jeg Elsborg havde bebrejdet købmand Jensen, som også var deres købmand, at de havde taget hans dygtige karl fra ham; jeg følte mig nu ikke meget dygtig, havde sagt til Elsborg, at jeg ikke var vant til selvbinder; dertil havde han sagt: "Har du først været her en høst, så kender du en binder, for det er en gammel én, der tit er noget i vejen med."

I Skannerup kørte de med aflægger, som aftægtsmanden kørte. Hos Anton Riis's på Fyn var jeg vist på binderen nogle omgange. Også på anden måde var jeg egentlig glad for at komme fra Elsborg; de havde jo den store Belgier hingst, som jeg jo skulle tage ud om sommeren, det var jo også uvant, selvom jeg var fortrolig med den, der havde jeg været nogle drikkepenge stillet i udsigt.

Jeg hørte senere, at Elsborg var bleven uvenner med hingsten inde i boksen, så han var kommet i så farlig en situation, at han ikke turde beholde den, det havde nok også noget med hans hidsighed at gøre; ingen af de 2 børn af Elsborgs blev ret gamle; jeg havde ingen særlig forbindelse med dem - traf dog Elsborg på udflugter hver sommer, da jeg var i sognerådet. Kresten blev vist købmand, jeg hørte han under krigen havde noget svindel med rationeringsmærker; han døde i en ret ung alder, og Johanne døde helt chokerende efter en tandudtrækning. Moderen levede mange år efter børnenes død; hun døde som ret gammel på Låsby plejehjem; hun var en stiltfærdig lidt reserveret kone, jeg husker hende mest for de mange

svesker vi fik i sødsuppen.

Selvom jeg ikke kom til at pløje hos Elsborg, blev jeg da ikke helt fri for arbejde i marken; i januar såede jeg kunstgødning på græsmarken. Der var ingen tale om andet, end at bære gødningen på nakken og strø det med hånden; på en frossen græsmark gik det jo forholdsvis let; selv såede jeg al min gødning på den måde de 26 år, vi havde ejendommen i Møllerup.

Men der foruden ville Elsborg have møddingen kørt ud, det ordnede jeg alene både læssede, kørte det ud og satte i række på marken; det var netop der teglværket havde ligget i gammel tid; men det vidste jeg ikke dengang; det var klogere at have spredt gødningen fra vognen, men dette her var dog nemmere for mig; da frosten vedvarede kom jeg hverken til at sprede gødningen eller pløje den ned.

Hermed var min bestilling som tyende, der blev påbegyndt i 1909 afsluttet, det havde spændt over 15 år, minus 3 måneder, dog som bekendt med ret store afbrydelser, det var 8 forskellige gårde og forskellige husbønder, jeg havde været fæstet til; efter min bedømmelse var pladsen i Haarup den absolut ringeste, arbejdsmæssigt, og til den ringeste betaling må man vel nok henregne den sidste plads, men det blev jo kun godt 3 måneder.

På Moselundgaard bestod bestanden af mennesker den vinter af Anna, min forlovede, Peder Strunge og Mariane, Annas forældre, desuden Søren, der den gang var 34 år, Peter der fyldte 28 d. 3. februar, plejesønnen Charles Bach, der var en kraftig karl på 17 år, pigen Alvilda 26 år og

søsteren Magda, der nu altid lå i sengen; vinteren før havde de fået installeret elektricitet, men klapsejleren stod da stadig på laden. Den havde de før brugt til tærskningen, nu brugte de den kun til kværnen; nu da de havde fået en ny karl i gården, skulle der jo bestilles noget; selvfølgelig så vi på vores nyerhvervede 20 tdr. land; Moselundgaard var på det tidspunkt på 62 tdr. land.

Ret hurtigt fandt vi ud af hvor bygningerne skulle ligge, det var jo oplagt, ved vejen ovre fra Niels Munchs, det havde jo stor betydning med bygningernes placering, for at vi kunne få tømmeret fra skoven lagt uden at genere byggearbejdet; når vi så havde tid til det, kørte vi i skoven efter graner; Søren Lundgaard kunne ikke påtage sig tømmerarbejdet, da han skulle bygge for Anton Jensen i bakken, Peder Graugaards nabo; men der var lige kommen en ny snedker til Mollerup, Hans Jensen hed han, denne syntes at være en meget flink mand, et godt snakketøj havde han i hvert fald, at han så siden viste sig at være en kæltring, er en sag for sig, han drev det endog så vidt at han endte i spjældet, men da var han rejst fra Mollerup. Snedkeren bestemte, hvor tæt spærene og bjælkerne skulle anbringes, som det endnu ses, ligger bjælkerne jo meget tæt i udhusene; men det giver jo også et solidere loft; min morbror Bojer Christensen havde påtaget sig murerarbejdet. I 1915 boede de i Laven, da jeg kom til Mollerup i 1919 boede de i Silkeborg. Engang først i 20'erne havde de så købt ejendommen på Mollerup mark, som Olga og Martin købte, vist i 1936. Om vi havde akkord med snedkeren

husker jeg ikke, men Bojer skulle have 10 kr om dagen, samt middagsmad og eftermiddagskaffe, som snedkeren også fik; middagsmaden cyklede vi selvfølgelig op på gården og spiste, kaffen blev altid bragt ned, som regel af svigerfar. Det blev langt hen på foråret inden frosten var af jorden, så jeg kunne komme i lag med at grave grunden, håndværkerne havde selvfølgelig hjulpet med at sætte grunden af, selve grøfterne var jeg ene om, der lå store dynger sten hen mod Munkens skel, hvor der siden blev have; også på Moselundgaard havde de mange kampesten, det var også grunden til, at vi bestemte os for at støbe udhusene op, det mente vi ville være billigst, men kostalden skulle jo have været hulmur for fugtens skyld; de allerfleste udhuse på den egn var den gang kampestenmure, egnen var rig på kampesten, men når man støber op skal der pudses, også udvendig, og den puds kunne man så reparere på igennem de mange år, det afhang jo af vejrliget, hvor galt det var. Lade og hestestald var der aldrig noget i vejen med; Bojer var meget dygtig til at opføre støbemure, han passede støbekasserne og jeg havde travlt med at blande og skaffe kampesten, mange af dem skulle slås for at være i kassen, ca. 10 tommer var muren tyk, udhusene blev først opført. Der skal meget vand til et byggeri; midt i gården havde vi gravet en brønd med 6 brøndringe; men den stod i bare ler og kunne nok give vand om vinteren; men hen på sommeren slap det jo op; da jeg gravede grund til stuehuset, kunne jeg næsten ikke være for vand i den nordre ende til gården, derfor troede

jeg der var vand og gravede også der en brønd, dog ikke så dyb; men når tørken satte ind, slap det også op. Derinde havde vi da også pumpen nogle år, siden lagde jeg cementgulv over. En lille biting husker jeg fra det tidlige forår; der skulle være folketingsvalg og jeg var til vælgermøde i Linaa forsamlingshus; dengang skulle man være 25 år for at have valget både til folketing og sogneråd. Venstres kandidat var den gang den unge cand. polit. Svend Sørensen, Silkeborg, senere chefredaktør for Silkeborg Avis; han kom ikke ind i folketinget den gang, men kom senere ind en kort tid som suppleant. Jeg må jo have haft politisk interesse, hverken Søren eller Peter ville med, men nu var jeg jo 25 år og det var første gang jeg skulle til valg, så måtte jeg jo også til vælgermøde; Peter der lige var fyldt 28 havde nok heller ikke været til valg; men han var jo ikke så stærk af helbred. For at gøre det færdig med politikken, så skulle man være 35 år for at have valget til landstinget og det blev afholdt hver ottende år, man kunne altså risikere at blive 43 år inden man havde den valget, mon ikke det var i 1953 landstinget blev afskaffet? Anna fyldte først 25 den 30. april 1930, så hun har ikke haft valget det forår.

For at gøre byggesagen kort, så kostede de 3 huse 13.000 at opføre, så stod jord og de bare bygninger os i 25.000. Søren og Peter var på en tid forpagtere af gården; hvordan deres ordning med forældrene var, har jeg vist aldrig vidst; men Mary fik 10.000 da de købte ejendom, selvom hun ikke havde været hjemme siden konfirmationen. Der skulle nu nok

beregnes hvad hun fik for huset i Gjærn, som hun selvfølgelig har fået hjælp til at købe. Anna fik 500 kr. i løn årlig, ved jeg; men dem brugte hun vel mest til udstyr og tøj; dog havde hun penge til at købe en divan og de 2 kurvestole; så fik hun sove-kammermøblement, senge, toilet-møbel og servante. Da Anna ikke ville have de dyreste møbler til sovekammeret fik hun penge til et pænt divan tæppe; den pude, jeg sidder på her og skriver er af det tæppe, hvor var det pænt den gang; selv havde jeg 3.000 kr. eller burde have haft dem, men Peder Graugaard havde jo halvdelen. Da vi var færdige med byggeriet, lånte vi 14.000 af Anna i Holmsbæk, en 1ste prioritet i ejendommen, dem havde vi på meget gode vilkår, til den rente hun kunne få i banken vist aldrig over 4 %, vist nede på 3½ % den dårligste tid i trediverne; i 16 år var jeg vist i Holmsbæk med renter 2 gange årligt; jeg tror det skete én termin vi ikke havde dem alle til tiden; i 1940 gjorde vi kreditforeningslån, ja nu husker jeg ikke så bestemt beløbet, selvom jeg har skrevet det tit, var det 18.400 eller 19.000 (?), men det var byggeriet; så lånte vi 4.000 i sparekassen det var 18.000 så vi må jo i kon-tanter have fået 6.000, vi havde nemlig en byggegæld hos købmand Jensen på godt 900 kr; for at komme op på de 10.000 fik vi en ældre hoppe, Lotte og så en 2 års plag; desværre var Lotte kørt stædig der om efter-året, da det var så vanskeligt at bjerge roerne; men det fik vi da med hende, de mente nok bedre jeg kunne klare mig med hende; desuden fik vi en sort ko, der nok havde fået en kalv og så en løbekvie, jeg havde om sommeren

købt en dejlig kvie af slagter Fangel, den stod selvfølgelig nok på vores eget græs; en søndag eftermiddag Anna og jeg fulgtes ad ned for at flytte den, lå den død af trommesyge; det er jo den slags, der tager en del af det gode humør.

3. august 1979.

I dag sidder jeg ved mit skrivebord i min nye lejlighed i Laven Missionshus; siden farmor døde i april, har jeg ikke følt mig så hjemme på Remstruplund.

Medens jeg havde hende var vi nødt til at være der, og jeg var glad for at kunne være hos hende til det sidste; men nu var jeg faktisk for rask til at være der. Og da det tilmed blev betydeligt dyrere at bo der, når farmors lommepege ikke kunne trækkes fra de 60 % af rente indtægten, vi skulle betale udover pensionen, blev jeg utilfreds med min tilværelse der. Jeg undersøgte flere muligheder, som enten viste sig at være umuligheder eller uacceptable, da så lejligheden i Laven, min hjemegn var ledig, besluttede jeg at tage imod tilbudet og flyttede herud. Efter godt 4 års forløb er der selvfølgelig sket forandringer, en del af beboerne er skiftet ud med nye, men mange kendte ansigter løber jeg da på, alle er de bleven de 4 år ældre, på børnene er det vel mest kendt. De store børn er nu voksne og de små er bleven store, jeg er selvfølgelig den eneste, der ikke har forandret mig.

Da beslutningen først var taget, blev jeg egentlig hurtigt fortrolig med at skulle herud, de sidste dage havde jeg travlt med at pakke; papkasser

kunne jeg få på hjemmet, så det gik egentlig helt godt; Svend havde den 27/7 været ude hos Lydia og Karl med Jes, han kom om til mig og fik eftermiddagskaffe, derefter kørte vi til Linaa kirke med blomster til farmors grav, blomsterne var dels fra Mors, Nelliker og dels fra Lydia, de fine margeritter; derfra kørte vi til Laven, for at se den nye lejlighed, Moster Sine havde et godt dækket kaffebord til os, i det varme vejr nød vi der havens herligheder, fra Laven kørte vi til Dybkærparken, på Gød-vad bakke for at besøge Ingeborg Jacobsen, hun havde nemlig ringet om formiddagen, om jeg kom for at sige farvel, jeg havde så bestilt aftensmad til både Svend og mig, det var vi alle tre glade for, hun var jo Svends gamle madmor; vi havde min cykel med i bilen, så jeg kørte stadig selv hjem fra Alderslyst; nu var der bestilt flyttemand til kl. 1 i den første august, og Jes havde lovet at komme fra tipperne og hjælpe til. Svend nøjedes ikke med at komme lige til flytningen kl. 1; han kom ved halv elleve tiden, hvor han oplevede mine sidste forbedelser, pigerne serverede en øl, jeg bestilte middagsmad til ham, som jeg betalte på kontant med 9.40, nu var det så heldigt, at det ikke var hans livret, der var på tallerkenen til kartoffelmosen, så kunne han bedre forstå mit ønske om selv at lave min mad; en lille skraber i min forladte seng, nåede han også at få, før maden blev serveret ved halv tolv-tiden, derefter gik vi på jagt efter en lille fladvogn og begyndte bære møbler og andet flyttegods ned i gården; efterhånden kom en ung pedelmedhjælper og hjalp os og endelig 20

minutter over den lovede tid kom selve pedel Bitch og hjalp os med det sidste, kvart over et var flyttemand Oscar der, vogne var læsset halv 2 og vi var i Laven 10 minutter i 2, hvor Karen stod parat med åben dør og 2 store blomsterbuketter, den ene store røde roser fra Anna og Kristen Knudsen og den anden, en blandet rosenbuket som Karl Pedersen selv var arriveret med.

Klokken halv tre havde vi det hele oppe i lejligheden og kunne søge til moster Sines veldækkede kaffebord. Forinden havde jeg dog afregnet med flyttemanden, han ville ikke jeg skulle betalt ham for at drikke kaffe, jeg havde løseligt regnet med 300 kr., men han kunne ikke få det til mere end 298,50 og var ubestikkelig, de 150 øre skulle jeg have tilbage. Svend og flyttemanden kunne heller ikke skjule, at de var temmelig svedige, ja jeg tror endog Karen og Karl svedte; men saftevandet og kaffen ovre hos Sine gjorde godt; derefter forestod der jo et 4 timers intenst arbejde med etableringen, møbler sat på plads, billeder hængt op og alt hvad med

flytning følger, der skulle jo også hænges gardiner op; men Svend er jo ekspert i flytning af bitter erfaring, og Karen hjalp trolig til; jeg tror det halvejs morede hende, da Sine ved 7 tiden havde haft os ved bordet til et godt foder, kunne Svend køre til Oksbøl, til sine 2 drenge Jes og Jan, der var kørt på cykel, vist en 15 km sydpå.

Jeg var nu flyttet til Laven og har også sovet ret hæderligt de 2 nætter der er gået; hvor lang tid der er mig beskåret her ved kun Gud i himlen; men mine tider er i hans hånd og jeg må bede med salmens ord "Så lær mig at leve o Gud, som jeg kan, frimodigt som fuglen i skoven, og takke for regnen som vander mit land, for solskin og varme i sommerens brand, for avl i min lade dig love, hvad magted jeg vel om du ej gav held, det vokser jo medens vi sover."

Naturen er skøn her i Laven, hotellet har plantet en række træer. Der er så høje, at jeg kun ser en lille del af søen, det irriterer mig lidt. Det var lidt om flytningen.

Høsten faldt meget sent i 1924. Da vi havde Bryllup d. 26. september, var vi ikke helt færdige, manglede da i hvert fald rivningen. På grund af Magdas sygdom, blev bryllupsfesten holdt i vort nye hjem; ved vielsen i kirken talte pastor Kristiansen ud fra Davids d. 84. salme vers 12 "Thi Gud Herren er sol og skjold, Herren giver nåde og ære, intet godt nægter han dem som vandrer i oprigtighed"

Siden har jeg tit undret mig over, at Anna turde, jeg var dog en tilrejsende, hverken rigtig landmand eller håndværker; hun holdt meget af mig, mere end jeg fortjente; hun blev nok skuffet mangen gang, men hendes kærlighed svigtede aldrig; jeg tror ikke hun nogensinde fortrød; men hun syntes tit livet var meget svært. Kærligheden kan være svær, og dog er livet tomt uden kærlighed; intet

godt nægter han den som er oprigtig, sand over for gud og mennesker, hvor er der meget at bede omfordeling for, og det har jeg aldrig haft let ved.

Laden havde vi holdt helt tom, vi havde jo intet tærskværk endnu, kornet sad på lofterne, jeg havde kalket fint, så der var en meget hyggelig og tiltalende spisestue; men der var jo også mange fine bryllupsgæster. Ane og Rasmus Madsen fra Over Bomholt, Marie og Christian Sørensen Neder Bomholt, bedstemors fødegård, Helga og Rasmus Sørensen Ny Bomholt, Helga var den gang husbestyrerinde for sin far, Anna og Jens Jensen fra Allinggaard, de 3 søskende fra Holmsbæk samt deres forældre, moster fra Skovby og hendes søn Ole, så var der Marians og Meldgaard Andersen fra Herning, mine forældre og alle mine søskende, hvoraf kun de 2 ældste var gift, Kathrine og Bojer var selvfølgelig også med, ham havde vi jo arbejdet sammen med hele sommeren.

I det store og hele var det intet lille bryllup, naboerne var der én aften, samfundet én, den aften var skrædder Knudsen, Laven, der havde syet mit diplomat tøj og lærer Christiansen, der havde skrevet bryllupssang til os, han var pensioneret og boede i Laven; også missionær Fastrup med datteren Regina var med. For ikke ret mange år siden fortalte skrædder Knudsen mig, at han kunne huske min tekst fra den aften afslutning, Davids den 16 salme. Den sidste aften fest var M. og K.

For en del år siden havde vi mandelejr i Sahl-Gullev ved Bjerringbro. Jeg var da sammen med Herluf og en

anden mand ude ved en gammel gårdejer Mortensen for at spise til middag. Jeg vidste fra Herluf, at gårdejerens kone var identisk med en pige der tjente på Tornberg det år vi blev gift, under samtalen ved bordet var der én som nævnedes mit navn, Jens Graugaard. Er han her spurgt Anna, hun kunne huske den aften vi havde kane efter brylluppet, hun var nu helt hvidhåret og jeg var jo også bleven gammel, så det var kun navnene vi genkendte.

Vi kom da godt over brylluppet og påbegyndte de godt 53½ års ægteskab og samarbejde, i lyse og mørkere dage, i arbejde og fritid; Anna var et udpræget arbejdsmenneske, næsten aldrig undte hun sig afslapning og hvile, når der da var arbejde, som ventede og det var der jo altid.

Ejendommen lå jo ikke ligefrem ved alfarvej, så vi havde langt til købmand, missionshus og skole, da den tid kom, 2 km og vel fire til kirken. Det, at vi var flyttet ind i ejendommen, var dog ikke det samme som at håndværkerne var færdige, jeg husker, at Henry-snedker gik der en del om efteråret, da var han ganske ung svend, boede nok hjemme. Jensen har så fået fat på ham, Søren Lundgaard arbejdede også en del deroppe, da var han nok færdig hos Anton Jensen. Det gav meget tømrerarbejde, at der var en ret høj trempel på udhusene og fire trægavle var der også, idet hjørnet af ajleholderen ikke var udbygget, det blev den først 1930, da jeg selv var murer og Søren Lundgaard udførte tømrerarbejdet; det elektriske fik vi først året efter, det havde jo været mere praktisk at

installere samtidig med nybyggeriet; men vi var jo og skulle være meget forsigtige med udgifterne. Det var elektriker Nielsen der foretog det meste af installationerne; han boede da i Laven og vejede ikke meget over 100 pund, nu bor han i Linaa og har gjort i mange år, vejer over 100 kg; vi er begge fra 1898; de var også nygifte den gang, deres datter gik vist til præst samtidig med Svend; de har kun hende og hun bor i Sverige.

Den elektriske installation, både ude og inde og med en 5 hk motor kostede 1.320 kr. som skulle afdrages på 10 år, det var 132 kr. i afdrag årlig og nok 4 % rente, det var lempelige vilkår; samtidig fik vi et brugt tærskværk, som kun var med halmryster - det kørte vi med indtil vi fik en 12" helrenser, nej de kaldtes vist halvrensere; senere, jeg husker ikke hvornår, fik vi nok en 14" og maskinhandler P. Nielsen, satte halmpakker på op til loftet, vinkelret for tærskværket, det var en stor forbedring.

Det første år hjalp Anna og jeg til med roerne oppe på Moselundgaard; vi havde ikke selv ret stort stykke med roer, kun kálroer; det efterår skulle jeg også have gravet ajlebeholder, den var stor i diameter, men blev ikke så dyb som beregnet, da det var meget strengt at grave i. Bojer murede også den, det var en god rummelig beholder, den blev trukket sammen og gik en del over jorden; det havde været nemmere for mig, om vi havde støbt over den; det måtte jeg gøre i 1930, da jeg byggede vinklen ud.

De første små grise købte vi oppe hos Anders Ibsens, de boede i den ejendom, som Peter 2 år senere købte af dem, der var 8 tdr. land, og de

fik 12 hjemmefra, så havde vi lige meget; jeg husker den glæde, det var at skulle fodre sine egne grise, ja også kreaturer da; vi skulle jo have noget mere besætning, jeg købte en hvid kælveko hos Laurits Rasmussen på Linaa mark, den skulle lige kælve og havde et mægtigt yver, det var det der fristede mig, vi skulle jo have mælk, en ældre ko, 600 kr. samtidig købte jeg 2 gylte, der snart skulle fare - det hele kunne fås på lempelige betalingsvilkår. Koen blev med kalv én gang til, så ville den ikke mere, 2 år senere blev den solgt for 270 kr. da havde Madsen Mygdal sat kursen i pari fra 65, tilsvarende tabte smør og kød i eksportværdi, koen selvfølgelig også fordi den skulle sælges til slagtning; den første sommer skulle vi prøve at have en karl, vi havde fæstet Hans til P. Knudsens, der var 15½ år, 150 kr i løn, der viste sig at være vanskelig nok at skaffe; jeg husker ikke om det var 50 kr vi måtte have henstand med, der var jo andre ting, der skulle bruges penge til, 15 dage efter Hans's henfart, fik vi selv en karl, Svend, som selvfølgelig var det mest gennemgribende i vort ægteskabelige liv, søndag d. 15. november 1925 så han dagens lys for første gang, en stor dejlig dreng på 9 pund. Vi havde kun jordemoder, det var ikke almindeligt med læge dengang; det bevirkede vel, at vi ikke fik flere. Anna syntes det var for alt for strengt. Jeg holdt hende i hænderne, og oplevede derfor, at det var meget strengt, og da det var hende der skulle igennem pinen, skulle hun også bestemme dette, selvom jeg gerne ville have haft en lille børneflokk, også for Svends skyld; det tror jeg også

Anna følte, men hun turde ikke. Hun syntes også altid, at det var en ond verden at sætte børn i, og så havde det med hendes søsters sygdom en stor indflydelse på dette. Jeg husker mange år efter, at elektriker Nielsen sagde "Ja, min kone kan jo godt se, at vi skulle have haft i hvert fald én til." Det var da datteren blev bosat i Sverige, men nu er det jo for sent, sagde han.

Sådan går det jo tit, af den ene grøft og over i den anden, vi var jo 9 derhjemme; det er en stor flok i et fattigt hjem, mange havde jo endnu flere på den tid; i vor familie er vi 3 der kun har et barn, Else og Peter måtte vente i 13 år før de fik Hanna og Sørensen havde kun Karen, det var dog bedre end ingen; min bror Kristian og Laurine fik en dreng, der døde umiddelbart efter fødselen, det var vist så hårdt en tårn, både at få og miste, at de ikke turde få flere; men ensomt har det da været for dem og ikke mindst på deres gamle dage.

Men en stor gave vil et lille barn jo i de fleste tilfælde være og sandelig også en stor opgave, både med opdragelse og hjælp og vejledning i det hele taget; hvad børnene får med sig fra barndomshjemmet løber de i almindelighed sjældent helt fra senere i livet. Da Svend blev stor nok til det, fik han megen kontakt både med Sørensen og Peters, men ingen af stederne var der børn; det var der derimod hos Peder Graugaards hvor han var temmelig jævnaldrende med den midterste af de tre kusiner og de andre 2 var henholdsvis 5 år ældre og yngre; så der var en ret god balance, og det var alle tre gode piger. Desuden havde Thorvald og Madsine 2

piger hvoraf den ene, Anna var ret jævnaldrende. Sørensen og Peters havde jo altid karle som Svend havde omgang med, og så havde vi selv piger og drenge; sådan havde vi en dejlig pige den sommer Svend var ½ år til et helt år. Krista fra Sveibæk, hun var vel nok dygtig til at passe ham, glad derfor; hun lærte ham at gå da han var 10-11 mdr. I den tid havde Else og Peter bryllup, d. 26. september, 2 år efter vort bryllup; vi var ikke til bryllup, da jeg lå meget syg af en ondartet halsbetændelse, ikke en gang Thyboernes besøg havde jeg megen glæde af.

Sommeren efter havde vi en mindre søster af Kristas, Ruth; hende blev vi aldrig så glade for, det vi husker bedst, var hendes evne til at slå porcelæn i stykker, når hun vaskede op, hun var dog vist meget sød. Siden havde vi Harald Damm, han var nok 16 år, jeg var vist ikke god til at have folk, ville helst selv følge hestene, særlig pløje, for at få det gjort bedst muligt; det var jo ikke sandjord, og der var mangel på marken.

Om efteråret 1930, 17 dec. var det vist, havde de på Moselundgaard besøg af Anna og Rasmus Madsen, Bomholt; under serveringen af kaffe faldt bedstemor over deres hund, som lå på gulvet. Hun fik lærbensbrud, lå et par dage hjemme, men måtte på sygehus, hvor hun hurtigt fik lungebetændelse. Vi var alle bilende ned på sygehuset om natten og var der da hun døde, men hun var uden bevidsthed. Et ualmindeligt kært menneske var gået hjem til Gud selv om det var hårdt for Anna, var hun dog så glad for at hendes mor så hurtigt blev befriet for sine lidelser. De

havde stået hinanden meget nær, mor og datter, hun var jo den yngste.

Bedstemor ville være fyldt 72 år d. 3. februar, hun blev begravet dagen før juleaften, var bleven kørt hjem og stod i vognporten, der var mange mennesker til at følge; alle drak kaffe i hjemmet forud for begravelsen og hele familien spiste bagte efter; det var jo Annas opgave at ordne alt dette med husholdningen, den dygtige pige Alvilda var dog en god hjælp, og de havde selvfølgelig kogekone; men det var en meget hård tid, særlig for Anna og lige indtil jul var det jo, hvad også gav ekstra arbejde. Men Anna havde et ualmindeligt godt helbred og stor arbejdsevne; Svend var da 5 år og måtte savne sin bedstemor meget, hun var så glad for ham; det forekommer mig, at han var syg og ikke med til begravelsen. Vilda har nok passet ham, mens vi var i kirke, han var hendes et og alt.

Søren, der nu var en voksen mand på 41 år, måtte nu til at tænke alvorligt på at finde en kone; det resulterede i at han skrev til Nykøbing på Sjælland, til Sine, ja egentlig Hansigne Sørensen, sygeplejerske på sindssygehospitalet der. Hun havde i mange år været hjemmesygeplejerske i Voel og vi havde kendt hende i mange år. Søren havde også haft hende i tanker som kone, men først nu fik han jo rigtig brug for hende. Hun besøgte Mollerup i Fastelavn for at se på Søren, os andre og det hele. Søren havde vel da allerede fået hendes accept, og de holdt bryllup på Moselundgaard den 20. maj 1931, som også havde været bedstemors og bedstefars bryllupsdag.

Det var ikke noget stort bryllup;

Mary og Kristen og Esther var dog med; Esther spiste giftige bær, men døde da ikke af det; jeg husker ikke om Sines brødre, Rasmus og Søren, var med, men det formoder jeg da; mon ikke Johannes blev født et par måneder efter dette bryllup; den svagelige dreng, der blev til en supermand.

Lidt mindre end 10 år fik Mary og Kresten lov at leve sammen, i den tid måtte de stride med megen sygdom, Krestens ene nyre var helt ude af funktion, det kneb med at få arbejdet gjort, det var ikke meget vi kunne hjælpe; jeg husker dog vi alle var kørende derover for at gøre roer rene, jeg radrensede og de andre hakkede, så havde Mary jo mange til kosten. De var begge meget glade for deres familie i Mollerup og meget gæstfrie; vi ville også gerne besøge dem og have genbesøg, det foregik i den grønne jumbe med den røde solide jyske hoppe forspændt.

En nat efter jul, vinteren 32-33, blev vi vækket af købmandens kone i Voel; hun bankede på sovekammervinduet "Nu er Kresten Vestergaard død" sagde hun. Det har undertiden undret mig, at hun ikke ventede til dag, et så sørgeligt budskab kunne nok have ventet til dag, han var jo død.

"Enok vandrede med Gud og han var ikke mere, thi Gud tog ham" det ord sagde jeg lidt om på begravelsesdagen. Efter at Kresten var død kunne Mary ikke have ejendommen, den blev solgt endnu samme vinter og kostede 26.000, det samme som de havde givet for den, det var før inflationen blev opfundet. Kresten havde dog forbedret den noget, en ladefløj var bygget til; jeg husker vi var ovre

at hjælpe til med rejsningen af denne fløj. Kresten havde snedkerblod i årener og forestod selv tømrerarbejdet; om han selv havde muret det, husker jeg ikke; svinehusene havde Kresten da også forbedret. Nu var det løb altså kørt til ende, i dag har Mary været enke i over 46 år, en tapper og meget dygtig kone på sit område, syning og broderi; det havde hun jo lært i ungdommen, man kan vel sige, at hun ikke egnede sig for landbruget; men hun var meget dygtig i sit hus og havde store økonomiske og administrative evner, nøden drev hende til at være økonomisk og sparsommelig; det lå lidt usikkert, hvad hun skulle og hvor hun skulle være med de 2 børn. En tid boede de hos os, der om foråret, Svend var nu en stor dreng, der begyndte at gå i skole 1. marts.

Der først i marts blev jeg indvalgt i sognerådet, hvor jeg skulle begynde 1ste april; det var samtidig med at Steinckes socialreform trådte i kraft, med børnepenge til enker med mindreårige børn. Alle vi sognerådsmedlemmer fik udleveret et eksemplar af socialreformen, og derudfra hjalp jeg vist Mary lidt med at få del i disse penge; Mary og børnene var dog ikke hos os ret længe, de rejste ned på Skolegade i Silkeborg, hvor de boede en tid hos Krestens morbror, jeg tror dog, at de allerede den første sommer fik en lille lejlighed i Gjærn, det var jo næsten for Mary som at komme hjem; der havde hun tilbragt mange af sine bedste ungdomsår. Hvor længe de boede i den lille lejlighed, husker jeg ikke, måske et år eller to; men så fik hun tilbud om at kunne købe sit gamle hjem på favorable vilkår, det

blev købt og der boede hun så i omkring 40 år, indtil hun som godt 80 årig flyttede om på hvilehjemmet, hvor hun i dag lever som 86 ½ årig, hendes far blev 86 1/3 år, døde i oktober 1938, hendes bror Søren døde kort efter at være fyldt 86 år på sygehuset; nu var han jo ligesom moderen faldet og fået lårbensbrud; Peter døde 14 dage efter sin 65 års fødselsdag, havde været mindre stærk helt siden ungdommen. Magda var 57 år da hun døde, deraf havde hun været syg i 35 år, Mor manglede 17 dage i 79 år, så Mary slår rekorden i den Strungeske familie.

I vor familie har min far rekorden indtil i dag, han døde i marts 46, hvor han ville være fyldt 93 den 30te juni; alle hans 9 børn lever endnu, så der er jo mulighed for at overgå ham, men sandsynligt er det vel ikke.

Egentlig var det vel ikke malplaceret at tage en gennemgang af mine søskendes livsforløb; den ældste **Peder**, blev som omtalt gift med Kathrine Lundgaard 1919.

Allerede ½ år efter, 15. april 1920, blev **Kresten** gift med Elvine Andersen, Per Degns datter fra Refs ved Hurup. Kresten fik hele sin mandomsgerning i Hurup som muremester, hvor han var en betydelig håndværker, vel nok den af Nikolaj Graugaards børn, der havde fået de bedste evner. Elvine og Kresten har 3 sønner, Ejner, der i mange år har været maskinmester hos fabrikant N.K. i Hurup, Børge der har Hurups største manufakturforretning, vel særlig damekonfektion, gardiner og tæpper. Jørgen der også gik ind i manufakturen, men nu i mange

år har arbejdet på børnehjem med vanskelige børn og nu sidst er kommunalt ansat under børneværnet.

I 1924 holdt så Anna Strunge og jeg bryllup, som omtalt, vores børneflokk blev jo ikke særlig stor, men ham vi har er da ret stor.

Et halvt år efter os blev **Anne** gift med Bech Poulsen, de begyndte som bestyrere på Skyum Præstegård, boede i mange år ude på Kallerup bjerge, har boet i Lyngs og Hurup; nu de sidste mange år i Struer; de har børnene Henry, Ruth, Hilda og Johan, de har altså den bedste orden i den sag, 2 drenge og 2 piger; begge drengene er udlærte bagere, men arbejder dog ikke med det, Ruth er gift med Ingemann Pedersen og bor i Viborg hvor han er installatør, vel i vand og varme. Johan har prøvet forskelligt, foruden bageriet, sodavandsfabrikant, er nu ejendomsmægler, Hilda er gift med Harry? og bor nu i Vejrum. Harry er lagerarbejder og kirkesanger, Hilda hjemmehjælper og husmoderafløser.

Stinne brød ud af rækkefølgen og giftede sig før Poul, det var William Poulsen, Bechs bror, der forelskede sig i Stinne til Annes og Bechs bryllup, de blev vist gift i Marts 1926; de begyndte i Feldballe, som forpagter af barndomshjemmet en kort tid, flyttede så til Hurup, hvor de var omkring 20 år. De 19 arbejdede William som arbejdsmand hos Kresten, flyttede så til Hvidbjerg som murermester, hvor han i over 30 år har bygget mange huse; de har 5 piger, slår altså rekorden i børneantal. Edith, den ældste er gift med Holger Jensen og de har en gård i Odby på Thyholm. Gerda er gift med Erik Kongsgaard

Riis og bor i Resen, hvor de begyndte med en gård, som de senere solgte og flyttede til Resenby; Esther og Ingrid blev gift samtidig og bor i Herning; Astrid den yngste er gift med en lærer.

En fejl er det, at jeg ikke nævnte P. Graugaards 3 piger; Inga, den ældste, som forældrene nu bor hos på Mariehøjvej, er gift med radiomekaniker Egon Johansen, de har 2 døtre som er gift med 2 brødre, Henning og Allan Nielsen, henholdsvis gartner og Allan til foråret theologisk kandidat. Pigerne hedder, Benthe, der er diakonuddannet, og Lis, der lige har fået tvillingpigerne døbt. Lis's ældste dreng hedder Nikolaj Graugaard, så det er da et kendt navn.

Lydia blev gift med Karl Pedersen, de har en ejendom på Nr. Vissing Mark og har tre børn, Hardy, Lene og Erik, Karl er foruden landmand, lagerarbejder.

Marthe, den yngste af trekløveret, er gift med Valdemar Mortensen; de har en landejendom, eller en sandejendom, men jeg tror ikke de lever af landbruget men nok af landmændene, da de har stor maskinstation og vel alle slags landbrugsmaskiner foruden gummigeder og gravemaskiner. Martha og Valdemar har ingen børn, selvom Martha er stor børneven; weekenden bruger de til at sejle vandet tyndt i de forskellige søer.

Nina og **Poul** blev gift i marts 1930, de fik Ninas bror, Kristians gård, Stoktoft, da han blev gift med Maren Riis og så skulle have en større gård, Spanggaard i Ydby; "Stoktoft" drev de i nogen og tyve år, de var i hvert fald flyttet til Hvidbjerg før sølvbrylluppet i 1955; de har dat-

teren Karen, som er ugift og husbestyrerinde for en landmand i Helligkilde; da Nina og Poul nu er svagelige af helbred, kunne de knap være alene om ikke Karen kom meget hjem og hjalp dem. Karen er en god pige og fortjente en god mand, men det er vel gerne de bedste der ikke bliver gift.

Kristian har jeg skrevet lidt om, han blev gift med Laurine Boutrup, vist 4. april 1934, Laurines fødselsdag; de har en mindre men god ejendom. I mange år havde de vel 3 køer plus kalve og svin; de drev intensivt, men Kristian måtte dog arbejde en del ude; i over 25 år har Kristian været ringer og graver ved vor barnedoms kirke i Lyngs, hvad de med stor dygtighed gik op i på eksemplarisk måde; som før nævnt har de, som de eneste af vi søskende, ingen børn; ejendommen var Laurines hjem, men ikke fødehjem, dette var en større ejendom længere mod vest. Mads Boutrup var vores mælkekusk, da jeg tjente hos Kr. Riis, da kørte han med to store jyske heste.

Så er vi snart ude af enden med flokken; **Olga**, den yngste af os, skulle ned på de andre tre's egn, og kom i 30erne til at tjene hos Sine og Søren Strunge, hvad der resulterede i, at hun blev gode venner med forkarlen, Martin Nielsen.

Olga og Martin blev gift sommeren 1936, brylluppet stod oppe i Thy hos Pouls; mon ikke Olga havde tjent hos dem, de ville i hvert fald gerne gøre brylluppet;

De havde købt morbror Bojes ejendom på Mollerup Nørremark, der var 11 tdr. land god jord, prisen var 13.500 kr. Mærkeligt nok var det

Martins fødehjem, jeg tror endog Martins far havde bygget den.

Han kørte mælk til Linaas mejeri de første år, jeg var i Mollerup. Olga og Martin fik 3 børn, den midterste, en lille pige, mistede de som helt lille.

Da var mine forældre hos dem og mor døbte den lille pige og hun fik hendes navn, Marie. I 1939 om sommeren var vore forældre kommen ned til Olga og Martin for at bo hos dem, hvor de også døde, henholdsvis i marts 1946 vores far. Og 27. august 1950 vores mor; far var født 1853, mor 1867. I 1942 om høsten skete det tragiske, at Martin blev dræbt af lynet, det var en søndag formiddag, han var i marken efter grøntfoder til kreaturerne i et forfærdeligt tordenvejr; det var jo chokerende for os alle, selvfølgelig mest for Olga, hun stod med de 2 børn, Grethe på 4 år og Knud på 1 år og 3 måneder, samt sine gamle forældre, som jo nok kunne være hende til trøst, men meget lidt til hjælp, snarere modsat.

Aftenen før havde Martin været oppe hos os, vi gik og høstede lejesæd med høle, rugen var ualmindelig kraftig det år; Martin ville gerne låne så megen grutning han kunne have på cyklen; jeg havde altid gammel korn om høsten og ville selvfølgelig ikke låne, men give ham det; de havde jo vore forældre; Martin fodrede meget stærkt, hans dyr så altid godt ud, men i kraft af det var han tit i fodermangel.

Olga var faktisk langt nede og så sig overvundet af det hele, hun ville rejse til Thy, men der havde hun jo intet at gøre, hendes gerning var jo i endnu højere grad på Mollerup mark og i hjemmet der; i denne høst er det

36 år siden, nu er Grethe 41 år, er gift med skotøjshandler Erik Larsen, Helsingør på Sjælland, de har 3 børn, Hanna 16 år, Søren 15 og Per, mon ikke han er 6 år; Knud er murermester og bor i Skærbæk ved Resenbro; han er 37 år og gift med Inger Jacobsen fra Holmstol ved Gjern, de har 2 børn, Dorthe på 7 år og Martin 4-5 år. Det første år var det ikke så let for Olga med bedriften, men så fik hun som bestyrer Konrad Nielsen fra Skæve i Vendsyssel og han var hende en dygtig bestyrer i 18 år, passede ejendommen som det kunne være hans egen og børnene var han meget glad for og det var gensidigt. Da Olga først i 60'erne solgte ejendommen og flyttede til Silkeborg til søster Else med hvem hun blev i kompagniskab om de 2 forskellige huse, de kom til at besidde, henholdsvis på Lunds-gade og Lavendelvej, blev Konrad arbejdsløs, han var den gang mellem 60 og 65 år, født nytårsaften 1898, ca. 4 måneder yngre end jeg, han rejste nu til sin hjemegn, hvor han levede sine sidste år, noget ensom, han døde for godt 4 år siden, døjede mange år med for megen mavesyre.

Vi vender tilbage til vor egen hverdag i 1933; det var egentlig Jacob Jacobsen, der ville have mig i sognerådet, jeg var både for ung, 34 år, og havde ikke tid til det, med en ejendom på 20 td. land; heller ikke råd til det, 30'erne var jo kriseår, særlig først i; Jacob havde selv i mange år siddet i sognerådet og nu søgte hans søn Rasmus lærerembedet i Gl. Laven. Sognerådet var dengang med, sammen med skolekommissionen, til at ansætte lærerne ved de forskellige

skoler; Linaas sogn havde 5 skoler, Mollerup med lærer Pedersen, Linaa Kirkeby med lærer Mortensen, ved den var der 2 lærere, ellers var de andre enelærerembeder, i gl. Laven havde Holm været i en menneskealder eller 2, Sejs skole med lærer Rasmussen, ja der fik de i min tid lærerinde Johanne Thomsen, så var der Skjellerup Nygaard skole med lærer Hauge; Rasmus Jacobsen fik dog ikke embedet i Gl. Laven. På den tid var der ret stor overproduktion af lærere, vi havde en ret dramatisk afstemning, husker jeg. Socialdemokraterne havde flertallet i rådet og de stemte på lærer Laursen, selvom enkelte af dem vist havde lovet Jacob at stemme på Rasmus. Venstre skulle kun have stemt på Rasmus, efter min mening, når vi stemte på 3 eller 5 var vi jo med til at stemme på flere; men det var nu udmærket, gl. Laven fik en meget dygtig lærer i Laursen, en hel nr. 1 viste han sig at være, han blev sidst overlærer i en ny stor skole i Resenbro.

I min sognerådsperiode fik vi også lærer Glargaard i Linaa skole, han konkurrerede for resten med lærer Jens Pedersen, sognefogedens søn i Linaa, men det er vel sådan, at beboerne helst vil have en fremmed. En profet er jo mindst agtet i sit eget fædreland. Linaa fik også en meget dygtig lærer gennem mange år i lærer Glargaard; Jens Pedersen blev først anden lærer i Linaa, siden flyttede han til den nye skole i Sejs, ja, var vist også i den gamle skole dernede nogle år.

Egentlig var der meget arbejde forbundet med sognerådet, selvom man var menigt medlem. Møderne blev holdt på Linaa kro i al alminde-

lighed, det skete dog, at enkelte møder blev holdt på Resenbro Kro. Hotel Laven, der havde vi i hvert fald indkaldelser for den side af sognet; jeg blev formand for børneværnet, det navn kom med socialreformen, før var det værgerådet. Vi var 3 fra sognerådet og 2 kvinder ude fra, portør Pedersen fra Sveibæk og sognerådsformanden L.P. Gaunholt. Mon ikke han var selvskreven; men han var i hvert fald noget brysk overfor mig. Sådan havde Søren A. Sørensen et par plejebørn og L.P. mente, uden plejetilladelse, som de skulle have ved børneværnet. Søren A. var vor mælkekusk og det var meget ubehageligt for mig, at blive pudset på sådan et forhold, det gik dog så nogenlunde, uden brydninger; også i Sejs havde vi et plejeforhold, vi måtte tage os af. Portør Pedersen, der var en meget fornuftig og stilfærdig mand, kom op til mig og talte om det; dengang havde vi ingen telefon; jeg var dernede og Pedersen og jeg var på besøg i hjemmet, men jeg husker ikke ordningen.

På den tid havde vi ingen asfalterede veje, jo den første var under forberedelse, da jeg begyndte til april, for mig at se, et ret fjollet sted, i en udørken omme ved Molleruplund, hvor der var minimal færdsel. Grunden var nok at det var lige op mod en grusgrav, en noget søgt begrundelse; et andet vejarbejde var i gang på bakken mellem Hedegaarden og Jacobsgaard. Det var det første jeg blev sat til at se på; nu skal du tage dig af det, sagde Jacob til mig, så jeg måtte op at se på det een af de første dage i april. Jeg kendte ikke ret mange af arbejderne og var jo meget ung, så jeg skulle nok lade være at gøre mig

klog på arbejdet, men jeg kunne da se på det og snakke lidt med dem, var jo nu sognerådsmedlem, de accepterede mig da også som sådant; jeg husker, det forekom mig, at være en uhyggelig mængde materialer de brugte til sådan en 2. klasses vej; det forekom mig også noget sært, at Jacob som medlem havde fået så stort et arbejde så nær sin gård; sådan fik L.P.Gavnholt også vejen gjort særlig godt i stand nede på hans egn; jeg kunne ikke lide det, den gang.

Hvert efterår var hele sognerådet på vejsyn på alle kommunens veje; på den måde lærte man jo kommunegrænserne at kende. 30erne var en tid med stor arbejdsløshed, så det var godt vi havde grusgravene, at sætte arbejderne ud i, og de mange grusveje krævede megen materiale; blandt mine andre gøremål havde jeg Molleruplunds grusgrav og Smedegaardens, som jeg skulle kontrollere, det var meget ubehageligt for mig, jeg skulle være der sidst på dagen, når arbejderne holdt fyraften, lige i min føderid. Det var nok en gang om ugen, så skulle jeg måle op og skrive arbejdseddeler, ja, det blev sådan, at jeg disponerede over en del penge, så jeg kunne udbetale til dem; det var jo lettere for dem, men mere besværligt for mig med regnskabet. Jeg husker en arbejdsmand, Søren Sørensen, med tilnavn Stivfinger, en begavet fyr, han ville gerne fange mig i opmålingen, det lærte jeg dog snart; nogle år senere kom han selv i rådet, men blev ekskluderet på grund af nærgåenhed mod en mindreårig pige.

En gang om måneden var jeg desuden udset til at betale aldersrente nede i Resenbro, dernede havde de

nemlig ingen i sognerådet. I Mollerup var de 3 medlemmer, L. P. Gaunholt, Marius Nielsen og jeg; skrædder Nielsen havde Laven, Niels Topholm Linaa, Johan Block Haarup, i Seis Sveibæk var de 2, portør Pedersen samt træskoarbejder Ejlert Henriksen; det var en ret lang og besværlig tur en gang mdl. til Resenbro, vi fik ikke pengene i poser, som de siden fik; men skulle selv tælle dem ud. "Rødegaard" var begyndt på den tid som plejehjem, det var Liisbergs stedmor, fru Liisberg der påbegyndte hjemmet, jeg tror der var ca. 8 i begyndelsen. Det blev udvidet og indviet som et større hjem i den periode med nuværende bestyrer eller forstander gennem mange år, P. Liisberg; en dag jeg var dernede med penge, havde vi siddet og drukket kaffe, fru Liisberg og jeg og snakket, så ingen af os havde tænkt på pengene; da jeg kom hjem havde jeg ca 200 kr for meget i tegnebogen og vidste ikke, hvor de var kommet fra. Jeg henvendte mig til Marius Nielsen, der var kommunekasserer og fortalte ham om sagen. Vi blev enige om, at det vel måtte vise sig, det gjorde det også, fru Liisberg ringede til L.P., at hun ingen penge havde fået, jeg fik noget brysk meddelelse om at berigtige sagen; godt at jeg da havde talt med Marius Nielsen om det; men noget slukoret måtte jeg jo til Resenbro igen.

Aldersrenten var på 25-35 kr om måneden; det siger noget om at det var fattige tider på penge. Når der var valg, havde jeg også min plads på Resenbro Kro sammen med Bloch; det skete selvfølgelig ikke så tit, sognerådsvalget var kun den ene gang, da jeg gik ud. Lysten havde jeg nok

til at fortsætte, men det var alt for hårdt for Anna, både arbejdsmæssigt og når jeg kom hjem om natten efter lange møder, og det gik jo på i 14 dage i ligningstiden. Jeg husker én aften, klokken var langt over midnat, Anna mødte mig nede ved nyled, hun var bange, jeg var kørt galt; dengang havde vi jo både folketing og landsting, og folketinget gik sjældent tiden ud; landstinget var hver 8 år, så det gav jo ikke mange valg, valgrets-alderen 35 år - det var voksne folk. Nu d. 19. skal der være folkeafstemning om 18 års valgret.

I februar måned, når selvangivelserne var indgået til den første, varede det som regel ikke længe, inden vi skulle i lag med ligningen, i første omgang var det en uge sammen med et skatterådsmedlem, I.P. Sørensen fra Brædstrup egnen var det dengang; portør Pedersen og jeg sad gerne og regnede konjunkturerne ud. Der var en stor del af angivelserne, der ikke var udfyldt rigtigt; de skulle så rettes inden selve ansættelsen.

Engang gik min nabo Rasmus Jensen på Tornbjerg i rette med mig på grund af en ansættelse, jeg måtte da indrømme, at jeg ikke havde været med i det, hvad han selvfølgelig ikke kunne forstå, når jeg sad i rådet, det var jo også rigtigt og resulterede i, at jeg bad om at være med i behandlingen, især når det var folk fra min egn. Ja, kom du her op til os, sagde Marius Nielsen, så jeg kunne være orienteret; nu havde både L.P. og Marius Nielsen et godt øje til Rasmus Jensen og mente han drev alt for lidt op. Han spillede en del kort og kunne jo lige så let ske at tabe på det; et år var de særligt hårde ved ham,

efter min mening, han havde nemlig anlæg for praleri, og på den konto, mente jeg nærmest han lå i overkanten; så døde Rasmus Jensen ret pludselig af influenza i de dage og det fik ende med at presse ham op; hans bror købmand Jensen, Laven døde også i sin bedste alder, midt i halvtredserne. De var begge store kraftige mænd; købmanden var med i handelen, da vi købte jorden fra Tornbjerg og broderen fik gården og vi fik også de fleste byggematerialer hos ham; han nåede at gå fallit før han døde; én af de sidste køb jeg gjorde ved ham, var 30 sække majs; vi havde 30 små grise, som vi kun blev budt 10 kr for stykket af, vi vovede da at føde dem op og købte majs på en veksel, 9 kr tdr, 270 kr. Til sidst, da han var på fallittens rand, fik jeg kun én sæk af gangen, men nåede dog at få det hele. Jeg husker ikke hvad fedesvine kostede, men det var ingen dårlig forretning; Søren Strunge og Bjerregaard i Hedegaarden, tabte en del penge, som kautionister for købmand Jensen.

En af de ting, der gav mange sognerådsmøder, særlig i det tredje år var, at der blev konstateret et underskud i kommuneregnskabet; Marius Nielsen, der som omtalt blev valgt til kasserer ved det konstituerende møde, hvad han for øvrigt var meget ked af, da han ikke havde nogen kendskab til regnskab, for ikke at risikere noget, tog han privat revisor Lorenzen i Silkeborg til at gennemgå regnskabet. Lorensen var en ualmindelig dygtig revisor, og han observerede, at der var fejl i regnskaberne flere år tilbage, fra en tid, da formanden L.P. Gavnholt havde været kasserer og regn-

skabsfører og gårdejer Pedersen i Møllerup formand. Det var meget chokerende for os alle og i særdeleshed de deri involverede; det gav mange ekstra møder desangående, med Lorentzen, der oplyste og forklarede. Han var en ualmindelig skarp regnskabshjerne, det var en fornøjelse at høre på ham, når man ikke var ansvarlig for fejlene, for de var mange. Én aften husker jeg særlig, vi var indkaldt til møde på Linaa Kro, og da faldt det så underligt ud, at Lars Peter Gavnholt havde 1.400 kr. til gode; ikke sært at han var glad, da han fik det beløb udbetalt; men den glæde varede nu kun kort. Lorentzen arbejdede videre med sagen og måtte endelig stoppe op ved det beløb han først var kommen til: knap 38.000, en meget stor sum i trediverne. Til sidst blev flere års regnskaber sendt til Horsens til en statsrevisor, og det blev endelig fastslået, at det beløb manglede i kassen; sagen ordnedes i mindelighed uden politi indblanding, L.P. Gavnholt fik en frist til at betale pengene, hans brødre Hans og Knud lånte ham, 10.000, resten fik han en afdragsordning med, han gik ud af sognerådet et år før perioden udløb og suppleanten I. P. Pedersen trådte ind.

En anden kedelig episode havde vi med sognefoged Bertelsen i Haarup. Som sognefoged skulle han opkræve restance af amtsskatter, deraf havde han brugt en del, og flere skatteydere fik opkrævning igen, hvad de ikke kunne lide og anmeldte det, han blev suspenderet som sognefoged, og vi lagde beslag på et areal i Haarup grusgrav, som han var ejer af, til dækning af underskuddet, kommunen

var ansvarlig for pengene; det var sådan et par kedelige affærer at arbejde med, foruden at det tog tid for os.

Missionsugen i Møllerup Missionshus faldt tit i ligningstiden, når vi sådan havde arbejdet hele dagen holdt vi gerne aften, så jeg kunne nå at komme til møde; så var Anna og Svend dernede og vi kunne følges ad hjem, ja det var som regel et stort følge, der kunne være mange fra Søren, indtil 5, og 3 fra Peters; ind imellem skete det, at de alle var med inde til kaffe, men i almindelighed ville de vist hellere fortsætte, havde man først sat sig ind i varmen, var det ikke så rart at skulle ud i vejret igen og tage det sidste nap. Da Svend blev stor nok til at komme med i søndagsskole begyndte jeg at hjælpe til i søndagsskolen, afløste Jacob J., det fortsatte jeg med ca. 20 år, til vi flyttede til Laven i 1950; vi var 3 om det, Mikkel Damm, Søren Strunge og jeg. Søren Strunge holdt nok søndagsskole i mindste 40 år, en sjælden udholdenhed og trofasthed, også i Laven var jeg med i nogle år, henholdsvis i Missionshuset og oppe i vort hjem, da hjalp Ejner Larsen og Diacon Jørgensen til, indtil Karen og Anker Pedersen overtog det og i nogle år holdt det i deres kælderlejlighed.

Vinteren 1937 var jeg en tur i Thy til min mors 70 års fødselsdag, hun fyldte år den 23. januar; sikken en vinter det var; den dag jeg skulle rejse havde vi Jens Lundgaard til hjælp med at køre roer ind og kaste sne, vi havde megen privat vej, først vores egen over til Thomas' og så fælles vej næsten en km ned til kommunevejen;

sammen med P. Graugaards var jeg med rutebil til Silkeborg, hvor vi skulle med tog omkring ved 4-tiden; mine forældre var i en 5-6 år oppe i Refs hos Stinne og William, der havde de været siden min far i 33 fyldte 80 år, det var den dag billedet blev taget, som vi har i skrivebordsskuffen; da vi den vinteraften kørte med toget fra Ydby til Hurup, fik vi bud om at holde vinduerne lukket; sneen stod som en mur tæt ind til toget; aftenen efter, altså selve fødselsdagen, fulgte jeg med Pouls hjem til Stoktoft, der sov jeg sammen med Karen og Poul, Nina lå på sofaen inde i dagligstuen, men hun havde vist ingen søvn i øjnene, da hun fyrede i kakkelovnen hele natten, for at vi kunne holde varmen, det var en frygtelig blæst og kulde fra sydøst. Nina havde nok sin sag for, natten efter havde hun Kathrine og Peder, samt en af pigerne, det har nok været Martha, som den mindste. Peders havde ikke så travlt, jeg ville skynde mig hjem til mor og Svend, jeg vidste jo, det var besværligt for dem i det hårde vejr. Sidst på eftermiddagen skulle jeg rejse fra Thy, så jeg kunne være i Laven, vist ved 11-tiden; inden jeg rejste var jeg om eftermiddagen inde hos Bechs, de havde den gang en lejlighed syd for stationen; det var sidste gang jeg sejlede over med færgen - broen blev nok åbnet det år; men det var også den værste tur; færgen havde stort besvær med at lægge til ved Oddesund syd, på grund af isen.

I Laven havde jeg vinden noget på ryggen eller sidevind, oppe ved teglværket røg min hat, som jeg løb efter langt ind over markerne.

Da jeg kom hjem var jeg taknem-

melig over at mor og Svend havde haft det godt, om end besværligt, brændslet havde de taget ude i gården, det var nok nemmere end at hente det i tørvehuset; Svend var jo en stor dreng på godt 11 år.

Det forår gjorde jeg færdig i sognerådet, det havde også været ret besværlige år de fire, særlig da for Anna, der måtte passe dyrene, når ikke jeg var hjemme.

For resten bevirkede den uregelmæssighed med L.P.G., at vi oprettede et kærnerkontor med malermester M. Pedersen som kærner, kontoret var i én af deres stuer, de boede i det kampestenshus øst for kirken, som havde været kostald i den gamle rytterskole. Det kunne Vilhelm Nielsen fra Laven, der døde på Remstruplund, fortælle om. Hvordan han havde trukket køer på græs ude på skoleloddet, som Jørgen og Niels Knudsen nu har.

Den sidste vinter var vi kørt galt i efterligningen, vi savnede alligevel L.P. der havde erfaringen. Denne ligning består i at finde frem til den endelige skattepligtige indkomst; de større indkomster måtte få et pålæg på højst 50 % og de mindre indkomster nedslag på højst 70 %; de mellemste gik som regel lige over, det var skatterådet ikke med til; det var så med at finde og holde balancen der. Formuemæssiget skelnedes der mellem formue i ejendom og besætning og så penge i banken, kapitalformue blev det kaldt; da vi kom til præstegårdsforpagteren, som jo ikke ejede jord og bygninger, men kun besætning og inventar, ja, sådan var det jo også med Thomas da han var forpagter og andre ligestillede; men

Marius Nielsen og jeg blev da uenige om præstegårdsforpagteren og hans behandling, Marius Nielsen sagde så, ja er det rigtigt det du der siger, så må vi have det hele lavet om, og det var rigtigt; men det skulle jeg have sagt noget før; nu kom kærner Pedersen og montør Pedersen, han kunne godt få tid til og var god til tal, til at arbejde med det som vi havde lavet; et par dage tog det, det viser, at ingen af vi 9 var de store lys; havde Jacob eller I. C. Pedersen eller L.P. været der, var sådant jo ikke sket. Ja ja, det var jo i deres tid den store misere i kommuneregnskabet fandt sted. Den lille oplevelse med ligningen pralede vi jo ikke med udadtil, før nu.

I 1939 sidst på sommeren kom mine forældre ud til Olga og Martin, som jeg har omtalt andet steds, min mor var der i 11 år, far i 6½ år; det var ikke altid lette kår for faster Olga, men hun var jo den yngste og faktisk den, der kendte dem bedst, havde været hjemme hos dem sidst og længst; du skal ære din fader og din moder, at det må gå dig vel og du må leve længe i landet, det er det første bud med forjættelse; en tid gik det jo tilsyneladende ikke bedst for Olga, men i det lange løb må man nok sige, at gud har velsignet både hende og børnene.

1940, d. 30. marts blev Svend konfirmeret, en meget hård vinter havde vi haft med megen frost og sne, det har været hårdt nok med skole og præstegangen, men Svend klagede sig ikke, han var en stærk dreng; vinteren kulminerede midt i marts med et forfærdeligt islag, hvor

de fleste af telefon og elektriske tråde lå på jorden, vi var uden strøm ca. 14 dage, elektriker Nielsen havde lovet os strøm til konfirmationen og det fik vi også, men så blev det tøvejr lige før og sikken et føre; der var dog frost under nedden, når man kom til bunden af pløret.

Anna Lundgaard og Lydia Graugaard skulle også konfirmeres, og da det var noget de samme gæster vi skulle have, var vi alle hos os selve dagen, og det var da også en god festdag trods føret, men huset var fuldt. Mor var jo i sin velmagt og var god til at ordne sagerne.

Den sommer var Svend hjemme, så da var vi jo godt kørende arbejdsmæssigt, allerede som 13-årig kunne han køre krupbinderen lige så godt som jeg, når da ellers hestene ville gå; vi døjede lidt med både Hertha og hendes datter, da den blev voksen. Fra nov. 1941 til nov. 1942 var Svend den halve tid oppe hos morbror Peters, så da tjente han penge, ja også i 40 gik han en del ud i roerne; det viste sig, at han var dygtig til at tynde roer, og ville gerne tjene lidt ekstra; det første sted var vist oppe hos P. Jacobsens, hvor han senere kom til at tjene. Om vinteren 41 og 42 faldt morbror Peter ned med en stige og brækkede den ene arm; det blev til et ophold på sygehuset, hvor Svend så måtte være i plads deroppe hele tiden.

Morbror Peter var ingenlunde nogen stærk mand, han fik jo sit knæk i de unge år, men nåede dog at fylde 65 år; som ung var han meget tynd, men da Else i 1926 begyndte at få ham under behandling med kosten - hun var ekspert i madlavning - tog han snart på i vægt og blev nærmest

en sværvægter sine sidste 30 år.

Til november 42 rejste Svend ud til Herluf og Kristine, hvortil han var blevet fæstet for et år. Det var få måneder efter Martin var dræbt af lynet, nu var han nabo til Olga i 2 år.

Vi skulle da også høre lidt om invasionen, der skete 9 dage efter konfirmationen. Den 9. april 1940 vågnede vi meget tidligt ved at flyvemaskiner myldrede ind over os sydfra; sikken et spektakel, de var på vej til Norge, hvor de mødte større modstand end her; i mange dage kom de sejlende, de tunge maskiner, med våben og proviant; de gik som regel meget lavt, en dag jeg kørte ajle og stod og pumpede, blev hestene bange for en flyver og løb inden jeg fik fat i tømme. Der skete dog intet særligt; den 13. april var vi til bryllup i Seiling, hos Elna og Charles, de havde købt M. Damms ejendom, nabo til Olga og Martin; en meget forstyrret tid var det, især i begyndelsen, man vænner sig til alting og os ude på landet generede det ikke så meget, nu boede vi jo også langt ude, dengang vidste vi jo heller ikke, det skulle vare i godt 5 år.

Svend blev hos Herluf i 2 år og rejste så 3. nov. 44 til Tommerup højskole på Fyn, hvor mor havde været i 1918 og jeg 20-21. Vinteren 44-45 var en tid med særlig mange jernbansabotager, så det var ikke ufarligt; sidst på vinteren blev T.H. beslaglagt af tyskerne, så eleverne blev vist sendt hjem lidt før tiden.

Den 15. april 45 var det Elvine og Krestens sølvbryllup. Peder og jeg cyklede den 14. til Thy på tandem; vi repræsenterede hele familien hernede fra; ikke mindst oppe i Thy var der

megen sabotage på den tid, så vi havde ingen lyst til at rejse med tog; på turen derop mødte vi jævnlig små og store delinger af tyskere, der var på hjemtur, de så meget modfaldne ud, skulle jo hjem og tage del i det endelige opgør, der fandt sted små 3 uger senere og resulterede i kapitulationen, der førte til den endelige befrielse 4. og 5. maj 1945, uden at Danmark blev udsat for den store ødelæggelse; det var også rigeligt med de frihedskæmpere, der måtte betale med deres unge liv; for 2 dage siden (16-9-78) var vor nye præstekone på besøg hos moster Sine, hendes far var på højskole sammen med morbror Søren. I april måned 45 blev hendes bror, den eneste blandt 9 søskende, skudt af tyskerne, faderen sad da også i koncentrationslejr; når man sidder og hører på sådant får man det jo nært ind på livet; men i forhold til de 6 millioner jøder i gaskamrene og al den ufattelige lidelse, krigen medførte, slap Danmark jo billigt.

I Møllerup levede vi ellers vort stille og rolige liv, mor og jeg; passede de 20 tdr. land og hvad dermed følger af besætning, køer og kalve, ungkreaturer, svin og heste; det meste vi kunne rumme i kostalden var 18 stk. kreaturer, og den havde vi vist altid fyldt. Mens jeg i april var på Thy turen, havde Svend sået en del af kornet, det var vist den eneste gang jeg havde karl, der kunne udføre såningen på egen hånd, det var sådan en rar fornemmelse, at komme hjem og der var sået; den sommer var Svend hjemme til efter høst, han tog dog en del ud på roearbejde.

En ting der greb ret stærkt ind i den ellers rolige rytme var, at vores køer, som så mange andres, faldt for tuberkulinprøven i 1940, og vi skiftede alle køerne ud; det var ikke så lille et minus økonomisk, køerne vi solgte kostede 300 pr. stk., de 5 jeg købte på en Fyns tur sammen med Thomas P. og P.C. Nielsen, Laven, kostede 600 pr. stk., en kvie købt ved Johan Bloch, Haarup, kostede 400, den var trepattet, da den kælvende, det gav 100 kr. tilbage; slagter Fangel havde tilbudt mig 10 kælvkvier fra Samsø, for 300 pr. stk. Det fortrød jeg, at jeg ikke abonnerede på, de Samsø køer var gerne gode, men mange af dem var selvfølgelig nylig løbet og vi skulle jo gerne have mælk snarest.

Da vi var ovre høsten blev Svend fæstet op til Peter Jacobsen, til en løn af 3.000 kr, en ret uhørt løn på den tid; da Peter J. blev syg på den tid, forlængede Svend fæstemålet endnu et halvt år, indtil han først i maj skulle ind som soldat.

Om foråret før var han på session taget til garder og den tjeneste hos Frederik d. 9de, i det første hold indkaldt under ham havde Svend knap 12 mdr. først som rekrut i Sandholmløjren, siden afsluttende, vel på garderkassernen, med tjeneste på Amalienborg. Om efteråret, mens Svend var soldat, havde jeg min første Københavnertur. Det var til soldatervennerens årsmøde i oktober og i anledning af Svend, bad jeg om, at måtte udføre det hver; jeg havde sikret mig, at Svends gamle husbond, Herluf Nielsen, ville ledsage mig på turen; det var en stor oplevelse for mig for første gang at invadere København, under Herlufs kyndige

ledelse; han havde ligget på det nuværende Kristiania som konstabel, ca. 20 år før. Der var vi gående ud en søndag morgen for at bese det, og for Herluf genopfriske gamle minder; der var så langt, at vi nær var kommet for sent til gudstjenesten i Holmens kirke.

Ja, så tilfældigt kan det se ud, en dag Svend var med en kammerat hjemme i Helsingør, kammeraten var nuværende sognepræst i Grønbæk, Arne Andersen. På gaden traf de to soldater en ung pige, Hanna Wedersøe, som indbød Arne Andersen til ungt selskab i sit hjem til om aftenen.

De må da også gerne komme med, sagde hun til Svend, med sit vindende smil; dette første møde resulterede altså i, at de nu har været gift i snart 28 år, har 3 voksne børn, Jørgen, Mette og Jes, samt et barnebarn, Lærke, som er Mettes pige, der i denne uge fylder 2 år.

Da Svend sidst i april kom hjem fra soldatertjenesten, havde han fæstet sig for et år hos sin højskolekammerat, der havde forpagtet en gård af Helsingør kommune, i den tid blev forlovelsen fuldbyrdet; Svend blev hos kammeraten, Henry Krogh hed han, sommeren 49, for så at tage på Hammerum landbrugsskole vinteren 49-50; samme vinter var Hanna elev på Hadsten husholdningsskole, så nu forberedte de sig til at få foden under eget bord.

Den sidste sommer de havde plads 1950, var for Hannas vedkommende i Borris ved Skjern, vist hos en konsulent, Svend var på en gård i Astrup ved Skjern; til november rejste de begge hjem, henholdsvis til Helsingør og Mollerup.

Om efteråret 1950 havde vi, mor og jeg, købt Jørgen Theibels ejendom, beliggende ovenfor Laven stationsby, ejendommen var på 9 td. land, ½ meget bakket med 6 tdr. land hjemme ved bygningerne og 3 td. omme i heden, som var tilkøb fra en gård i Gl. Laven; besætningen var på 4 jerseykøer, 2 kvier, 1 so med 6 grise, samt en stor sort vallak. Købesummen var 44.000 kr.; ja, så fulgte der godt 20 høns med; der var et dejligt tærskværk, malkemaskine, samt til opvarmning af stuehuset, centralvarme fra komfur, et dejligt anlæg. Grunden til dette køb var at Hanna og Svend skulle overtage ejendommen i Mollerup. Denne overtagelse fandt sted i november, vores vist til december; mor var så husmor begge steder, til Hanna kom efter deres bryllup 2. juledag i den nuværende Helsingør domkirke.

Da Helsingør er beliggende et ret langt stykke fra Midtjylland og Thy, hvor de fleste af vores familie boede, var der kun mor og jeg med til brylluppet fra Svends side, de var dog indbudt. Efter hjemkomsten blev der holdt en fest i hjemmet i Mollerup, hvor den lokale familie samt naboer og venner var indbudt. Svend fik ejendommen til en pris af 50.000 kr. Kreditforeningslånet var der på 19.400 kr. Vi fik et pantebrev på 25.000 kr, resten blev udbetalt.

I Laven var pengeforholdene som følger: 44.000 købesum, 11.700 kreditforening, pantebrev til Theibel 10.000, 4½ %, udbetaling 22.000, deraf lånte jeg de 10.000 i Silkeborg sparekasse. Svends pantebrev på 25.000 forrentedes med 4 %; Svend havde 6000 kr., deraf købte de møbler

til hjemmet, så vidt jeg husker havde vi kun 9.000 i banken og jeg skulle bruge 12.300 til udbetaling og dertil papiromkostningerne; dengang var der endnu forslag i pengene, som jo så var mursten.

Der kunne jo skrives i lange baner om de år, som om alle andre år; men i store træk skiftede de jo med gode og mindre gode tider, med vanskeligheder og med glæder og opmuntringer. Samfundsmæssigt gjorde vi et dårligt bytte med Møllerup og Laven; men ind imellem havde vi dog også her i Laven gode tider på det åndelige område, jeg tænker især på et par yngre tilflyttere, ja, 2 par, som vi havde glæde af, men også sorger. Et ægtepar inde i Gl. Laven skole, en lærerinde og hendes mand; jeg husker det var den aften, vi havde fået bud om, at Hanna og Svend havde fået en lille søn, Jørgen, som blev født den 28.2. 52. Mor var taget til Møllerup og jeg var inde i skolen til samtalemøde hos nævnte ægtepar; efter mødets slutning, da vi andre var gået hjem, havde møllerens siddet og talt lidt med værtens, hvilket resulterede i et forrygende uvenskab, som vel aldrig blev rettet op; der kan man se, at djævelen også går til samtale møde; længere hen på vinteren havde vi i vort hjem et møde, der skulle være fredsstiftende, de vidste vist ikke, hvad de var uenige om; men vi havde min gamle husbond, Viggo Simonsen, i samfundet, og han havde en forunderlig evne til at puste til ilden; han kom så meget sammen med lærerindeparret, hvilket ikke var til gavn for nogen. Der var vist ikke nogen der tog standpunkt, vi vidste knap, hvad det drejede sig om;

jeg var meget ked af det, havde sat de unge mennesker så højt; det viste sig at Møllereren havde store evner til at blive uvenner med folk, bl.a. central-konen i Møllerup og P.E. Nielsen Solgaarden; den slags kan jo aldrig fremme Guds riges sag.

I 1955 besluttede Svend sig til, at prøve en læreruddannelse, ikke uden påvirkning af mig. Jeg husker den dag vi gik sammen i roerne og talte om det.

Dette forandrede jo helt Svends og Hannas løbebane; jeg tror ikke, de nogensinde har fortrudt det; men selvfølgelig var det slidsomme år, mest for Svend; men vi andre gik jo ikke helt ram forbi; rent økonomisk var 50erne ikke ret gode, landbrugspriserne var meget små. Svend kunne selvfølgelig ikke klare arbejdet uden nogen fast karlehjælp; i flere år kom snedkeren Henrys Leif derop, når han ikke var i skole; han var en stor og stærk fyr, selvom han kun var 12-14 år kunne han gøre karls arbejde; jeg døjede med at følge ham, når vi om efteråret læssede roer eller top, særlig det sidste år. Da han blev konfirmeret fik de Svends fætter Knud Graugaard, han var ikke meget mere end halvt så stor og havde ikke de kræfter, men var jo smidig og dygtig; de 2 sidste år de havde ejendommen, var Knud fra Aarhus hos dem; men løn og kost til en karl hele året var altid en belastning; den 20 juli 1955 fik Hanna og Svend en lille pige, som nu er en stor pige på 23 år, og selv har en lille pige på 2 år. Knud Graugaard kom cyklende ned til os med Jørgen, der var 3 år; det var dejligt at have ham i en uge; som han kunne

løbe, jeg tror han befandt sig godt i Laven og vi var glade for at have ham. Da vi om søndagen skulle hjem for at se den lille søster, skulle han jo vaskes lidt bedre end sædvanligt; det var ikke behageligt!!!

Om efteråret 1957 blev det besluttet at sælge ejendommen, det var jo hårdt for Svend, med de daglige Silkeborg-ture og så ved siden af at skulle arbejde med på landbruget; jeg ville gerne om de kunne kørt linen ud, til Svend var færdig; men forstod da, at det var hårdt. De blev tilbudt en lejlighed hos Inga og Egon, som boede på Solbakkevej i Silkeborg; de havde et hus med 4 lejligheder; ejendommen blev nu solgt til et par unge mennesker fra Serup, Ove Hedegaard hed manden; Karlo Dyrh i Mollerup var vel nærmest formidler af handelen. Ove var hans kones søstersøn, købesummen var 87.700 kr deraf udbetaltes 30.000, 25.000 var vores pantebrev, som blev stående, men sattes op til 5 %, kreditforeningen var 19.400, derved blev der 13.300 til rest. Jeg mener Svend fik et pant på 12.000, så Ove har nok udbetalt de 1.300 kr også; jeg forlangte vist at låne 12.000 af de 30.000, da vi jo havde fået så lille en udbetaling i sin tid, jeg stod snart for at skulle betale Theibel 10.000. De 12.000 forrentede jeg så i nogle år med 5½ %, og da Svends nogle år senere ville købe bil, lånte jeg i sparekassen til at betale dem med, jeg kunne altid låne penge i sparekassen, når jeg havde pantebreve at lægge ind som sikkerhed. De 2½ år Svends boede i Silkeborg, var for os gode år, vi havde jo let ved at besøge dem, enten tog vi toget eller cyklede.

For Hanna og Svend kunne det være besværligt nok, børnene måtte i børnehave, når Hanna også var på arbejde, men ellers tror jeg de alle befandt sig godt på Solbakken. Egons havde 2 småpiger, Bente og Liis, selv om de var mindre, kunne de da lege godt sammen; nu er de begge gift. Bente er diakonuddannet og vordende præstekone, har 2 drenge, Liis er også gift, 2 søstre med 2 brødre.

Liis har drengen Nikolaj Graugaard samt 2 små tvillingpiger.

Til juni 1960 fik Svend embede i Nørlem ved Lemvig, hvor jeg mener, de havde 12 gode år, som de vist aldrig glemmer. Der fik de i 1962, 20. marts, sønnen Jes, som nu er den største i familien og er 16½ år. Rent økonomisk havde det jo været en fordel for Svends, om de havde fået eget hus dengang. Eftersom inflationens gallopperiode startede der. Men dengang syntes vi jo det var dejligt med embedsbolig.

Senere prøvede de på Fyn med eget hus, et dejligt hus, som ikke var for dyrt, men da Hanna ikke kunne få arbejde, var det dog for hårdt. Efter et år på Fyn gik turen til Mors, hvor de nu kører med både lærergerning i Bjergby, landbrug i Tørring og Hanna med kurser rundt omkring.

Mors blev mor og jeg jo noget kendt med i de 3 måneder, vi opholdt os deroppe. Ikke så rart for mor, der måtte ligge på sygehuset næsten hele tiden.

Nu løber blokken ud, og jeg sidder her ene i min stue i Laven Missionshus, 80 år gammel, men har dog i sidste uge været cyklende i Silkeborg, med 4 dages ferie, overnatning hos Olga og fartet rundt i byen på cyklen; hjem ved dagslys, men jeg var glad for at jeg kunne holde til turen - det var nu tiden jeg kom ind i, ca. 59 års mellem-liggende tid.

Grundlovsdag cyklede jeg fra Karup mod Silkeborg; mit sengetøj må jeg jo nok have sendt til Holmgaard, jeg havde da i hvert fald ikke alverdens bagage med, men en skovl havde jeg bundet på cyklen, den havde jeg købt til gruskørslen; 5 kr kostede den og den fik lov at gøre gavn for de 5 kr den sommer. I Silkeborg fandt jeg om til dronningestolen, hvor der var grundlovsfest, og der var hele Mollerups ungdom jo, så jeg havde følgeskab hjem. Det var altså min invasion i Linaa kommune, hvor jeg skulle komme til at leve størstedelen af mit liv.

Som omtalt havde Peder købt de 10 tdr. land, vel nok den vinter eller sommeren før; han søgte så om statslån, både til jordkøb og byggeri; men for at få et lån på 10.800 kr skulle han selv være ejer af 1.100 kr. Det var han ikke, han havde jo ligget meget inde som soldat under krigen, derfor burde han alligevel have pengene; men godsindet som jeg var, lånte jeg ham alt hvad jeg på den tid havde i banken, 523 kr. Jeg husker tydeligt, at det foruroligede min far, at jeg skulle sætte mine penge i det foretagende, Peder var dog 4 år ældre end jeg; far gik til Hvidbjerg sparekasse og fik skrevet et gælds-brev, som Peder så skrev under på; jeg var glad for at min far havde den omsorg for mig, men ellers var jeg da ligeglad.

Da blokken er skreven fuld, fortsætter jeg med disse løse blade.

Efter at Svends var rejst til Silkeborg og senere til Lemvig, fortsatte Mor og jeg selvfølgelig i Laven og havde også nogle gode år, vi kunne godt leve af ejendommen, da vi jo ikke stillede de allerstørste fordringer; således havde vi ikke fjernsyn, men klarede os fint med radioen. Indtil jeg blev op i 60erne havde jeg ambitioner med at få bil og havde stor lyst til det, men faktisk havde vi jo ikke råd dertil, og jeg blev efterhånden for gammel til at tage kørekort. Vi kostede også hele tiden en del på bygningerne; den første sommer 51, byggede jeg det fritliggende hønsehus, gjorde selv alt arbejdet på nær lige tømrerarbejdet og rejsningen af huset, som var muret af cementsten med hulmur, fremkommet ved en lekasten på kant indvendig. Loftet var af brædder, som jeg fik savet af en række store graner, der stod langs den nedre indkørsel; der blev et helt solidt loft, hvorpå jeg endda et par år havde fyldt med korn, men det var ikke godt, da dampen fra hønsene trængte op og det underste lag korn groede; det hønsehus havde vi ellers i flere år ret god økonomisk udbytte af; 220 kr ugentlig var ikke ualmindelig dengang og det var mange penge. Jerseykøerne gav den fede mælk, så vi fik godt med mælkepenge; jeg husker en gang vi kørte sammen med morbror Peters til Thy, det var vist Laurines og Kristians sølvbryllup, vi var ude efter, at talen kom på mælkepenge, vi fik da en del mere end Peters den gang. En overgang havde vi 4 grisesøer, som det gik helt godt med, en gang solgte jeg 30 til

Karl Anebjerg, mon ikke de gav 1.800, 60 kr stykket.

Det var ikke så mange år vi havde den store oldenborger hest; Hans Rasmussen købte den for 1.000 kr. Fik han den godt solgt, skulle jeg have 25 kr mere, og dem fik jeg. På det bakkede terræn var det alt for hårdt for én hest, nu fik vi så Knud Dyrhund til at gøre markarbejdet med traktor og det var jo en stor lettelse for mig. Knud var altid flink og ville gerne tjene de penge.

Den sommer jeg fyldte 60 år, 1958, byggede jeg laden, fritliggende; naboerne kritiserede, men de gamle bygninger egnede sig ikke til tilbygning; i 1954 havde vi bygget verandaen, det gav også et stort jordarbejde, da den optog vejarealet, så vejen måtte lægges længere ud, ind i bakken. Men det var en dejlig veranda, som blomsterne kunne gro der, og mor havde let ved at passe dem. Grunden til verandaen havde jeg selv lavet; fik så Poul, mureren til at mure, han kunne sætte den fineste mur; jeg tror ikke det kostede mere end 125 kr med murerarbejdet. Tømrerarbejdet udførte Henry, snedkeren i Møllerup, det var dyrere, vist små 1.500 kr, men der var også dobbelt tagpap, det yderste tjærefrit; det gav jo også meget indvendigt arbejde med ny dør ind til stuen, også den gamle yderdør muret efter, hvad jeg selv gjorde.

Alle lofterne blev efterhånden beklædt med bløde plader, hvad der gjorde lejligheden meget hyggelig, og så fik vi indlagt centralvarme, som Søften udførte. Det første år var det til fast brændsel, og fungerede meget dårligt. Siden fik vi oliefy, det viste sig da, at Søften havde vendt pum-

pen på fyret forkert, hvad der var medvirkende til den dårlige funktion.

Da vi byggede laden i 58, blev den finansieret ved min livsforsikring på 4.000 kr.

Den havde løbet på 20 år og jeg havde indbetalt mere end der blev udbetalt. Grundet mit mislykkede livsforsikringsforsøg i Statsanstalten, et af de første år efter vi var bleven gift; agenten ville gerne have lægeat-test, som de betalte, jeg cyklede da til Sorring for undersøgelse hos dr. Ellehauge, men nåede at besvime 2 gange mellem hænderne på ham. Selvfølgelig kunne han ikke give en god attest, og jeg skulle betale overpræmie, hvad jeg ikke havde råd eller lyst til. De truede med sagfører, men kom selvfølgelig ingen vegne med det. Siden kom Thorvald Enevoldsen og ville tegne i Dansk Folkeforsikring uden attest, men han løb panden imod, de havde mine meritter i alle forsikringsanstalter, sagde de. Da jeg var 40 år fik Harris mig med hen til dr. Busch i Laasby og der bestod jeg prøven, hvad resulterede i ovennævnte forsikring, dog med forhøjet præmie; jeg tænkte på den gavn faster Olga havde af en forsikring på 3.000 kr, Martin havde fået tegnet inden han blev gift. Sommeren 1966 var jeg engageret i Alderslyst, hvor jeg hjalp Knud med at bygge hus til Olga og Else på Lavendelvej; de havde solgt deres hus på Lundsgade til naboen, en mekaniker Bjerner, der ville bruge deres have til udvidelse og bygning af en stor servicestation.

Mon ikke de gav 64.000 og fik 105.000 med det hele udbetalt; det gav jo basis for nybyggeriet i 66, som var Knuds første byggeri; jeg var jo

bleven noget medhjælpende for de 2 søstre, der var blevet enker; for Olga havde jeg hele tiden gjort skatterne op, havde ordnet kreditlån til afløsning af statslån, der lettede hendes økonomi meget.

Da Knud bad mig hjælpe med byggeriet, var jeg ikke uvillig; jeg tror vi solgte den sidste ko det forår, vi havde så kun en sort tyrekalv tilbage, og den var i græsning omme hos Karls, når jeg ikke var hjemme; samme kalv kom for resten til nytte da Knud det efterår byggede eller murede verandaen i vores da nyerhvervede ejendom, den sidste vi havde. Knud skulle hjælpe mig som gengæld for min hjælp i Alderslyst, kalven blev solgt på den tid og checken, der lød på imellem 7 og 800 kr gav jeg Knud som kontant udbetaling.

Knud hentede mig gerne først i ugen og afleverede mig sidst.

En slagter fra Viby havde på den tid købt Skeldalgaard, som vi var nabo til. En dag vi traf hinanden i marken bemærkede han, at vi havde det så pænt omkring vores ejendom, som han hver dag passerede, om vi ikke ville sælge ejendommen? Han havde en københavneren, der gerne ville købe der på egnen; da jeg nok mente, vi engang snart ville sælge, fik mor en dejlig sommerdag besøg af en flok der beså og beundrede det hele; det resulterede i at Købmand Ebbensgaard fra Hvidovre købte ejendommen for en pris af 100.000 kr. Så måtte vi beholde de 3 tdr. land omme i heden. Købmandens svigersøn en ung mand, jeg tror han var slagter, ville imidlertid så gerne købe dette areal, og det blev sat til 10.000 kr om det måtte skilles fra, hvad der i løbet

af vinteren viste sig at være umuligt; så overtog købmanden også det, altså 110.000 kr for det hele; en meget sympatisk og reel mand var Ebbensgaard, han var imidlertid uheldig med sin lejer, selvom det var lidt af familien, og solgte ejendommen inden de 5 år var gået, som var pantebrevets løbetid.

Vi gav os nu i lag med restaureringen af vores nyerhvervede ejendom. Ja, det er sandt, jeg har vist ikke gjort rede for erhvervelsen. Da vi nu havde solgt, skulle vi have fat i noget andet, selv om vi havde et helt år at måtte blive boende.

Mor ville så gerne til Silkeborg, og jeg har den dag i dag bebrejdelser af at hun ikke kom det; den gang kunne vi nok have magtet at bygge et hus for 100.000, som Knud tilbød; jeg så på huse, ældre huse, men de var med flere eller i hvert fald 2 lejligheder, og så ville mor ikke og det er jo så forståeligt.

Anna Møller var imidlertid død og hendes søn David ønskede at sælge huset, nabo til Karls, der så forfærdeligt ud i både hus og have, men frugttræerne bugnede. Det fristede noget og jeg havde lyst til at gå i lag med restaureringen; det kunne da blive kendt, kunne kun blive til det bedre; mor gik med til at vi købte det, 40.100 kr var købesummen - det var lånet, der var skyld i de 100 kr. David fik de 15.000 vi fik udbetalt, så skulle han have resten, godt 20.000 året efter, så havde vi kun det lille gode kreditlån på ca. 5000 tilbage, jeg kan se der i slutsedlen er nævnt 850 kr. Det var nogle David havde fået som forskud, da han manglede penge.

Da vi nu skulle i lag med at bygge den planlagte tilbygning med have-stue, soveværelse og badeværelse, måtte jeg jo have adgang til penge; det skete ved at lægge Ebbensgaards pantebrev ind i sparekassen og få en kassekredit på 25.000 kr; det gik alt sammen meget smertefrit; men rent arbejdsmæssigt var efteråret dog hårdt.

Ved Knuds hjælp var murene jo sat op, men alt det indvendige gik jeg selv og tumlede med. Samtidig var Klerke, smedemesteren, træls med at få tagkonstruktionen i orden og under tag; både det og centralvarme anlægget kom dog i orden før vinteren.

Hele den elektriske installation blev også fornyet der om efteråret. Men nu var det jo blevet vinter og var vel nok en af de værste vi har haft været igennem; det var vist søndag den 20. januar mor blev alvorligt syg, det var én af de alvorligste rosensygdomme; hun kom nærmest bevidstløs på sygehuset og svævede mellem liv og død i flere dage. Samtidig med at mor blev syg, var jeg syg af influenza. Else og Olga ville da have mig ned til dem; de var flyttet ind i deres nye hus om efteråret, det hus jeg kendte ud og ind, da jeg havde været med hele tiden under opførelsen. Det var en meget streng vinter. Altså for mor og mig, hun lå på sygehuset, hvor jeg gik op hver dag og besøgte hende, det kunne jo ikke være bedre, imod som jeg skulle rejst fra Laven, hvor jeg havde ansvaret for 2 huse, havde 2 oliefyre, der gik og havde en del høns gående i hønsehuset på ejendommen, dem passede Karl; lidt hen på vinteren kom Hanna og slagtede dem, da var der vist kun 13; heldigvis

havde jeg sagt min stilling som måler-aflæser op, sidste aflæsning havde jeg haft i november 66; da jeg vist ikke har omtalt det, kan jeg sige, at den bestilling havde jeg i 4 år; det var besværligt, men da jeg blev fortrolig med det, kunne jeg lide det; man kom jo ud og lærte folk at kende, særlig konerne; det var en Sejersen og særlig hans kone, der fik bestillingen. Jeg var derude i februar og de konsulterede mig for oplysninger om slagets gang, de havde dog kun den ene aflæsning; det var dog for indviklet og besværligt; dengang skulle man tage imod pengene og selvfølgelig holde regnskab, både med dem og restancerne, som der var mange af.

Om efteråret som Knud havde muret for os og han var bleven færdig på Lavendelvej, skulle han på håndværkerskolen i Haslev og kom det også til november. Inger og han var da forlovet og havde nok været det mindst et år. Jeg tror også Knud var begyndt på skolen efter jul, men kom hjem en månedstid hen på vinteren. Der var gået kludder i valsen med ham og Inger; det ødelagde altså den vinter for ham på skolen; han lå i sengen det meste af tiden i nogle dage og ville ikke tale med nogen; en meget hård tid, også for hans mor. Et par dage tog han dog til Laven og fimpudsede vores tilbygning; jeg var ikke med derude, var ikke for rask, havde besvær med vandet; men Knud rettede sig da op, det gik i orden med pigen og blev vist bedre end nogensinde. En sød og god kone fik Knud sig i Inger, og dygtig er hun, er teknisk tegner og tegner husene, som Knud skal bygge. To dejlige børn har de også, Dorte og Martin, og nu

hørte jeg af faster Else i sidste uge, at de venter en tredje til foråret.

I marts måned rejste jeg hjem til Laven, nu var foråret jo på vej, snedkerne havde gået og rodet lidt med restaureringen der om vinteren, men efter min mening mest for at få tiden til at gå, det var en svend og en lærling. Lærlingen bestilte da ikke meget andet end at fyre i en kamin, der stod i stuen, for at de kunne holde varmen. Derfor ville jeg helst være derude og havde da også meget at lave med at slå huller til dørene ud til verandaen og et nyt vindue ud til gården, murede jeg også ind.

Mor kom hjem noget hen i april, efter 3 måneder på sygehuset; da var hun blevet tynd og havde ikke megen arbejdskraft, men rettede sig da godt op i de første sommermåneder og omkring 1ste juni, flyttede vi så om i vort nye hjem; sikken en forandring, det da havde været ude for. Nymalet og tapetseret over det hele, det var fuldstændig ukendeligt; mor var også tilfreds med hjemmet, men blev aldrig glad for at bo der, ligesom hun var ked af at komme derom.

Hvor mærkeligt det end lyder, var det naboens, og især Stine, der blev hende i vejen. Stine var misundelig, da vi fik lavet hjemmet så pænt i stand, vi havde da mange gode timer sammen med Karls, men Stine kunne ind imellem være meget ubehagelig overfor mor, som ikke var lunefuld; det var Stine i høj grad over for mor. Vi havde i det store og hele 7 gode år, selv om der var sygdomsperioder ind imellem. Min 70 års fødselsdag i 68 havde vi de fleste af familien samlet med middag på terrassen og fest på hjemmet om eftermiddagen.

Det var så godt vejr og haven så pæn, særlig det år havde vi de prægtigste asters til at pynte og hygge.

Et par år på den tid udførte jeg en mængde arbejde inde i spejderhuset ved Gl. Laven, ulønnet selvfølgelig - så kan man næsten altid få arbejde.

Det var vel nok noget skyld i, at jeg vinteren 69-70 var helt uarbejdsdygtig af gigt, særlig i højre skulder og arm, samt knæene. Jeg fik 17 behandlinger på sygehuset, men syntes det forværredes og fik lov at holde op med det. Det var dog blevet lidt bedre hen på foråret, så vi var med til Elvines og Krestens Guldbryllup den 15. april. Lige efter var jeg på sygehuset 11 dage til undersøgelse for gigten; i de 9 år siden har jeg været meget bedre.

Om efteråret 1973 solgte vi huset til Jørn Larsen og hans dengang forlovede, Ulla Mogensen. 150.000 kr var købesummen. Kunne jeg have garanteret vand nok kunne vi have fået lidt mere, men det ville jo også have kostet at bore. Vi måtte være der til oktober året efter, men på grund af mors sygdom flyttede vi til Mors i en lejlighed nær Svends, hvor mor faldt en uges tid efter vor ankomst deroppe d. 1. juni; hun brækkede lårbenet og fik brud på skulderen. Det blev til ca. 3 måneders smerteligt sygeleje på Nykøbing Mors sygehus, særlig den første 1½ måned var meget streng. Den 3. september 1974 kørte Svend os til det store syge og plejehjem "Remstruplund" i Silkeborg, hvor mor de første 5 måneder lå på sygeafdelingen og jeg havde et mindre værelse på 2. sal, hvorfra jeg i kørestol, hver dag kunne køre mor op til mig, så hun var der en del af

tiden. Vi spiste vores hovedmåltider nede på sygeafdelingen, det var jo noget besværligt, men gik da godt. I februar 75 fik vi et stort fælles værelse på første sal, hvor vi boede i et par måneder over 3 år. Mor døde i denne stue den 13. april 1978. Så havde Jesus taget hende hjem til sig, er jeg vis på. Måtte vi, når vor tid er inde, blive hentet hjem til den samme himmel, så vi alle må mødes der hjemme for Guds trone, hvor der ikke er sorg eller savn, men evig salighed.

Tre uger efter vor ankomst til Silkeborg, havde vi efter forholdene et festligt guldbryllup med en 25-30 gæster, søskende, børn og venner. Ca. 3 måneder efter mors død, flyttede jeg til Laven missionshus, og har nu været her snart 3 måneder. Det blev for trist og for dyrt for mig, da mor var borte. Jeg var godt nok flyttet til en mere moderne lejlighed på hjemmet, men det kunne ikke tilfredsstille mig, og nu er jeg altså her, så længe som Gud det vil.

Sengene stod på cementgulv, resten af stuen havde bræddegulv, som jeg dog kan huske blev lagt, men da må jeg have været meget lille. Den anden stue, som vi kaldte dagligstuen, hvilket var et øgenavn; der var lergulv med sand strøet på; den brugte vi kun som gennemgang, henholdsvis ud til forgangen, et lille rum med cementgulv, og hvor døren lige netop kunne gå op, og så ind til sengekammeret, et rum hvor der lige kunne stå en dobbeltseng med fodenden ud mod vinduet. Det var fra denne seng jeg hørte telefontrådenes klagesang. Der sov to af de største børn, jeg husker kun to sengekammerater, Peder, det må have været den vinter han gik til præst; inden vi sov fortalte vi hinanden eventyr, som vi selv digtede; jeg husker han sagde, jeg var den bedste til det ...

Jens Graugaards Erindringer - nedskrevet 1977-78